

Studie

Bestemming en gebruik van landbouwgrond

Kwantitatief onderzoek naar
landbouwgebruik en planologische
landbouwbestemmingen

Januari 2013

Sylvie Danckaert

Afdeling Monitoring en Studie
Vlaamse overheid | Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Landbouw
en Visserij

BESTEMMING EN GEBRUIK VAN LANDBOUWGROND

KWANTITATIEF ONDERZOEK NAAR LANDBOUWGEBRUIK EN PLANOLOGISCHE LANDBOUWBESTEMMINGEN

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van: Departement Landbouw en Visserij, afdeling Duurzame Landbouwonwikkeling

Entiteit: Departement Landbouw en Visserij

Afdeling: Monitoring en Studie

Auteurs(s): Sylvie Danckaert

Datum: 3/01/2013

COLOFON

Samenstelling

Entiteit: Departement Landbouw en Visserij

Afdeling: Monitoring en Studie

Depotnummer

D/2012/3241/295

Druk

Vlaamse overheid

Voor bijkomende exemplaren neemt u contact op met

Afdeling Monitoring en Studie

Koning Albert II-laan 35 bus 40

1030 Brussel

Tel. 02 552 78 20 | Fax 02 552 78 21 | ams@vlaanderen.be

Een digitale versie vindt u terug op

www.vlaanderen.be/landbouw

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Danckaert S. (2013) *Bestemming en gebruik van landbouwgrond. Kwantitatief onderzoek naar landbouwgebruik en planologische landbouwbestemmingen*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

INHOUD

VOORWOORD.....	III
SAMENVATTING	IV
INLEIDING.....	1
1. DUIDING, TERMINOLOGIE EN METHODOLOGIE	2
1. DUIDING EN TERMINOLOGIE	2
1.1 De 'oude' planinstrumenten.....	2
1.2 De nieuwe planinstrumenten	4
1.2.1 De gewestelijke planningsprocessen	4
1.2.2 De provinciale planningsprocessen	5
1.2.3 De gemeentelijke planningsprocessen.....	5
1.3 Termen landbouwbestemming – groene bestemming – harde bestemming	6
1.4 De bruto / netto-discussie – het begrip “planologische tarra”	6
1.5 Landbouwgebruiksareaal.....	6
2. METHODOLOGIE	7
2. EVOLUTIE PLANOLOGISCHE LANDBOUWBESTEMMING	9
1. OPPERVLAKTE PER LANDBOUWBESTEMMINGSCATEGORIE IN VLAANDEREN.....	9
2.1 Methode	9
2.2 Resultaat	9
3. EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE LANDBOUWBESTEMMING PER GEMEENTE 1994-2011	10
3.1 Methode	10
3.2 Resultaat	11
4. HERBESTEMMINGEN VAN OF NAAR LANDBOUW	11
4.1 Methode	11
4.2 Herbestemmingen tussen goedkeuring RSV en eerste planhorizon (1998-2007)	12
4.3 Herbestemmingen tussen eerste en tweede planhorizon (2007-2011)	13
4.4 Herbestemmingen tussen 1994 en 2011	14
4.4.1 Van landbouw naar andere bestemming 1994-2011	15
4.4.2 Van andere bestemming naar landbouw 1994-2011	17
5. HERBEVESTIGD AGRARISCH GEBIED	18
5.1 Het AGNAS-proces	18
5.2 Methode	21
5.3 Herbestemmingen in HAG per buitengebiedregio	22
6. OVERZICHT EVOLUTIE VAN DE PLANOLOGISCHE LANDBOUWBESTEMMING	24
3. PLANOLOGISCH-JURIDISCHE CONTEXT VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL	25
1. INLEIDING	25
2. METHODE	27
3. HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL	27
3.1 Evolutie van het landbouwgebruiksareaal tussen 2000-2011	27
3.2 Het niet meer geregistreerd landbouwareaal sinds 2007	28

4.	PLANOLOGISCHE BESTEMMING VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAL	30
4.1	Planologische hoofdbestemming van het landbouwgebruiksareal	30
4.2	Landbouwgebruiksareal in herbevestigd agrarisch gebied	31
4.3	Overzicht: landbouwgebruik vs. landbouwbestemming	32
5.	JURIDISCHE CONTEXT VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAL	32
5.1	Landbouwgebruik en natuurbeleid	32
5.1.1	Natura 2000-gebieden	32
5.1.2	VEN en IVON-gebieden	33
5.1.3	Gebieden beschermd door het duinendecreet	34
5.2	Landbouwgebruik en beleid inzake onroerend erfgoed	34
5.2.1	Monumenten, landschappen en dorpsgezichten	34
5.2.2	Ankerplaatsen en erfgoedlandschappen	35
5.2.3	Archeologische vindplaatsen	35
5.3	Landbouwgebruik en waterbeleid	36
5.3.1	Oppervlakte- en grondwaterwingebieden ten behoeve van drinkwaterwinning	36
5.3.2	Afgebakende overstromingsgebieden en oeverzones	36
5.4	Besluit juridische context van het landbouwgebruik	37
5.4.1	Overzichtstabel en ligging van de gebieden met juridische randvoorwaarden	37
5.4.2	Mogelijke gevolgen van de ligging van landbouwgebruiksareal binnen deze gebieden	38
4.	PLANOLOGISCH-JURIDISCHE CONTEXT VAN DE LANDBOUWBEDRIJFSZETELS	40
1.	INLEIDING	40
2.	METHODE	40
3.	PLANOLOGISCHE BESTEMMING VAN BEDRIJFSZETELS	40
3.1	Bedrijfszetels	40
3.2	Exploitaties met dieren	42
4.	JURIDISCHE CONTEXT VAN DE LANDBOUWBEDRIJFSZETELS EN EXPLOITATIES MET DIEREN	44
4.1	Landbouwbedrijfszetels	44
4.2	Exploitaties met dieren	45
4.3	Mogelijke gevolgen van de ligging van de landbouwbedrijfszetels of exploitaties binnen deze gebieden	46
5.	VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN	47
1.	VASTSTELLINGEN UIT DE ANALYSES	47
2.	AANBEVELINGEN	49
	FIGURENLIJST	I
	TABELLENLIJST	II
	BRONNENLIJST	IV
	AFKORTINGENLIJST	VII
	BIJLAGEN	VIII

VOORWOORD

Deze studie werd uitgevoerd in opdracht van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling (ADLO) van het Departement Landbouw en Visserij. De afdeling Monitoring en Studie voerde de studie uit. De studie liep van april 2012 tot oktober 2012.

De studie had tot doel om cijfermateriaal te verzamelen om de taken van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling inzake ruimtelijke ordening te ondersteunen, meerbepaald inzake het opvolgen en adviseren van ruimtelijke planningsprocessen en stedenbouwkundige vergunningen. De inhoud van deze studie werd besproken met de opdrachtgevers Griet Baert, Stefaan Baeteman en Bart Bollen. Ze maakten tevens deel uit van de begeleidende stuurgroep van dit project.

Voor de studie werd gebruik gemaakt van de gegevens van het agentschap voor Landbouw en Visserij en gegevens van het beleidsdomein Ruimtelijke Planning, Wonen en Onroerend Erfgoed. Peter Willems en Hans van den Berg (RWO) zijn bedankt voor het ter beschikking stellen van hun databanken en het beantwoorden van talrijke interpretatievragen m.b.t. de ruimteboekhoudingen.

De studie werd nagelezen door Griet Baert, Stefaan Baeteman, Joke Charles, Lieve Vandebroeck, Michael Van Ombergen (allen ADLO), Dirk Van Gijsegheem (AMS), Joeri Deuninck (AMS), Hans Leinfelder en Christophe Vandevort (RWO). Hun waardevolle feedback werd zo goed als mogelijk in deze studie verwerkt.

SAMENVATTING

Deze studie levert cijfermateriaal aan betreffende de evolutie van de landbouwbestemming in Vlaanderen, de evolutie van het landbouwgebruiksareaal, de planologisch-juridische context van het landbouwgebruiksareaal en de planologisch-juridische context van de bedrijfszetels. Er werd in de studie voornamelijk gebruik gemaakt van GIS-analyse. Twee bronnen waren van groot belang voor deze studie, namelijk de gegevens uit het geïntegreerd beheers- en controlesysteem van het agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) en de ruimteboekhoudingen van het departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed (RWO).

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) legt de visie vast op de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen. In het RSV werd bepaald dat er in Vlaanderen 750.000 ha agrarisch gebied, 150.000 ha natuur en reservaat, 53.000 ha bos, 34.000 ha overig groen, 66.000 ha industrie, 21.000 ha recreatie, 227.500 ha woongebied en 58.000 ha 'overige bestemmingen' moest worden voorzien. De oorspronkelijke planhorizon voor het RSV was 2007, maar toen de realisatie niet haalbaar bleek werd deze verlengd tot 2012.

De landbouwbestemming

Uit de verschillende ruimteboekhoudingen blijkt dat het areaal landbouwbestemming tussen 1994 en 2012 met 19.600 ha is afgenomen. Dit is minder dan de vooropgestelde 57.600 ha uit de taakstelling van het RSV. In 2011 was er nog 788.000 ha landbouwbestemming. Uit de analyse van de ruimteboekhoudingen leren we dat tussen de goedkeuring van het RSV en de eerste planhorizon vooral ingezet is op het realiseren van de natuurdoelstellingen en de economische doelstellingen. Van de landbouwbestemmingen die werden herbestemd is 60% of 8.812 ha herbestemd naar een groene bestemming en 20% of 2.849 ha naar een industriebestemming. 28% van de herbestemmingen verliep via een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) en 20% via gemeentelijke planningsprocessen (APA, BPA, gemeentelijk RUP). In de tweede planperiode (2007-2011) is netto minder landbouwbestemming herbestemd (6.979 ha). Ongeveer 50% (3.446 ha) van de herbestemmingen gebeurde ten voordele van de groene bestemmingen en 20% (1.548 ha) ten voordele van industrie. Over de volledige planperiode van het RSV is 55% (13.145 ha) van de landbouwbestemming herbestemd naar een groene bestemming, 22% (5.279 ha) naar industrie en 11% (2.538 ha) naar overige bestemmingen.

Gemeenten hebben vooral landbouwbestemming herbestemd naar industrie (38% of 1.760 ha) en recreatie (23% of 1.078 ha); provincies vooral naar industrie (66% of 622 ha) en recreatie (10% of 92 ha) en het Vlaams gewest heeft voornamelijk landbouwbestemming herbestemd naar groene bestemmingen (66% of 12.219 ha). Woonbestemmingen werden voornamelijk gecreëerd rond de stedelijke gebieden en het E17-netwerk. Inzake recreatie betreft een groot aandeel van het areaal herbestemmingen de aanleg van golfterreinen en voor wat betreft bos is er areaal herbestemd t.b.v. de stadsrandbossen. Ook de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en de agrarische structuur (AGNAS) en de sigmaplannen hebben een invloed gehad op de herbestemmingen naar een groene bestemming.

In het kader van het AGNAS-planningsproces besliste de Vlaamse regering op 17 december 2004 tot een beleidsmatige herbevestiging van de landbouwbestemmingen waarover consensus bestond tussen de natuur- en landbouwsector. De afbakening gebeurde per buitengebiedregio. Midden 2009 was ca. 538.000 ha herbevestigd agrarisch gebied (HAG) vastgelegd. Op basis van de ruimteboekhoudingen en de benadering van de oorspronkelijke HAGs kon nagegaan worden dat er in 2012 nog 536.800 ha HAG was. Volgens de (benaderende) berekeningen is tussen 2010 en 2011 ca. 815 ha HAG herbestemd ten voordele van industrie (34%), recreatie (27%), overige bestemmingen (18%), wonen (17%) en groene bestemmingen (7%). Het zijn voornamelijk gemeentelijke planningsprocessen die insnijden op HAG (70%). Er dient echter opgemerkt te worden dat een deel van dit areaal gecompenseerd kan zijn via planologische ruil.

Indien we de landbouwbestemmingen tussen 2010 en 2012 bekijken, dan geldt dat er in deze periode 500 ha HAG is herbestemd en 1.800 ha buiten HAG. De afname in HAG is kleiner dan buiten HAG, waardoor de herbevestiging toch effectief lijkt om de landbouwbestemming te beschermen.

Het landbouwgebruiksareaal

De landbouwadministratie houdt sinds 2000 het landbouwgebruik bij. Sinds 2007 beschikt het Agentschap voor Landbouw en Visserij over een uitgebreide databank waarbij de landbouwgebruikspcelen van iedereen die landbouwsteun wenst te ontvangen of mestbankaangifteplichtig is, zijn opgenomen. Het betreft hier dus zowel professionele landbouwers als niet-landbouwers (hobbyboeren, andere landgebruikers). Het landbouwgebruiksareaal neemt sinds 2008 af. In 2011 was er 685.000 ha landbouwgebruiksareaal. Het verdwijnen van het landbouwgebruiksareaal uit de registratie kan verschillende oorzaken hebben, nl. een betere intekening door de landbouwer, een hobbygebruik (verpaarding, vertuining), zonevreemd gebruik van landbouwbestemming (voor kantoren, bedrijven, etc.), zone-eigen gebruik van zonevreemde landbouw (bv. verdwijnen van landbouwgebruiksareaal in groene bestemming). Ook planningsprocessen kunnen leiden tot het verdwijnen van landbouwgebruiksareaal. Momenteel is 89% van het (aangegeven) landbouwgebruiksareaal gelegen in een landbouwbestemming (waarvan 63% in HAG), 6% in een groene bestemming en 5% in harde bestemmingen. 1,2% van het landbouwgebruiksareaal is in gebruik van terreinbeherende organisaties. Hiervan is 16% gelegen in landbouwbestemming, 71% in groene bestemming en 13% in harde bestemmingen.

Ongeveer 27% van het landbouwgebruiksareaal of 182.871 ha heeft één of meerdere juridische randvoorwaarden. Ongeveer 8% heeft een juridische randvoorwaarden vanuit het natuurbeleid, 4% vanuit het landschapsbeleid, 12 vanuit het waterbeleid, 2% vanuit het natuur- en landschapsbeleid, 1% vanuit het natuur- en waterbeleid en 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit alle drie de beleidsvelden.

De bedrijfszetels en exploitaties met dieren

70% of 27.506 landbouwbedrijfszetels zijn gelegen in een landbouwbestemming, 2% (724 zetels) in een groene bestemming en 28% (10.703 zetels) in een harde bestemming, waarvan 26% (9.918 zetels) in een woonbestemming. Het is belangrijk op te merken dat in de 'overig groen'-bestemmingen landbouw wel een neven- of ondergeschikte functie kan hebben en dus niet noodzakelijk zonevreemd is. Het hoogste aantal bedrijfszetels met een groene bestemming ligt in Oost-Vlaanderen, het laagste aantal bedrijfszetels in groene bestemming ligt in Vlaams-Brabant.

Van alle bedrijfszetels zijn er 7.468 met een juridische randvoorwaarde, ligt de grote meerderheid in oppervlaktewaterwinningen, in een vogelrichtlijngebied of in een ankerplaats.

Voor de 25.121 exploitaties met dieren geldt dat 76% of 19.221 exploitaties gelegen is in een landbouwbestemming, 2% (393 exploitaties) in een groene bestemming en 22% (5.507 exploitaties) in een harde bestemming. De meeste exploitaties met dieren in een groene bestemming zijn terug te vinden in Oost-Vlaanderen, het laagste in Limburg. Van de 393 exploitaties met dieren gelegen in een groene bestemming, is ongeveer de helft van de exploitaties gelegen in 'overig groen', 40% in natuur en reservaten en 10% in bos.

5.306 of 21% van de exploitaties met dieren hebben een juridische randvoorwaarden, waarvan twee derde een juridische randvoorwaarde heeft vanuit het waterbeleid.

De planologisch-juridische context is zeer belangrijk voor de rechtszekerheid van de bedrijven en exploitaties. Bedrijven of exploitaties die buiten de geëigende bestemmingszone gelegen zijn of randvoorwaarden hebben vanuit andere regelgeving kunnen immers gevolgen ondervinden bij het verkrijgen (of vernieuwen) van stedenbouwkundige of milieuvergunningen. Bij aanvragen gelegen in of nabij VEN-gebieden of speciale beschermingszones dient bij de vergunningsaanvraag respectievelijk een verscherpte natuurtoets of (voortoets) passende beoordeling te gebeuren. Deze verscherpte natuurtoets of (voortoets) passende beoordeling gaat na of het project of de activiteit een aantasting van de natuurwaarden kan betekenen. Indien men in de verscherpte natuurtoets of (voortoets) passende beoordeling niet kan aantonen dat de vergunningsaanvraag geen significant negatief effect veroorzaakt op de natuurwaarden, kan de activiteit geweigerd worden of kunnen extra voorwaarden worden opgelegd. Bovendien gelden in de VEN-gebieden reeds beperkingen voor de landbouw inzake het gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen en het wijzigen van kleine landschapselementen en de waterhuishouding. Voor de speciale beschermingszones worden de instandhoudingsdoelstellingen momenteel opgemaakt. Ook hier kan verwacht worden dat dit extra beperkingen of randvoorwaarden voor de landbouw met zich mee zal brengen. Ook de wetgeving inzake onroerend erfgoed kan beperkingen of extra voorwaarden opleggen aan de landbouwer, die kunnen gaan tot verbod van uitbreiding van een landbouwbedrijf teneinde een zichtas te bewaren, lokale teeltbeperking, enz..... Indien een

bedrijf een stedenbouwkundige vergunning nodig heeft, is advies van Onroerend Erfgoed in die gebieden immers verplicht, anders volstaat een machtiging. Ten derde kan ook het decreet integraal waterbeheer beperkingen of extra voorwaarden opleggen: zo is er de watertoets bij het afleveren van stedenbouwkundige vergunningen, de gebruiksbeperkingen binnen afgebakende oeverzones en een bemestingsverbod in de waterwingebieden.

Tevens zijn in het natuur- en waterbeleid nog enkele financiële instrumenten voorzien zoals een onteigening, recht van voorkoop en de opkoopregel. Ook worden vergoedingen of tegemoetkomingen gegeven voor landbouwers die de doelstellingen uit het natuur-, water- of landschapsbeleid mee helpen realiseren, bv. de beheerovereenkomsten.

In de ruimtelijke ordening biedt het 'planologisch attest' een uitweg voor bedrijven die buiten de geëigende bestemming gelegen zijn, dus ook voor landbouwbedrijven. Het planologisch attest wordt opgemaakt door de bedrijfsleiders zelf en geeft hierin een korte- en langetermijnvisie weer van het bedrijf. Bij de afgifte van een deels goedgekeurd planologisch attest moet de overheid zelf een RUP opmaken voor het bedrijf, conform de uitslag van het planologisch attest.

Voor landbouwers die sterk getroffen worden door plannen van de overheid kan het flankerend landbouwbeleid soelaas bieden. Het flankerend landbouwbeleid bestaat uit talrijke maatregelen die de gevolgen voor de getroffen landbouwers moeten verzachten. In de praktijk wordt echter weinig tot geen gebruik gemaakt van dit flankerend beleid voor de provinciale of gemeentelijke RUP's.

Aanbevelingen

In de studie worden 4 aanbevelingen gedaan. Ten eerste wordt voorgesteld de evolutie van het landbouwgebruiksareaal versus de landbouwbestemming te blijven monitoren om zicht te houden op de ruimtelijke transformaties in de open ruimte. Bovendien is het via monitoring mogelijk om in te schatten hoe snel het landbouwgebruik verdwijnt na een herbestemming, wat van belang is bij voorbereiden van flankerend landbouwbeleid in deze gebieden. Ten tweede wordt voorgesteld om in het kader van het nieuw Beleidsplan Ruimte Vlaanderen een duidelijk behoeftenonderzoek voor landbouw te voeren. Ten derde is het nodig een oplossing te zoeken voor de zonevreemde bedrijfszetels, bij voorkeur in het AGNAS-proces. Bijzondere aandacht dient hierbij te gaan naar die zetels gelegen in of tegen speciale beschermingszones, waarbij kan worden bekeken in hoeverre deze kunnen worden ingeschakeld in het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Ten laatste wordt een aanpassing van de codex RO voorgesteld teneinde binnen de landbouwbestemmingen het landbouwgebruik maximaal te behouden en te vermijden dat de landbouwbestemmingen uitgehold worden of er ongewenste transformaties plaatsvinden.

INLEIDING

Een van de taken van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling (ADLO) is het adviseren van stedenbouwkundige vergunningen en het actief input leveren en participeren in ruimtelijke planningsprocessen. Gelet op de bepalingen van het RSV en de (historisch gegroeide) grote oppervlakte aan landbouwbestemming leiden deze planningsprocessen meestal tot het verdwijnen van landbouwgrond, ten voordele van recreatie, natuur, industrie, etc. Die afname van landbouwgrond gaat vaak ten koste van landbouwbedrijven, die ten gevolge daarvan hun inkomen sterk zien dalen en soms zelfs gedwongen worden de bedrijfsvoering stop te zetten.

Er zijn momenteel binnen het Departement Landbouw en Visserij nog geen cijfers beschikbaar om deze afname van het 'planologische' landbouwareaal enerzijds en het landbouwgebruiksareaal anderzijds te staven. Onderhavige studie wil hierop een antwoord bieden.

De studie bestaat uit vier delen:

Het **eerste deel** geeft wat meer duiding bij de manier waarop aan ruimtelijke planning wordt gedaan in Vlaanderen. Tevens worden de termen die doorheen de studie gebruikt worden gedefinieerd en wordt de methodologie besproken.

Het **tweede deel** handelt over het 'planologisch' agrarisch gebied. Aan de hand van de ruimteboekhoudingen wordt nagegaan hoe de landbouwbestemming doorheen de tijd is geëvolueerd. Er wordt nagegaan hoeveel landbouwbestemming herbestemd is en hoeveel er nieuw bestemd is. Bovendien wordt nagegaan waar dit verdwenen areaal gelegen is en ook naar welke bestemming het gegaan is.

Het **derde deel** bekijkt de evolutie en de planologisch-juridische context van het landbouwgebruiksareaal. Aan de hand van de gegevens uit het Geïntegreerd Beheers- en Controlesysteem (GBCS) kunnen we de evolutie opvolgen van het landbouwareaal dat werkelijk door de landbouwers gebruikt wordt en dat niet noodzakelijk in een planologische landbouwbestemming gelegen is. Vervolgens wordt gekeken hoeveel er daadwerkelijk in landbouwbestemming en in herbevestigd agrarisch gebied (HAG) gelegen is. Ten laatste wordt de juridische context van het landbouwgebruiksareaal bestudeerd. Er wordt nagegaan hoeveel landbouwgebruiksareaal gelegen is in gebieden die deel uitmaken van natuur- (Natura 2000, het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), het Integraal Verwevings- en ondersteunend netwerk (IVON), het duinendecreet), het landschaps- (erfgoedlandschappen, ankerplaatsen, monumenten, landschappen en dorpsgezichten, archeologische vindplaatsen) en het waterbeleid (grondwater- en oppervlaktewaterwingebieden, afgebakende overstromingsgebieden en oeverzones). De gevolgen van deze context worden kort besproken.

In het **vierde deel** wordt de planologisch-juridische context van de bedrijfszetels bestudeerd en meer in detail de zonevreemde bedrijfszetels. Naast een inventarisatie van de zonevreemde bedrijfszetels in groengebieden wordt onderzocht in welk type groengebied ze gelegen zijn en wanneer en hoe (bv. omwille van een gewestelijk RUP) ze zonevreemd geworden zijn. Ook hier wordt de juridische context nader bekeken. De gevolgen van deze context voor de bedrijfszetels worden kort besproken.

Het laatste deel bestaat uit conclusies en een aantal aanbevelingen.

1. DUIDING, TERMINOLOGIE EN METHODOLOGIE

1. DUIDING EN TERMINOLOGIE

In deze studie wordt een veelheid aan termen uit de ruimtelijke planning gebruikt. Het is voor een goed begrip van de studie dan ook belangrijk dat we deze termen kort duiden en een korte historiek geven van de ruimtelijke planning in Vlaanderen.

1.1 De 'oude' planinstrumenten

De eerste "wet op de stedenbouw" in Vlaanderen dateerde van 1962. Daarvoor kon men in Vlaanderen overal en op gelijk welke manier bouwen. In sommige gemeenten bestonden wel al gemeentelijke bouwreglementen.

Gewestplannen

De gewestplannen werden opgemaakt in uitvoering van de wet op de stedenbouw van 1962. Ze werden opgemaakt door de federale overheid voor het Belgische grondgebied (48 in totaal). Voor Vlaanderen werden 25 gewestplannen opgemaakt, bv. Veurne-Westkust, Eeklo-Aalter, Mechelen, Sint-Truiden-Tongeren, etc. De opmaak startte in de jaren '70 en ze werden goedgekeurd in de periode 1976-1980. De opmaak duurde lang omdat er verschillende inspraakprocedures voorzien waren.

De gewestplannen legden voor elke vierkante meter de bestemming vast. Ze gingen uit van de scheiding van functies. Er werd onderscheid gemaakt tussen zes grote bestemmingscategorieën, namelijk woongebieden, industriegebieden, dienstverleningsgebieden, landelijke gebieden, recreatiegebieden en gebieden voor ander grondgebruik. De agrarische gebieden behoren tot de categorie van de landelijke gebieden. Aan sommige bestemmingen werd een bijzonder of aanvullend voorschrift toegevoegd omwille van de specifieke waarden. Deze zijn specifiek per gewestplan, zo komen een aantal van de in onderstaande tabel voorkomende bijzondere voorschriften slechts op één gewestplan voor. [Tabel 1](#) geeft de verschillende bestemmingscategorieën voor agrarische gebieden in de gewestplannen weer.

Tabel 1: benaming van landbouwbestemmingen in de gewestplannen

Agrarische bestemming	Code	Gewestplan
Agrarische gebieden	0900	Alle
Landschappelijk waardevolle agrarische gebieden	0901	Alle
Gebieden met bijzondere voorschriften	Vanaf 0910	
Agrarisch gebied met ecologisch belang	0910	Alle gewestplannen behalve Brugge-Oostkust, Gentse-Kanaalzone, Eeklo-Aalter, Oudenaarde, Aalst-Ninove-Geraardsbergen-Zottegem, Sint-Niklaas-Lokeren
Valleigebieden (of 'agrarische gebieden met landschappelijke waarde')	0911	Diksmuide-Torhout, Gentse Kanaalzone, Eeklo-Aalter, Oudenaarde, Sint-Niklaas-Lokeren
Agrarisch gebied met landschappelijke (of 'bijzondere') waarde (vallei- of brongebieden)	0912	Oudenaarde
Archeologische site	0913	Roeselare-Tielt
Landbouwgebied met culturele historische en/of esthetische waarde	0914	Sint-Truiden-Tongeren
Bouwvrij agrarisch gebied	0916	Oostende-Middenkust, Kortrijk, Oudenaarde, Antwerpen
Gebieden met bijzondere aanvullende voorschriften	Vanaf 0930	
Serregebieden	0930	Halle-Vilvoorde-Asse
Kleintuingebied	0931	Aalst-Ninove-Geraardsbergen-Zottegem

Bron: AGIV-RWO

In de omzendbrief van 8 juli 1997 betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en gewestplannen werden de agrarische gebieden bestemd voor landbouw "in de ruime zin". Het gebruik van de term landbouw in de "ruime zin" betekende dat het begrip "landbouw" niet restrictief, doch ruim diende te worden opgevat. In die zin werden met landbouw dan ook tuinbouw, veeteelt en visteelt bedoeld. Zelfs gebouwen die waren bestemd voor tuinbouw onder glas met hydrocultuur werden hieronder verstaan. In diezelfde omzendbrief werd gesteld dat in de landschappelijk waardevolle agrarische gebieden in principe dezelfde ordeningsmaatregelen van toepassing waren als in de gewone agrarische gebieden. De bedoeling van de overdruk 'landschappelijk waardevol' was in de eerste plaats het bestaande landschapskarakter zoveel mogelijk te bewaren en bijzondere aandacht te besteden aan de esthetische aspecten van nieuwe inplantingen of verbouwingen. Deze kwamen tot uiting in de architectuur (bouwhoogte en volume), aard van de gebruikte materialen, beplantingen enz... De aard of bestemming zelf van de constructie hield dus geen rechtstreeks verband met de landschappelijke bescherming. Naast dit "beschermend" doel kon de aanduiding van landschappelijk waardevol gebied ook de landschapsontwikkeling of -opbouw tot doel hebben. De toelaatbaarheid van bouwwerken in landschappelijk waardevolle gebieden werd steeds aan een dubbel criterium getoetst (www.ruimtelijkeordening.be).

Van de oorspronkelijke gewestplannen schiet vandaag niet veel meer over omwille van allerhande wijzigingen door ruimtelijke planningsprocessen (gewestplanwijzigingen, algemene en bijzondere plannen van aanleg). Sinds 1 mei 2000 zijn geen nieuwe gewestplanwijzigingen meer mogelijk, lopende procedures werden wel afgewerkt.

Algemene plannen van aanleg

Nadat de gewestplannen werden goedgekeurd konden de gemeenten de inhoud van de gewestplannen – indien gewenst – gaan verfijnen. Ze konden door middel van een algemeen plan van aanleg (APA) de bestemming voor het hele grondgebied van de gemeente bepalen. Dit APA verving het gewestplan. Het APA diende naast een weergave van de voorziene bestemming ook voorschriften over vormgeving, grootte en plaatsing van nieuwe gebouwen te bevatten. De meeste gemeenten beslisten echter om geen APA op te maken omdat de gewestplannen voldoende gedetailleerd waren. Er zijn slechts enkele gemeenten in Vlaanderen met een goedgekeurd APA, waaronder Hoeilaart, Lochristi en Roeselare¹¹.

In het APA van Lochristi werd m.b.t. landbouw gebruik gemaakt van de bestemmingscategorieën "agrarische zone type 1" en agrarische zone type 2" (glastuinbouw). Ook in het APA van Roeselare werden alternatieve landbouwbestemmingen gebruikt, zoals "landelijk en openruimtegebied met aangetast karakter", "landelijk en openruimtegebied met agrarisch karakter" en "onaangetaste open ruimtegebieden". In het APA van Hoeilaart werden de benamingen van gewestplancategorieën overgenomen (agrarische gebieden, landschappelijk waardevolle agrarische gebieden, serregebieden).

Bijzondere plannen van aanleg

Een bijzonder plan van aanleg (BPA) was een bestemmingsplan dat voor een deel van het grondgebied van de gemeente werd opgemaakt door de gemeenten. Het BPA diende een grafisch plan met de bestemming en stedenbouwkundige voorschriften te bevatten. Ook BPA's vervingen de gewestplannen. Van de 308 Vlaamse gemeenten zijn er slechts een 20-tal die nooit een BPA opmaakten. Gemeenten die nog niet beschikten over een goedgekeurd ruimtelijk structuurplan hadden nog tot eind 2011 de mogelijkheid om bijzondere plannen van aanleg op te stellen.

¹¹ Het APA van Genk is opgeheven bij M.B. 7/04/2001. Voor de fusie van 1977 beschikte ook de gemeente Oostduinkerke reeds over een Algemeen Plan van Aanleg (APA), dit sinds het K.B. van 36/05/1952, aangepast bij K.B. van 26/01/1963. De overige deelgemeenten beschikten niet over een APA, bij hun fusies. Bij besluit van de Vlaamse regering van 20 april 2001 werd beslist om voor Koksijde geen gemeentelijke plannen die dateerden van voor het gewestplan (of een gewestplanwijziging) te behouden. Het APA Oostduinkerke goedgekeurd in 1952 is dus niet meer van toepassing.

1.2 De nieuwe planinstrumenten

Sinds de tweede grote staatshervorming in 1980 is de ruimtelijke ordening geregionaliseerd. Op 18 mei 1999 werd het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening goedgekeurd. De regelgeving werd drastisch geherstructureerd en het subsidiariteitsprincipe werd ingevoerd. Het decreet bepaalde dat elk niveau (gewest, provincie, gemeente) een ruimtelijk structuurplan diende op te maken. Een ruimtelijk structuurplan is een beleidsdocument dat het kader aangeeft voor de gewenste ruimtelijke structuur. Het geeft een langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied in kwestie. Het is erop gericht samenhang te brengen in de voorbereiding, de vaststelling en de uitvoering van beslissingen die de ruimtelijke ordening aanbelangen.

Ter uitvoering van de ruimtelijke structuurplannen worden ruimtelijke uitvoeringsplannen opgemaakt. Door de subsidiariteit kunnen zowel gewest, als provincies en gemeenten RUP's opmaken voor zaken waarvoor zij bevoegd zijn of die hun toegewezen worden. RUP's vervangen de oude planinstrumenten, waar nog geen RUP is, geldt het oude planinstrument (gewestplan, APA of BPA) nog.

1.2.1 De gewestelijke planningsprocessen

1.2.1.1 Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (RSV) werd goedgekeurd in 1997 en werd reeds tweemaal herzien. De eerste herziening werd decretaal bekrachtigd op 19 maart 2004, de tweede herziening op 25 februari 2011. De taakstellingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen dienden te zijn uitgevoerd tegen 2007, de eerste planhorizon. Toen dit niet haalbaar bleek besliste de Vlaamse Regering de planhorizon te verlengen tot 2012.

Het RSV bevat een visie die aangeeft hoe we in Vlaanderen het best omgaan met de beperkt beschikbare ruimte. De metafoor "Vlaanderen open en stedelijk" geeft de visie weer op de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen, namelijk de steden herwaarderen zodat dit aangename plekken zijn om te leven en de resterende open ruimte maximaal bewaren. In [Tabel 2](#) is de taakstelling vanuit het RSV (kolom streefcijfer) en het behaalde areaal uit de ruimteboekhoudingen van 1994, 2007, 2011 en 2012 weergegeven. Hieruit kan worden afgeleid in welke mate de doelstellingen van het RSV bereikt werden bij de eerste planhorizon (2007) en de tweede planhorizon (2012). Uit de tabel blijkt de meeste taakstellingen niet volledig werden gerealiseerd. Vooral bijkomende natuur en reservaatbestemmingen dienen nog te worden gerealiseerd (zie de negatieve cijfers in de tabel).

Tabel 2: begroting van de te voorziene ruimte (ha) - kwantitatieve taakstellingen betreffende bestemmingscategorieën

Bestemmingscategorieën ruimteboekhouding RSV	Streefcijfer RSV	Toestand 01.01.1994	Toestand 01.01.2007	Toestand 01.07.2011	Toestand 01.01.2012	Toestand 2012 vs. streefcijfer
Wonen	227.500	227.500	227.500	227.700	227.500	0
Recreatie	21.000	18.300	19.000	20.100	20.200	-800
Natuur en reservaat	150.000	111.100	123.000	126.400	126.600	-23.400
Overig groen	34.000	35.300	34.000	34.100	34.300	300
Bosbouw	53.000	42.300	44.000	44.400	44.400	-8.600
Landbouw	750.000	807.600	794.500	788.400	788.000	38.000
Industrie - buiten poorten	66.000	39.100	42.400	43.900	44.300	-4.600
Industrie - binnen poorten		17.200	17.100	17.100	17.100	
Overige	58.000	60.200	58.000	57.400	57.100	-900
Totaal	1.359.500	1.358.600	1.359.500	1.359.500	1.359.500	

Bron: <http://www.vlaamsparlement.be/Proteus5/getFile.action?id=329281>. Binnen het RSV zijn vier types poorten geselecteerd: zeehavens, internationaal georiënteerde multimodale logistieke parken, internationale luchthavens, HST-station. Negatieve cijfers duiden op nog te realiseren bestemmingen (bv. nog 23.400 ha natuur te realiseren). Bij een positief cijfer is er nog teveel bestemd (nog 38.000 ha landbouw te herbestemmen). Een nul betekent dat de doelstelling werd gehaald.

1.2.1.2 De gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

In Vlaanderen zijn verschillende gewestelijke ruimtelijke planningsprocessen ter uitvoering van het RSV lopend. Thematisch onderverdeeld situeren de bevoegdheden van de Vlaamse overheid zich op vlak van:

- Stedelijke gebieden: de afbakening van de twaalf regionaalstedelijke gebieden, het Vlaams strategisch gebied rond Brussel, strategische stedelijke projecten
- Buitengebied: de afbakening van de agrarische en natuurlijke structuur (AGNAS, zie 5.1), golfterreinen, windturbines, nutsvoorzieningen, ontginningen, waterzuivering
- Economie: historisch gegroeide bedrijven, gemengde en specifieke regionale bedrijventerreinen, economisch netwerk rond het Albertkanaal, zeehavens en luchthavens
- Transportinfrastructuur: lijninfrastructuur, leidingen

Voor de opmaak van de gewestelijke RUP's werden typevoorschriften uitgewerkt. Met betrekking tot landbouw zijn er vier typevoorschriften opgenomen, de code voor gemengd agrarisch gebied is uitdovend (zie ook Tabel 3).

Tabel 3: benaming van landbouwbestemmingen in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

Agrarische bestemmingen	Code	Opmerking / beschrijving
Agrarisch gebied	06101	Gebied bestemd voor de beroepslandbouw
Bouwwij agrarisch gebied	06102	Gebied bestemd voor beroepslandbouw, maar het oprichten van gebouwen en vergelijkbare constructies is niet toegelaten
Agrarische bedrijvenzone	06104	Gebied bestemd voor de inplanting van agrarische bedrijven, in het bijzonder glastuinbouw
Gemengd agrarisch gebied (uitdovende code)	06103	Enkel gebruikt in RUP Zeehaven Gent van 15.07.2005. Na 2009 werd deze codes omgezet naar 06101.
Natuurverweving voor agrarisch gebied (overdruk)		Natuur en landbouw zijn nevenschikt aan elkaar

Bron: RWO, 2010. De volledige beschrijving van de typevoorschriften is terug te vinden op http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/wetgeving/uitvoeringsbesluiten/typevoorschriften/080411_bijlage_typevoorschriften.pdf.

Daarnaast kan landbouw ook een neven- of ondergeschikte functie hebben in andere bestemmingscategorieën zoals in de gemengde openruimtegebieden, de gebieden voor wonen en landbouw. Er bestaan eveneens gebiedsspecifieke bepalingen voor landbouw in parkgebieden.

1.2.2 De provinciale planningsprocessen

De provinciale structuurplannen mogen niet strijdig zijn met het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en worden goedgekeurd door de Vlaamse regering. De provincies hebben allen een goedgekeurd provinciaal ruimtelijk structuurplan.

De provincies hebben reeds heel wat provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen opgemaakt ter uitvoering van hun ruimtelijk structuurplan. Hun bevoegdheden op dit vlak zijn o.a. de afbakening van kleinstedelijke gebieden, openluchtrecreatieve verblijven, campings, weekendverblijven, permanente bewoning, toeristisch-recreatieve knooppunten; rioolwaterzuiveringsinstallaties; overstromingsgebieden of retentiezones; regionale bedrijventerreinen, grootschalige kleinhandel, kleinhandelslinten, bijzondere economische knooppunten, zonevremde bedrijven; glastuinbouwzones en lijninfrastructuur

1.2.3 De gemeentelijke planningsprocessen

De gemeentelijke structuurplannen mogen niet strijdig zijn met het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en het provinciaal ruimtelijk structuurplan en worden goedgekeurd door de Bestendige Deputatie van de provincie. Van de 308 Vlaamse gemeenten zijn er 23 die nog niet over een goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan beschikken (toestand 29.06.2012 – www.ruimtelijkeordening.be). Deze gemeenten kunnen dus ook nog geen gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken en zijn nog niet gemachtigd om zelfstandig vergunningen af te leveren.

1.3 Termen landbouwbestemming – groene bestemming – harde bestemming

In deze studie wordt algemeen de term 'landbouwbestemming' gebruikt om het areaal aan te duiden die een bestemmingscode een code 06101, 06102, 06103 of 06104 (zie Tabel 3) in de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen heeft of een code 0900, 0910, 0911, 0912, 0913, 0914, 0916, 0930, 0931 (zie Tabel 1) in de andere plannen en ingetekend is in de bestanden van de ruimteboekhouding van RWO. In de databank van de ruimteboekhouding kunnen we al deze codes selecteren door te kiezen voor de ruimteboekhoudingscategorie 'landbouw' (rbh-code = 06).

De term 'groene bestemming' wordt gebruikt om het areaal aan te duiden dat gelegen is in de bestemmingscategorieën natuur en reservaat, overig groen of bos (rbh-codes = 03, 04 of 05).

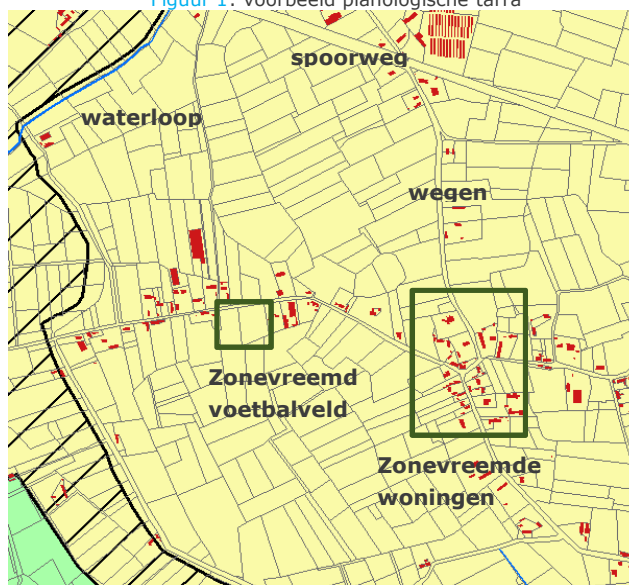
De term 'harde bestemming' wordt gebruikt om het areaal in woonbestemmingen, recreatiebestemmingen, industriële bestemmingen of 'overige bestemmingen' aan te duiden. In de groep 'overige bestemmingen' zitten lijninfrastructuur (wegen, waterwegen, spoorwegen, leidingen, etc.) storten, ontginningen en militaire domeinen. Waar relevant wordt een onderverdeling van de categorie 'overige' weergegeven.

In de ruimteboekhouding werden de bestemmingen van lagere plannen (algemene en bijzondere plannen van aanleg, gemeentelijk en provinciale RUP's) altijd vertaald naar codes vermeld in Tabel 1 (gewestplancodes).

1.4 De bruto / netto-discussie – het begrip “planologische tarra”

In de ruimtelijke ordening worden de landbouwbestemmingen als (gele) vlakken ingekleurd. In deze vlakken komen elementen zoals wegenis, perceelsranden, waterlopen, spoorwegen, zonevreemde constructies, etc. voor. Dit wordt aangeduid als 'planologische tarra'. Figuur 1 geeft hiervan een voorbeeld. Volgens berekeningen van de Universiteit Gent (2007) zou de planologische tarra 27% bedragen en volgens het landbouwinformatiesysteem (LIS) bedraagt de tarra zo'n 30% (mededeling Bart Bollen). Het is de planologische tarra die leidt tot de vooropgestelde 750.000 ha uit het huidige RSV (Ugent, 2007).

Figuur 1: voorbeeld planologische tarra

Bron: AMS, 2012.

1.5 Landbouwgebruiksareaal

De term 'landbouwgebruiksareaal' slaat op het landbouwareaal dat door landbouwers wordt aangegeven in het kader van hun verzamelaanvraag. Jaarlijks dienen de landbouwers die mestbankaangifteplichtig zijn en/of landbouwsubsidies wensen te ontvangen al hun percelen die ze in gebruik hebben aan te geven bij het agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV). Het ALV verzamelt dit alles in een databank, nl. het geïntegreerd beheers- en controlesysteem (GBCS). Onder de term 'landbouwer' wordt verstaan: elkeen die een

landbouwernummer heeft. Dit kan dus zowel gaan over professionele landbouwers als over andere landgebruikers zoals terreinbeherende organisaties of particulieren met een aantal schapen of paarden. Op basis van het GBCS-systeem alleen is het onmogelijk om een onderscheid te maken tussen de beroeps- en de niet-beroepslandbouw. In de studie wordt onderscheid gemaakt tussen 'landbouwers', Vlaamse overheidsinstanties zoals agentschap voor Natuur en Bos (ANB), Waterwegen en Zeekanaal (WenZ) en erkende gewestelijke terreinbeherende organisaties Natuurpunt vzw, vzw Durme en Limburgs landschap vzw. Naar deze organisaties wordt verwezen met de term 'terreinbeherende organisatie' (TBO).

Om het onderscheid te kunnen maken tussen professionele landbouwers en niet-professionele landbouwers is een koppeling tussen dier- en perceelsgegevens noodzakelijk. Op basis van de standaardopbrengsten² voor elk dier en gewas kan de totale standaardopbrengst per landbouwer berekend worden. Landbouwbedrijven met een totale standaardopbrengst van meer dan 25.000 euro worden volgens de Europese standaarden aanzien als professionele landbouwbedrijven.

2. METHODOLOGIE

Twee databronnen zijn van zeer groot belang voor de studie:

- Het bestand ruimteboekhouding (RBH) van het departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed (RWO). Een ruimteboekhouding is een instrument dat de toe- en afnames in de oppervlakte voor iedere bestemmingsgroep weergeeft. Volgende jaartallen stonden ter beschikking: 01.01.1994, 01.01.1998, 01.01.2007, 01.01.2009, 01.01.2010, 01.07.2011 en 01.01.2012. De situatie in 1994 is gebruikt als uitgangsbestand voor het RSV. Voor 1998 is gekozen omdat we dit kunnen aanzien als de beginsituatie na goedkeuring van het RSV en 2007 omdat dit de oorspronkelijke planhorizon van het RSV was, 2012 was de 2de planhorizon van het RSV. Bij de start van de studie kon het bestand ruimteboekhouding situatie 01.01.2012 nog niet ter beschikking worden gesteld, juli 2011 werd dus als laatste situatie (2de planhorizon) beschouwd³.
- Het geïntegreerd beheers- en controlesysteem (GBCS) van het agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV). Er wordt gebruik gemaakt van de gegevens van de jaren 2000 tot en met 2011.

In het volgende hoofdstuk wordt het planologisch agrarisch gebied m.a.w. **de landbouwbestemming** verder onderzocht. Voor elk van de beschikbare jaren van de ruimteboekhouding wordt per bestemmingscategorie het areaal landbouwbestemming berekend. Voor alle Vlaamse gemeenten werd bovendien een percentage landbouwbestemming (t.o.v. de totale oppervlakte van de gemeente) berekend. De evolutie voor de periode 1994-2012 wordt op kaart weergegeven. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de evolutie in landbouwbestemming tussen 1994, 1998, 2007 en 2011 om zo te kunnen inschatten hoe de landbouwbestemming geëvolueerd is na goedkeuring van het RSV. De herbestemmingen in de periodes 1998-2007, 2007-2011, 1994-2011 en 2010-2011 worden nagegaan. Er wordt nagegaan hoeveel de landbouwbestemming afgenomen is en hoeveel er nieuw bestemd is. Bovendien wordt nagegaan waar dit verdwenen areaal gelegen is en ook naar welke bestemming het gegaan is. Daarna wordt ook nog eens specifiek ingezoomd op de herbevestigde agrarische gebieden (HAG). Ook hier wordt de afname in landbouwbestemming binnen HAG onderzocht.

Hoofdstuk 3 bekijkt de evolutie van **het landbouwgebruiksareaal**. Aan de hand van landbouwgebruiksdata van 2000, 2003 en 2005 en 2007 tot en met 2011 wordt de evolutie van het landbouwareaal dat werkelijk door de landbouwers gebruikt wordt (en dat niet noodzakelijk in een landbouwbestemming gelegen is) opgevolgd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen landbouwers en terreinbeherende organisaties (2007-2011). Tevens worden in dit hoofdstuk de uit de registratie verdwenen percelen in kaart gebracht. Indien mogelijk wordt ook de reden

² De standaardopbrengst (SO) is een maat voor de omzet van de landbouwproductie. De SO van de afzonderlijke gewassen of dieren wordt uitgedrukt in euro/ha of euro/dier. De totale SO wordt berekend door de afzonderlijke SO's te vermenigvuldigen met de oppervlakte van het gewas of het aantal dieren. Voor meer informatie: D'hooghe J. & Campens V. (2009) *Vlaamse standaardopbrengsten voor de gewassen en de veehouderij (2003-2005)*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel. <http://lv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=1462>

³ Aangezien de verschillen tussen beide bestanden (zie Tabel 4) niet groot zijn werd ervoor geopteerd de overlapberekeningen niet te herberekenen, indien mogelijk werd situatie 01.01.2012 wel weergegeven.

voor het verdwijnen van dit areaal uit de registratiegegevens aangehaald. Daarnaast wordt de planologische bestemming van het landbouwgebruiksareaal onderzocht alsook het areaal herbevestigd agrarisch gebied en de juridische context. Er wordt nagekeken hoeveel landbouwgebruiksareaal gelegen is in VEN-gebieden, Natura 2000, ankerplaatsen, afbakende oeverzones, etc. Dit gebeurt aan de hand van bewerkingen in een geografisch informatiesysteem (GIS).

Hoofdstuk 4 focust op **de landbouwbedrijfszetels die in niet-landbouwbestemmingen** gelegen zijn, de zgn. zonevreemde landbouwbedrijven. Er wordt een inventarisatie gedaan van zonevreemde bedrijfszetels in groengebieden en er wordt onderzocht in welk type groengebied ze gelegen zijn. Er wordt nagegaan wanneer en hoe (bv. omwille van een gewestelijk RUP) ze zonevreemd geworden zijn. Ook hier wordt de juridische context nader bekeken.

2. EVOLUTIE PLANOLOGISCHE LANDBOUWBESTEMMING

Dit deel brengt de evolutie van de gebieden met een hoofdbestemming landbouw in kaart. Er wordt uitgegaan van de ruimteboekhouding opgemaakt door het Departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed. De beginsituatie is 1 januari 1994. De bestemmingen van lagere plannen (algemene en bijzondere plannen van aanleg) werden in de ruimteboekhoudingen altijd vertaald naar gewestplancodes. We vergelijken deze situatie met de ruimteboekhouding van 1994, 1998, 2007, 2009, 2010, 2011 en 2012.

1. OPPERVLAKTE PER LANDBOUWBESTEMMINGSCATEGORIE IN VLAANDEREN

2.1 Methode

Uit elke ruimteboekhouding wordt een selectie gemaakt van de objecten met een landbouwbestemming (rbh-code 06). Vervolgens wordt het areaal per bestemmingscategorie gesommeerd. De cijfers werden afgerond tot op honderdtallen, rekening houdend met de resultaten van de studieopdracht "Kwantificeren van de fout bij de integrale berekening van de ruimteboekhouding ten gevolge van de cartografische onnauwkeurigheden en schaalverschillen tussen de gebruikte geodatalagen" uitgevoerd door UGent, Vakgroep Geografie in opdracht van Departement RWO, Afdeling Ruimtelijke Planning, 2006.

2.2 Resultaat

Tabel 4: areaal (ha) landbouwbestemming volgens soort bestemming, 1994-2011

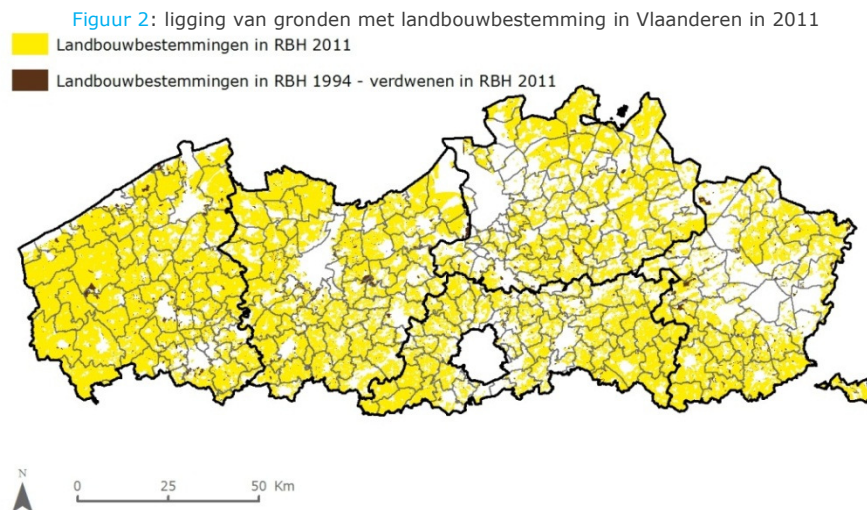
Landbouwbestemmingen	Code	1994	1998	2007	2009	2010	2011	2012	Evolutie
Agrarisch gebied	0900	442.600	441.000	433.400	430.100	429.100	428.000	427.200	-15.400
Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	0901	346.700	345.500	335.800	333.600	332.300	331.400	330.600	-16.100
Agrarisch gebied met ecologisch belang	0910	9.800	10.700	11.500	11.400	11.200	10.600	10.500	700
Valleigebieden (of 'agrarische gebieden met landschappelijke waarde')	0911	6.500	6.500	6.000	6.000	5.000	4.700	4.700	-1.800
Agrarisch gebied met landschappelijke (of 'bijzondere') waarde (vallei- of brongebieden)	0912	1.600	1.600	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700	100
Archeologische site	0913	100	100	100	100	100	100	100	0
Landbouwgebied met culturele historische en/of esthetische waarde	0914	0	0	0	0	0	0	0	0
Bouwwij agrarisch gebied	0916	0	0	3.800	3.800	3.800	3.800	3.800	3.800
Serregebieden	0930	300	300	300	300	300	300	300	0
Kleintuingebied	0931	0	0	0	0	0	0	0	0
Agrarisch gebied (RUP)	06101	0	0	1.500	3.900	5.400	6.000	6.500	6.500
Bouwwij agrarisch gebied (RUP)	06102	0	0	300	1.000	1.400	1.800	2.500	2.500
Gemengd agrarisch gebied (RUP)	06103	0	0	200	200	0	0	0	0
Agrarische bedrijvenzone (RUP)	06104	0	0	0	100	100	100	100	100
Totaal		807.600	805.600	794.500	792.000	790.300	788.400	788.000	-19.600

Bron: AMS op basis van RWO. Omwille van afrondingen tot op de honderdtallen komen veel nullen voor in deze tabel.

In de periode 1994-2011 is de landbouwbestemming met 19.600 ha afgenomen (zie Tabel 4). In 2011 was er nog 788.400 ha bestemd voor landbouw. In het RSV is de taakstelling voor landbouw 750.000 ha landbouwbestemming.

Landbouw komt onder verschillende bestemmingsvoorschriften (agrarisch gebied, valleigebied, serregebied) voor, er is m.a.w. een differentiatie in agrarische gebieden. De categorie 'landschappelijk waardevol agrarisch gebied' is het sterkst achteruitgegaan (-16.100 ha) in de periode 1994-2012, gevolgd door het areaal 'agrarisch gebied' (-15.400+6.500=-8.900 ha) en de valleigebieden (-1.800 ha), wat niet onlogisch is aangezien de gewestplannen meer en meer vervangen worden door RUP's. Een deel van het landschappelijk waardevol agrarisch gebied is echter omgezet naar een andere landbouwbestemming (6.040 ha), van het deel dat werd herbestemd naar een niet-landbouwbestemming werd driekwart omgezet naar een groene bestemming. Bouwvrije agrarische gebieden (+ 6.300 ha), agrarische gebieden met ecologisch belang (+700 ha) en agrarische bedrijvenzones (+100 ha) zijn toegenomen.

Figuur 2 geeft de ligging van de landbouwbestemmingen in Vlaanderen weer zoals opgenomen in de ruimteboekhouding van juli 2011. Op deze schaal valt de afname in landbouwbestemming (bruine vlekjes) nauwelijks op. In een volgende onderdeel wordt dieper ingegaan op waar specifiek de landbouwbestemming afnam en naar welke bestemming er werd herbestemd. Uit de figuur blijkt ook een sterke regionale spreiding van de landbouwbestemming. Er is een groot areaal landbouwbestemming in West-Vlaanderen. De (zones rond) de steden zijn overal in Vlaanderen witte vlekken. In de Brusselse rand en in de Vlaamse Ruit is er eveneens minder landbouwbestemming, dit is te wijten aan de sterke verstedelijkingsdruk. In Limburg zijn de witte vlekken voornamelijk te wijten aan het groot areaal groene bestemmingen.

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en AGIV.

3. EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE LANDBOUWBESTEMMING PER GEMEENTE 1994-2011

3.1 Methode

Er werd met behulp van GIS nagegaan hoeveel areaal landbouwbestemming er in de 308 Vlaamse gemeenten aanwezig is in 1994 en 2011. Vervolgens werd het percentage landbouwbestemming t.o.v. de totale oppervlakte van de gemeente berekend. Daarna werd het verschil gemaakt tussen het percentage in 1994 en 2011.

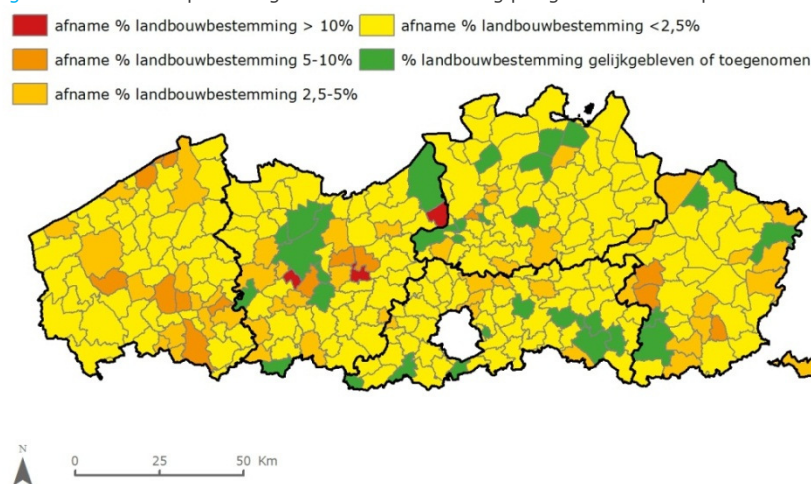
Belangrijke opmerking

De berekeningen werden gemaakt op gemeenteniveau. Er dient opgemerkt te worden dat de gemeenten niet steeds zelf verantwoordelijk zijn voor het verdwijnen van het landbouwbestemming op hun grondgebied, er kunnen in die gemeenten immers ook provinciale of gewestelijke planningsprocessen hebben plaatsgevonden.

3.2 Resultaat

Figuur 3 geeft per gemeente het resultaat van het verschil in percentage landbouwbestemming in de periode 1994 - 2011 weer. In acht van de 308 gemeenten is de oppervlakte landbouwbestemming t.o.v. de totale oppervlakte van de gemeente met meer dan 7,5% afgenomen: Wichelen, Laarne, Merelbeke (Sigmaplan Kalkense meersen en Wijmeers) Kruibeke (Gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde), De Pinte (Parkbos Gent), De Haan (natuurgebied, verblijfsrecreatie, woongebied), Lummen (verkeerswisselaar en Grote Eenheid Natuur Schulensbroek) en Herk-de-stad (Schulensbroek). Bij 34 gemeenten is de oppervlakte landbouwbestemming t.o.v. de totale oppervlakte van de gemeente niet veranderd of zelfs toegenomen. In Beveren (Linkerschelde-oever Haven Antwerpen), Evergem, Lovendegem (beiden Zeehaven Gent) en Schelle is het percentage t.o.v. 1994 met meer dan 3% toegenomen.

Figuur 3: verschil in percentage landbouwbestemming per gemeente in de periode 1994-2011

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en AGIV.

4. HERBESTEMMINGEN VAN OF NAAR LANDBOUW

4.1 Methode

De ruimteboekhoudingen van de verschillende jaren werden met elkaar gecombineerd in een GIS ("union"). Door deze operatie kunnen herbestemmingen van het ene jaar t.o.v. het andere jaar gemakkelijk geselecteerd worden. Er zijn twee mogelijkheden:

1. Hoofdbestemming landbouw in jaar X – geen hoofdbestemming landbouw in jaar Y = afname landbouwbestemming (herbestemming van landbouw naar andere bestemming)
2. Geen hoofdbestemming landbouw in jaar X – wel hoofdbestemming landbouw in jaar Y = toename landbouwbestemming (herbestemming van andere bestemming naar landbouw)

Er wordt in een tabel aangegeven naar welke bestemmingscategorie de oorspronkelijke landbouwbestemming werd herbestemd of omgekeerd. Er wordt onderscheid gemaakt in de 8 bestemmingscategorieën van de ruimteboekhouding zoals opgenomen in het RSV: wonen, recreatie, natuur en reservaat, overig groen, bos, industrie binnen poorten, industrie buiten poorten en overige bestemmingen (hierin zijn o.a. lijninfrastructuur, gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en ontginningen en waterwinning opgenomen). Tevens wordt per gemeente op kaart weergegeven hoeveel oppervlakte landbouwbestemming werd herbestemd naar de verschillende andere bestemmingscategorieën.

Belangrijke opmerkingen:

- De cijfers werden hier niet tot op honderdtallen afgerond omdat anders een graad van detail verloren gaat. Bij de interpretatie van deze tabellen moet men er zich bewust van zijn dat er cartografische

onnauwkeurigheden en schaalverschillen tussen de datalagen kunnen optreden waardoor een fout mogelijk is.

- Er wordt opgemerkt dat sommige deelplannen werden geschorst of vernietigd na de beschouwde periodes, in dat geval valt men terug op de oorspronkelijke bestemming.
- Deze berekeningen zijn een benadering van de zonevreemdheid van de landbouw in Vlaanderen, maar zijn niet absoluut. Stallen en gebouwen kunnen immers voorkomen in (landelijke) woongebieden en landbouw kan eveneens als nevengechikte functie zijn aangeduid in enkele groene bestemmingen. Tevens kan het voorkomen dat gebieden reeds herbestemd zijn in een RUP, maar dat in de voorschriften bepaald is dat de landbouwer daar kan blijven tot hij zijn bedrijf stopzet.
- De berekeningen werden gemaakt op gemeenteniveau. Er dient opgemerkt te worden dat de gemeenten niet steeds zelf verantwoordelijk zijn voor het verdwijnen van het landbouwbestemming op hun grondgebied, er kunnen in die gemeenten immers ook provinciale of gewestelijke planningsprocessen hebben plaatsgevonden.

4.2 Herbestemmingen tussen goedkeuring RSV en eerste planhorizon (1998-2007)

Tussen 1998 en 2007 is er 14.600 ha landbouwbestemming herbestemd en is er 3.500 ha landbouwbestemming bijgekomen. De landbouwbestemming is netto met 11.100 ha afgenomen. [Tabel 5](#) en [Tabel 6](#) geven weer van en naar welke bestemming er werd herbestemd.

Van de gronden die in 1998 een landbouwbestemming hadden en in 2007 niet meer, is er 60% herbestemd naar een groene bestemming. Het is dan ook in deze periode dat de afbakening van de eerste fase van het VEN plaatsvond. Ongeveer een vijfde is herbestemd tot industrie. Ongeveer 1.400 ha werd herbestemd naar overige bestemmingen; 36% hiervan is lijninfrastructuur.

28% van alle herbestemmingen zijn gebeurd via de opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan, 20% via gemeentelijke planningsprocessen en ongeveer de helft via gewestplanwijzigingen (of vernietiging van andere plannen waardoor men terugvalt op het oude gewestplan). Deze laatste hebben vooral aanleiding gegeven tot bijkomende natuur. Bijzondere plannen van aanleg (gemeentelijke bevoegdheid) die aanleiding gaven tot een afname van landbouwgrond zijn in de helft van de gevallen bedoeld om industriële bestemmingen te creëren. Daarnaast werd ook 1.000 ha landbouwbestemming gecreëerd via gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Ca. de helft hiervan had in 1998 een bestemming 'overig groen'.

Tabel 5: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 1998-2007

Bestemming 2007	APA	(S)BPA	Gewestplan	Gem. RUP	Gew. RUP	Prov. RUP	Totaal	%
Wonen	118	133	193	151	102	0	697	5%
Recreatie	19	436	157	86	117	30	845	6%
Natuur en reservaten	28	132	4.164	20	2.351	2	6.697	46%
Overig groen	27	149	358	42	178	0	754	5%
Bos	0	74	938	23	325	1	1.361	9%
Industrie	60	1.052	885	100	617	135	2.849	19%
Overig	22	180	745	32	390	64	1.433	10%
Totaal	274	2.156	7.440	454	4.080	232	14.636	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011). Gem.= gemeentelijk; Gew. = gewestelijk; Prov. = provinciaal

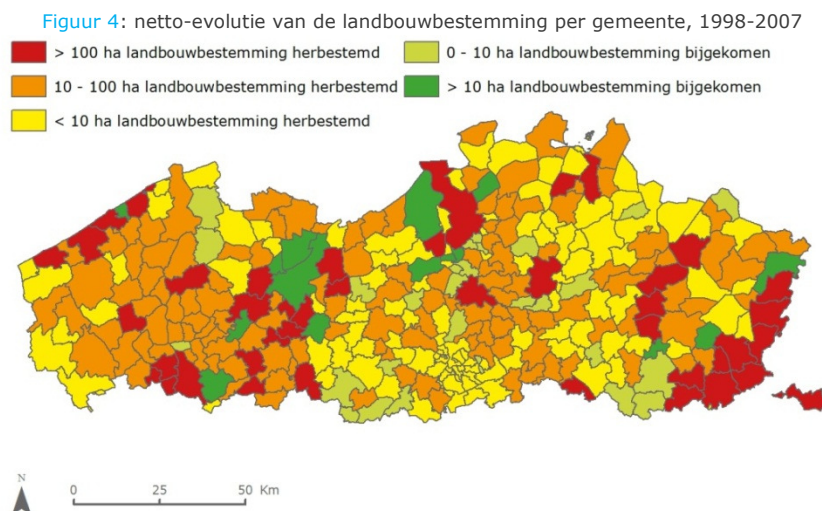
Tabel 6: areaal (ha) van andere bestemming naar landbouwbestemming, 1998-2007

Bestemming 1998	APA	(S)BPA	Gewestplan	Gem. RUP	Gew. RUP	Prov. RUP	Totaal	%
Wonen	31	213	439	22	90	0	795	23%
Recreatie	0	34	47	1	0	0	82	2%
Natuur en reservaten	0	29	147	0	85	0	261	8%
Overig groen	2	49	91	2	405	0	549	16%
Bos	0	105	34	0	0	0	139	4%
Industrie	1	78	514	0	382	1	976	28%
Overig	4	7	609	0	53	0	673	19%
Eindtotaal	38	515	1.881	25	1.015	1	3.475	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011). Gem.= gemeentelijk; Gew. = gewestelijk; Prov. = provinciaal

In bijlage 1 wordt een opsomming gegeven van de gewestelijke RUP's die hebben geleid tot een herbestemming van of naar een landbouwbestemming in de periode 1998-2007.

Figuur 4 toont in welke gemeenten er een netto-afname of- toename aan landbouwbestemming is. In 41 gemeenten is er meer dan 100 ha landbouwbestemming minder. In zes gemeenten is er meer dan 300 ha landbouwbestemming herbestemd, nl. in Kortrijk, Lummen, De Haan, Kruibeke, Heist-op-den-Berg en Herk-de-Stad. In 129 gemeenten is er tussen 10 en 100 ha landbouwbestemming herbestemd en in 86 gemeenten is er minder dan 10 ha landbouwbestemming herbestemd. Er zijn 43 gemeenten waar netto landbouwbestemming gecreëerd werd. In Evergem en Beveren kwam er meer dan 100 ha landbouwbestemming bij. In Beveren heeft dit te maken met RUP Waaslandhaven I (16.12.2005). Hierbij werd industriegebied en overig groen van het oorspronkelijke gewestplan (1978) herbestemd naar landbouwbestemming. In Evergem liggen verschillende planprocessen aan de oorzaak: gewestelijk RUP afbakening Zeehaven Gent (2005), gewestelijk RUP grootstedelijk gebied Gent (2005) en BPA Doornzelestraat-Evergem (2004).

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en AGIV.

4.3 Herbestemmingen tussen eerste en tweede planhorizon (2007-2011)

Tussen 2007 en 2011 is de landbouwbestemming met 7.000 ha afgenomen en is er 900 ha landbouwbestemming bijgekomen. Netto is de landbouwbestemming met 6.100 ha verminderd. Onderstaande tabellen (**Tabel 7** en **Tabel 8**) geven weer van of naar welke bestemming er werd herbestemd. Van de gronden die in 2007 een landbouwbestemming hadden en in 2011 niet meer, hebben er ongeveer de helft een groene bestemming gekregen. Een vijfde van de herbestemmingen ging ten voordele van industrie. Omgekeerd komen bijkomende landbouwbestemmingen voornamelijk door herbestemming van 'overige' bestemmingscategorieën en wonen. Sinds 1 mei 2000 werden geen nieuwe procedures tot gewestplanwijziging meer opgestart (de lopende procedures werden nog afgewerkt). De 3 ha in de kolom 'gewestplan' in **Tabel 7** is dan ook te wijten aan cartografische fouten. De 45 ha herbestemming naar landbouw in **Tabel 8** kan wel te maken hebben met vernietigingen van andere plannen (bv. RUP's) waardoor men terugvalt op het gewestplan.

Tabel 7: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 2007-2011

Bestemming 2011	(S)BPA	Gemeentelijk RUP	Gewestelijk RUP	Provinciaal RUP	Gewestplan	Totaal	%
Wonen	15	186	325	21	2	549	8%
Recreatie	142	401	176	64	0	783	11%
Natuur en reservaten	38	86	2.524	27	0	2.675	38%
Overig groen	3	101	141	45	0	290	4%
Bos	2	20	459	0	0	481	7%
Industrie	120	333	620	474	1	1.548	22%
Overig	20	99	465	69	0	653	9%
Totaal	340	1.226	4.710	700	3	6.979	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011)

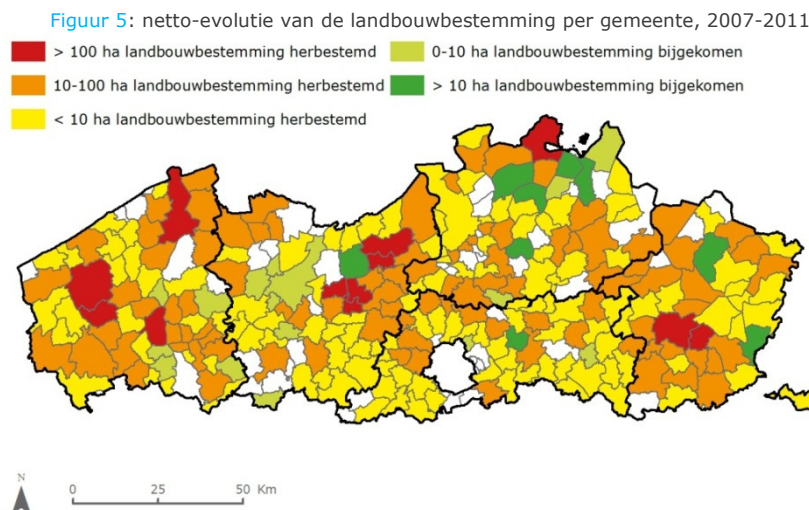
Tabel 8: areaal (ha) van andere bestemming naar landbouwbestemming, 2007-2011

Bestemming 2007	BPA	Gemeentelijk RUP	Gewestelijk RUP	Provinciaal RUP	Gewestplan	Totaal	%
Wonen	1	167	31	3	2	204	21%
Recreatie	0	25	29	5	3	62	7%
Natuur en reservaat	0	25	62	0	6	93	10%
Overig groen	1	32	43	1	0	77	8%
Bos	0	2	15	0	0	17	2%
Industrie	0	12	57	17	31	117	12%
Overig	1	34	211	131	3	380	40%
Eindtotaal	3	297	448	157	45	950	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011)

In bijlage 2 wordt een opsomming gegeven van de gewestelijke RUP's die hebben geleid tot een herbestemming van of naar een landbouwbestemming in de periode 2007-2011.

Figuur 5 geeft weer in welke gemeenten er een netto-afname of- toename aan landbouwbestemming is. Uit de figuur blijkt dat er in volgende gemeenten een afname is van meer dan 100 ha landbouwbestemming: Brugge, Diksmuide, Houthulst, Roeselare, Wichelen, Berlare, Laarne, Sint-Niklaas, Waasmunster, Hoogstraten, Hasselt en Diepenbeek. Anderzijds is er meer dan 10 ha landbouwbestemming bijgekomen in Lokeren, Malle, Brecht, Merksplas, Turnhout, Nijlen, Herent, Lanaken en Peer.

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en AGIV.

4.4 Herbestemmingen tussen 1994 en 2011

De situatie van de bestemmingen op 01.01.1994 werd als uitgangssituatie genomen voor het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. In het RSV werden streefcijfers voorgesteld voor 2007. Toen dit niet haalbaar bleek werd de planhorizon bijgesteld tot 01.01.2012. Tussen 1994 en 2011⁴ is de landbouwbestemming netto met 19.151 ha afgenomen. Van de gronden die in 1994 een landbouwbestemming hadden, hebben er in 2011 nog 783.661 ha een landbouwbestemming. Ondertussen kan wel een bestemmingsverandering tussen verschillende landbouwbestemmingen gebeurd zijn. Er is in de periode 1994-2011 ook 4.785 ha landbouwbestemming bijgekomen.

⁴ Het bestand ruimteboekhouding 01.01.2012 was nog niet ter beschikking bij het begin van deze studie. Het bestand met situatie 01.07.2011 was het laatst beschikbare bestand. Gezien het beperkte verschil tussen het bestand van 01.07.2011 en 01.01.2012 (zo'n 400 ha) is ervoor geopteerd de berekeningen niet opnieuw te maken.

4.4.1 Van landbouw naar andere bestemming 1994-2011

Uit Tabel 9 blijkt dat de landbouwbestemming in de meerderheid van de gevallen (55%) een groene bestemming en in 22% van de gevallen een industriële bestemming gekregen heeft. Bovendien betreft het vooral industrie buiten de poorten (= zeehavens, internationaal georiënteerde multimodale logistieke parken, internationale luchthaven, HST-station). Ongeveer 11% van de landbouwbestemming is herbestemd naar 'overige bestemmingen'. Hiervan is ca. 42% bestemd voor lijninfrastructuren (wegen, water- en spoorwegen), 31% voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen of wachtbekkens, 25% voor ontginningsgebieden en 1% voor stortgebieden.

9.064 ha landbouwbestemming is via een gewestelijk RUP herbestemd tot een andere bestemming, alsook 9.227 ha via gewestplanwijziging. 1.751 ha landbouwbestemming is herbestemd via een gemeentelijk RUP. Bekijken we de herbestemmingen wat meer in detail dan blijkt dat via gemeentelijke planningsprocessen (APA, (s)BPA, gemeentelijk RUP) vooral landbouwbestemming wordt opgeofferd voor industrie (38%) en recreatie (23%). In provinciale planningsprocessen is landbouwbestemming in twee derde van de gevallen omgezet in industrie en in 10% van de gevallen in recreatie. In gewestelijke planningsprocessen (gewestplan, gewestelijke RUP's) is de landbouwbestemming in twee derde van de gevallen omgezet in een groene bestemming.

Tabel 9: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 1994-2011

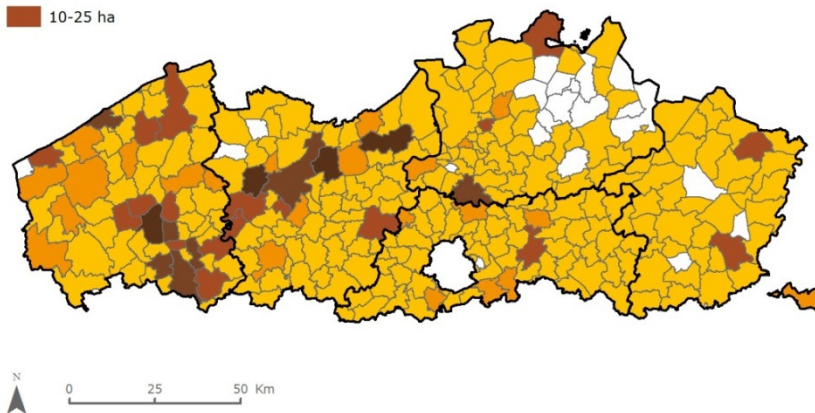
Nieuwe bestemming (2011)	APA	BPA	Gewestplan	Gem. RUP	Prov. RUP	Gew.RUP	Totaal	%
Wonen	118	157	194	341	21	450	1.280	5%
Recreatie	19	562	235	497	92	289	1.693	7%
Natuur en reservaat	28	262	4.363	109	28	5.047	9.836	41%
Overig groen	27	169	545	146	43	319	1.248	5%
Bos	0	72	1.156	43	1	789	2.061	9%
Industrie buiten de poorten	60	1.205	1.570	495	622	1.205	5.157	21%
Industrie binnen de poorten	0	0	24	0	0	98	122	1%
Overige	22	206	1.190	120	133	868	2.538	11%
Totaal	273	2.631	9.277	1.751	941	9.064	23.936	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011). BPA is incl. sectorale BPA's. Gem.=gemeentelijk; Gew.=gewestelijk; Prov.=provinciaal

Landbouwbestemming omgezet in woonbestemming

In Figuur 6 wordt elke gemeente ingekleurd volgens het totaal areaal landbouwbestemming (1994) dat omgezet werd in woonbestemming (2011).

Figuur 6: areaal (ha) landbouwbestemming naar woonbestemming per gemeente, 1994-2011

Bron: AMS, op basis van RWO (2011) en AGIV.

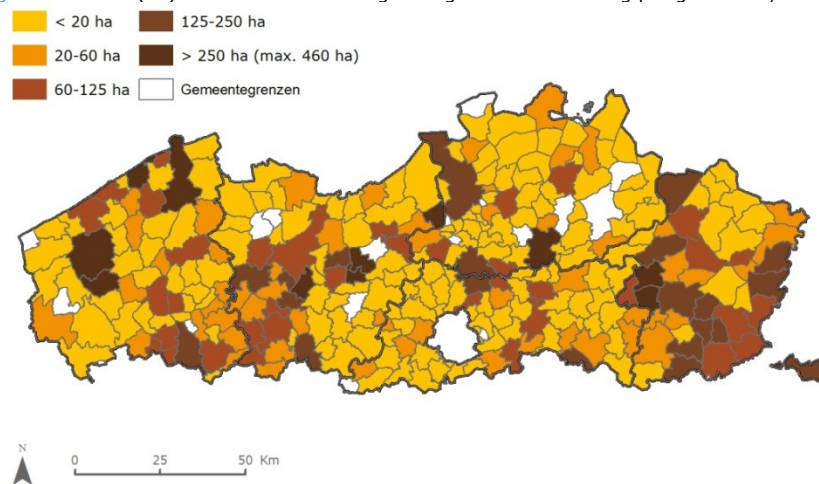
Uit de figuur blijkt dat in vier gemeenten meer dan 75 ha landbouw werd herbestemd naar wonen. Deze gemeenten zijn Lochristi, Nevele, Sint-Niklaas en Roeselare. In Lochristi heeft dit vooral te maken met de goedkeuring van het APA op 30 juni 1994. In Nevele is er via gewestplanwijzigingen en gemeentelijke

planningsprocessen meer dan 100 ha landbouwbestemming omgezet naar woonbestemming. Naast Roeselare en Sint-Niklaas komen ook de centrumsteden Oostende, Brugge, Gent, Kortrijk, Aalst, Mechelen en Leuven duidelijker naar voor op de kaart. Ook op de as Gent-Kortrijk (E17-netwerk) zijn er veel gemeenten die landbouwbestemming hebben omgezet naar woonbestemming. In de Antwerpse Kempen zijn er dertien gemeenten waar geen enkele are landbouwbestemming werd herbestemd naar een woonbestemming.

Landbouwbestemming omgezet in groene bestemming

Uit [Figuur 7](#) blijkt dat er 11 gemeenten in Vlaanderen zijn waar in de periode 1994-2011 meer dan 250 ha landbouwbestemming is omgezet in een groene bestemming (natuur en reservaten, bos of overig groen): Lummen, De Haan, Herk-de-stad, Diksmuide, Heist-op-den-Berg, Kruikebe, Houthulst, Brugge, Wichelen, Merelbeke en Berlare. In vier gemeenten is meer dan 100 ha landbouw herbestemd naar bos, meestal stadsrandbossen: Kortrijk, Lommel, De Pinte en Roeselare. In Antwerpen is meer dan 100 ha landbouw herbestemd tot 'overig groen'. In de andere gemeenten spelen vooral gewestelijke planningsprocessen een belangrijke rol, zoals AGNAS (zie 5.1) en de sigmaplannen.

Figuur 7: areaal (ha) landbouwbestemming naar groene bestemming per gemeente, 1994-2011

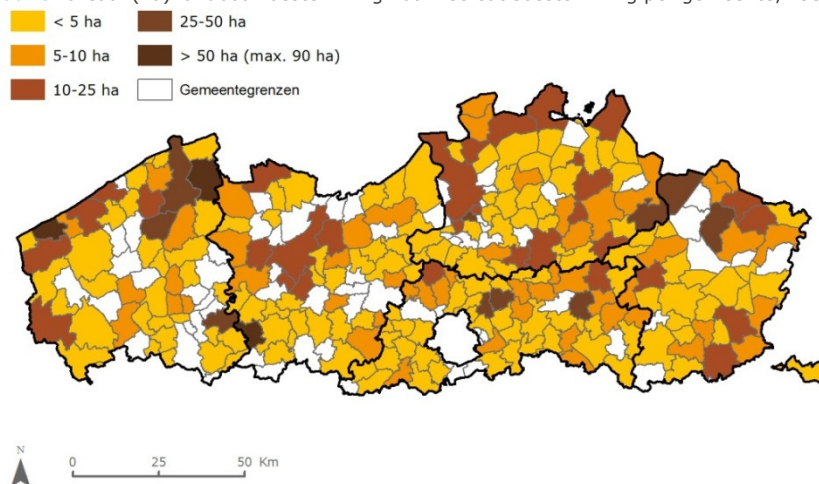

Bron: AMS, op basis van RWO (2011) en AGIV.

Landbouwbestemming omgezet in recreatiebestemming

[Figuur 8](#) toont per gemeente het totaal areaal landbouwbestemming dat werd herbestemd naar recreatiebestemming. Er zijn 3 gemeenten die meer dan 50 ha landbouwbestemming hebben omgezet in recreatiebestemming: Koksijde, Damme en Wortegem-Petegem. Het betreft hier de aanleg van golfterreinen.

Figuur 8: areaal (ha) landbouwbestemming naar recreatiebestemming per gemeente, 1994-2011

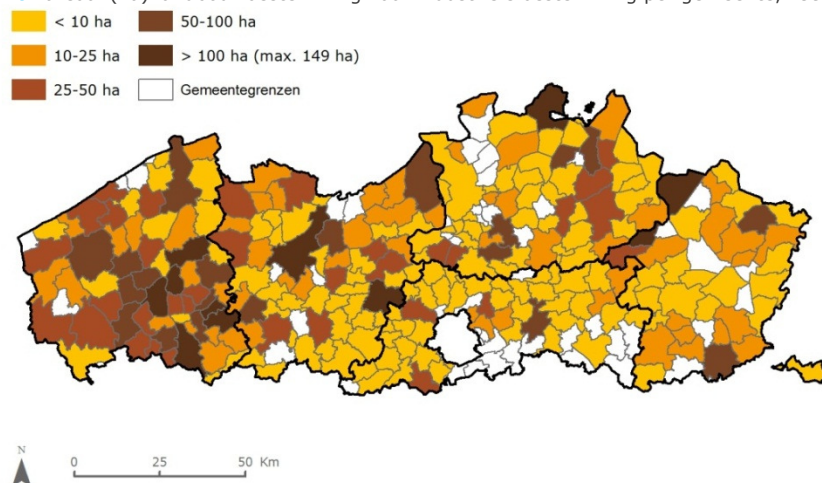
Bron: AMS, op basis van RWO (2011) en AGIV.

Landbouwbestemming omgezet in industriële bestemming

In 11 gemeenten is meer dan 100 ha landbouwbestemming omgezet in industriële bestemming, zie

Figuur 9. Zes gemeenten (Roeselare, Waregem, Wielsbeke, Kortrijk, Ardoos en Wingene) zijn in West-Vlaanderen gelegen, waar het areaal agrarisch gebied op het gewestplan procentueel (en in totaal) het hoogste is van alle provincies en waar nieuwe ontwikkelingen, meer dan in andere provincies bijna altijd in agrarisch gebied plaatsvinden. De andere gemeenten zijn Gent, Aalst, Hoogstraten, Ham en Lommel.

Figuur 9: areaal (ha) landbouwbestemming naar industriële bestemming per gemeente, 1994-2011

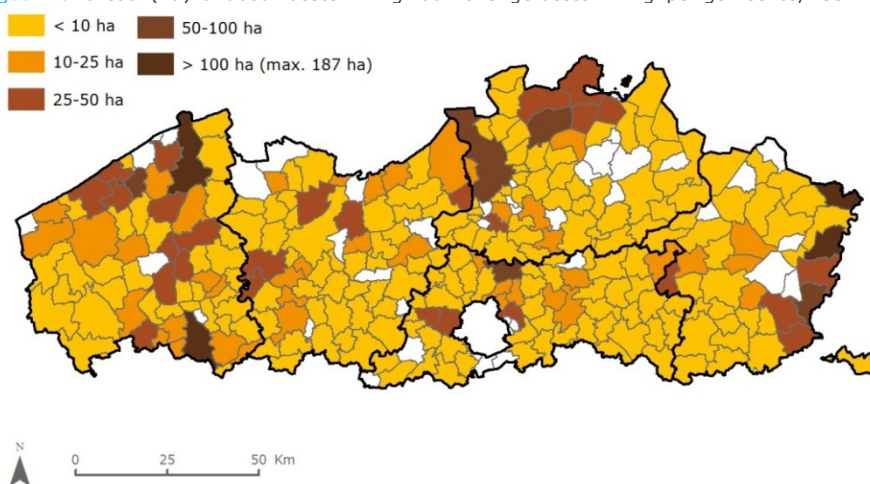

Bron: AMS, op basis van RWO (2011) en AGIV.

Landbouwbestemming omgezet in overige bestemming

In vier gemeenten (Brugge, Kortrijk, Kinrooi, Dilsen-Stokkem) is meer dan 100 ha landbouwbestemming omgezet in 'overige bestemmingen'. In Brugge is er vooral herbestemd ten behoeve van lijninfrastructuur, terwijl in de andere drie gemeenten vooral herbestemd is ten behoeve van ontginningen.

Figuur 10: areaal (ha) landbouwbestemming naar 'overige bestemming' per gemeente, 1994-2011

Bron: AMS, op basis van RWO (2011) en AGIV.

4.4.2 Van andere bestemming naar landbouw 1994-2011

In **Tabel 10** wordt een overzicht gegeven van de bestemmingen die werden omgezet in een landbouwbestemming in de periode 1994-2011. In totaal werd bijna 5.000 ha nieuwe landbouwbestemming gecreëerd. In de periode 1994-2011 is 1.126 ha groene bestemming omgezet naar landbouwbestemming alsook 1.008 ha woongebied, maar het zijn vooral 'overige' bestemmingen die opnieuw een landbouw-

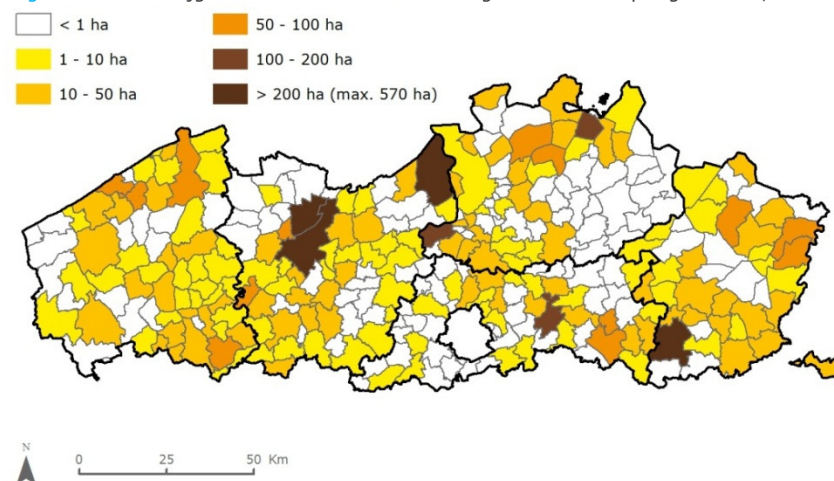
bestemming hebben gekregen. De grootste leveranciers binnen deze bestemmingscategorie zijn de ontginningsgebieden (50%), de gemeenschapsvoorzieningen (22%) en de militaire domeinen (16%).

Tabel 10: areaal (ha) herbestemmingen van andere bestemmingen (1994) naar landbouw (2011)

Oude bestemming (1994)	APA	BPA	Gemeentelijk RUP	Provinciaal RUP	Gewestelijk RUP	Gewestplan	Totaal	%
Wonen	31	165	190	12	136	474	1.008	21%
Recreatie	0	11	25	5	29	76	146	3%
Natuur en reservaat	0	12	23	0	136	149	320	7%
Overig groen	2	56	41	1	443	115	659	14%
Bos	0	105	2	0	3	37	147	3%
Industrie buiten de poorten	1	29	11	8	60	169	277	6%
Industrie binnen de poorten	0	34	0	0	359	244	637	13%
Overige	4	12	36	131	270	1.137	1.590	33%
Totaal	38	424	329	156	1.437	2.401	4.785	100%

Bron: AMS op basis van RWO (2011).

Figuur 11: nieuw bijgekomen landbouwbestemmingen sinds 1994 per gemeente, 1994-2011

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en AGIV.

5. HERBEVESTIGD AGRARISCH GEBIED

5.1 Het AGNAS-proces

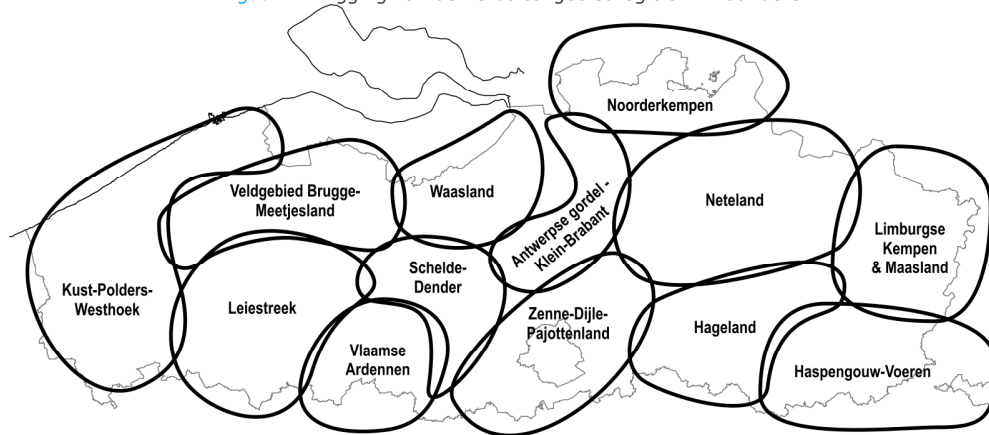
In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is met betrekking tot de open ruimte opgenomen dat er 750.000 ha agrarisch gebied, 150.000 ha natuurgebied, 53.000 ha bosgebied en 34.000 andere groengebieden moeten vastgelegd worden in bestemmingsplannen. Ten opzichte van 1994 betekent dit een toename van 38.000 ha natuurgebied en 10.000 ha bosgebied en een afname van 56.000 ha landbouwgebied. Uit [Tabel 2](#) blijkt dat er in 2012 nog 14.600 ha natuurgebied en 1.400 ha bos te weinig is vastgelegd en dat de afname van landbouwgebied beperkt was tot 38.000 ha. De 'andere groengebieden' werden wel gerealiseerd.

Om de taakstelling m.b.t. de open ruimte te realiseren heeft de Vlaamse overheid het ruimtelijk planningsproces AGNAS opgestart. AGNAS staat voor 'Afbakening van de Gebieden van de Natuurlijke en Agrarische Structuur'. In 2001 besliste de Vlaamse regering de afbakening van deze landbouw-, natuur- en bosgebieden aan te pakken in twee fasen. In een eerste fase werd in 2003 ca. 86.500 ha bestaand natuurgebied aangeduid als onderdeel van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). In een tweede fase worden sinds 2004 de landbouwgebieden en de resterende natuur- en bosgebieden afgebakend.

Binnen dit proces werden er dertien buitengebiedregio's afgebakend, zie [Figuur 12](#). Voor deze regio's werd in de periode 2004-2009 een ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos uitgewerkt, die de basis vormt voor de gewestelijke RUP's. Voor elk van de dertien regio's heeft de Vlaamse Regering de visievormingsprocessen

afgerond met een beslissing over het actieprogramma voor de op te maken ruimtelijke uitvoeringsplannen, het zogenaamde operationeel uitvoeringsprogramma (OUP).

Figuur 12: ligging van de 13 buitengebiedregio's in Vlaanderen

Bron: www.rsv.vlaanderen.be

Uit de overlegprocessen die voor deze visievorming werden uitgevoerd, bleek dat voor een belangrijk deel van de agrarische structuur weinig discussie bestaat over de landbouwbestemming zoals die vastgelegd is in de bestaande gewestplannen of andere bestaande plannen van aanleg of ruimtelijke uitvoeringsplannen. Een bestemmingswijziging was voor de zgn. consensusgebieden dan ook niet aan de orde om uitvoering te geven aan de ruimtelijke visie. De Vlaamse Regering besliste op 17 december 2004 dat binnen de planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos een 'inhaalbeweging' voor de aanduiding van de agrarische gebieden moest gebeuren, nadat eerder al een eerste deel van de natuurlijke structuur aangeduid was (afbakening van het VEN eerste fase). Op 3 juni 2005 legde de Vlaamse Regering in die context de methodiek vast voor een beleidsmatige herbevestiging van de bestaande gewestplannen voor deze landbouwgebieden. Deze werkwijze liet toe om op een snelle manier tot tussentijdse besluitvorming over deze aaneengesloten landbouwgebieden over te kunnen gaan, voldoende rechtszekerheid te bieden aan de landbouwsector én het overlegproces met gemeenten, provincies en belangengroepen over de ruimtelijke visie voor deze gebieden af te ronden. Op die manier werd midden 2009 reeds ca. 538.000 hectare herbevestigd agrarisch gebied (HAG) vastgelegd. Gebieden voor natuur, bos en overig groen die werden meegenomen in deze oefening werden ook beleidsmatig herbevestigd.

Voor de zogenaamde discussiegebieden, waar er geen eensgezindheid bestond over de bestemmingen landbouw, natuur of bos, worden gewestelijke RUP's opgemaakt. Op 7 mei 2010 besliste de Vlaamse Regering over de verdere voortgang van het AGNAS-proces. Er werd een coördinatieplatform (C-AGNAS) opgericht (met vertegenwoordigers van de betrokken Vlaamse ministers, administraties en de natuur- en landbouworganisaties) dat de verdere uitvoering van de afbakening opvolgt. Het bekijkt o.a. voor welke gebieden de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen kan starten en bundelt deze acties jaarlijks in een gebiedsgericht programma. Een administratie-overschrijdend planningsteam (P-AGNAS) moet deze plannen voorbereiden en het vooroverleg met de lokale besturen en middenveldorganisaties organiseren.

In totaal werden reeds 43 gewestelijke RUP's definitief vastgesteld. In de regio's Noorderkempen en Antwerpse Gordel-Klein-Brabant werden nog geen RUP's definitief vastgesteld. In de Vlaamse Ardennen en de Leiestreek werd één RUP definitief vastgesteld. In de andere regio's zijn 4 a 6 RUP's definitief vastgesteld. Er zijn momenteel vijf RUP's waarvoor het vooroverleg is afgerond (RUP "Cluster Dijlemonding", RUP "Vallei van de Gete, Melsterbeek en Graasbeek van Budingen tot Halen", RUP "Herstructurering Vissenakker-Kinrooi", RUP "Erfgoedlandschap Abdij van Westmalle" en RUP "Heverleebos-Meerdaalwoud"). Naast de twaalf reeds lopende en de zes nog te starten processen uit het programma 2011, zijn er voor 2012 drie nieuwe gebieden toegevoegd aan het programma. Het gaat om RUP's voor de "Leievallei van Bavikhove tot Deinze", de "Moervaartvallei van Mendonk tot Wachtebeke" en de "Dijlevallei van Haacht tot Hever".

In Tabel 11 wordt een overzicht gegeven van de het areaal HAG per buitengebiedregio en de kwantitatieve randvoorwaarden voor elke bestemmingscategorie.

Tabel 11: indicatieve richtcijfers voor de afbakeningsprocessen van de buitengebiedregio's en het areaal HAG (ha)

Buitengebiedregio	Areaal HAG (ha)	Indicatieve richtcijfers voor de afbakeningsprocessen				
		Agrarisch gebied	Waarvan NV	GEN(O)	Bos	Overige best.-NV
Antwerpse Gordel - Klein-Brabant	9.700	6.445-6.875	1.944	4.883-5.313	550	6.908
Hageland	37.100	12.540-17.090	7.072	10.193-14.743	800	6.646
Haspengouw - Voeren	41.100	21.313-23.951	6.268	5.069-7.708	730	2.845
Kust-Polders-Westhoek	95.200	19.461-28.456	15.358	6.089-15.084	900	3.012
Leiestreek	82.200	18.735-20.693	6.871	3.045-5.012	1.670	4.141
Limburgse Kempen en Maasland	16.600	20.020-24.988	*	22.683-27.650	609	*24.709
Neteland	44.500	15.702-21.233	*	15.307-20.878	970	*26.080
Noorderkempen	31.300	8.863-10.527	4.300	5.196-6.860	400	6.427
Schelde - Dender	21.900	6.100-8.100	*	3.700-5.800	910	*9.200
Veldgebied Brugge - Meetjesland	55.800	19.985-22.858	*	4.261-7.134	900	*15.107
Vlaamse Ardennen	29.000	8.537-18.161	9.722	4.804-8.428	635	3.431
Waasland	29.000	9.654-10.871	4.812	3.318-4.534	750	4.471
Zenne-Dijle-Pajottenland	44.500	17.777-20.418	7.993	10.032-12.673	850	8.545

Bron: eindvoorstellen gewenste ruimtelijke structuur voor de verschillende buitengebiedregio's (www.rsv.vlaanderen.be) – "agrarisch gebied" : richtcijfer uit de visienota verminderd met het reeds afgebakend HAG-areaal - "waarvan NV" = waarvan maximaal te differentiëren als agrarisch gebied met overdruk natuurverweving - "GEN(O)": Grote Eenheid Natuur (in ontwikkeling) - "overige best.-NV" = overige bestemmingen (overig groen, bos, recreatie) te differentiëren met overdruk natuurverweving - "bos"= bosuitbreiding - *= voor deze buitengebiedregio's werd geen onderscheid gemaakt in grondbestemming bij overdruk natuurverweving.

Het beleid binnen de herbevestigde agrarische gebieden

Het beleid binnen de herbevestigde agrarische gebieden is vastgelegd in de beslissing van de Vlaamse Regering van 3 juni 2005. In de tweede en huidige omzendbrief RO/2010/1 wordt de beleidsvisie van de Vlaamse Regering ten aanzien van de gemeentelijke, provinciale en gewestelijke planningsinitiatieven in de herbevestigde agrarische gebieden weergegeven.

Principieel worden er geen gewestelijke planningsinitiatieven genomen voor het omzetten van landbouwbestemming naar andere bestemmingen, tenzij anders bepaald in de beslissing en binnen de beleidsmargin. Bij de beleidsmargin wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Beslissingen die reeds genomen zijn door de Vlaamse Regering (o.a. sigmaplan)
- RUP's inzake de overdruk natuurverweving
- Planningsinitiatieven inzake de agrarische en natuurlijke structuur mits toepassing van de compensatiereg
- Planningsinitiatieven m.b.t. historisch gegroeide bedrijven, afbakening van groot- en regionaalstedelijke gebieden, poorten op Vlaams niveau en lijninfrastructuren mits toepassing van de compensatiereg
- Planningsinitiatieven die enkel mogelijk zijn nadat de decretaal voorziene goedkeuringsprocedure doorlopen is (o.a. aanduiding overstroomingsgebieden, oeverzones, aanduiding van erfgoedlandschappen, ontginningen) en met respect voor de ruimteboekhouding en de bindende bepalingen van het RSV.

Voor gemeentelijke en provinciale planningsinitiatieven is er principieel beleidsmargin om na grondige afweging (o.a. onderzoek naar alternatieve locaties, impact en mogelijk flankerende maatregelen voor de landbouw) eventueel bestemmingswijzigingen door te voeren in herbevestigd agrarisch gebied. Deze opties zullen echter wel terughoudend beoordeeld worden en moeten dan wel in de bindende bepalingen van de gemeentelijke of provinciale structuurplannen in opmaak of herziening zijn opgenomen. Gemeenten of provincies met een goedgekeurd structuurplan kunnen ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken in uitvoering van de richtinggevendende of bindende bepalingen van hun structuurplan. Als algemeen uitgangspunt geldt dan dat men

binnen hetzelfde planningsinitiatief het planologisch evenwicht tracht te herstellen. Prioriteit dient hierbij te gaan naar het zone-eigen maken van zonevreemde landbouw.

Inzake het vergunningenbeleid geldt dat de bestaande wetgeving onverminderd van toepassing blijft binnen de herbevestigde agrarische gebieden. Bij het beoordelen van aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen voor niet-agrarische functies dient wel voldoende terughoudend te worden opgetreden. De functionele inpasbaarheid ten aanzien van de hoofdfunctie landbouw zal een bijzonder aandachtspunt zijn bij de beoordeling.

Probleemstelling

De omzendbrief RO/2010/01 stelt dat “de goedkeurende en adviserende instanties binnen de Vlaamse overheid deze beleidsvisie laten doorwerken in hun argumentatie bij de beoordeling van planningsinitiatieven (opmaak ruimtelijke uitvoeringsplannen, opmaak en herziening van ruimtelijke structuurplannen) die deze agrarische bestemming zouden wijzigen” en dat “bij de beoordeling van de aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen voor niet-agrarische functies in deze gebieden bij de advisering en besluitvorming echter wél voldoende terughoudend opgetreden moet worden, teneinde een aantasting van de ruimtelijk-functionele samenhang van de agrarische structuur te vermijden. Om die reden zal, binnen de beoordelingsgronden voorzien in artikel 4.3.1 van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, de functionele inpasbaarheid ten aanzien van de hoofdfunctie landbouw een bijzonder aandachtspunt zijn”. De opdrachtgever vroeg te berekenen of en hoeveel gemeentelijke, provinciale en gewestelijke RUP's op HAG insnijden.

5.2 Methode

In dit onderdeel wordt de evolutie van het herbevestigd agrarisch gebied onderzocht op benaderende wijze. Er is immers geen digitaal bestand ter beschikking van de landbouwbestemmingen die werden herbevestigd.

Binnen de perimeters van het HAG werden de agrarische en groene bestemmingen van de rechtsgeldige gewestplannen, plannen van aanleg (APA en BPA) en ruimtelijke uitvoeringsplannen beleidsmatig herbevestigd. Op basis van de ruimteboekhoudingen en de goedkeuringsdatum van HAGs konden per regio de herbevestigde agrarische gebieden in kaart worden gebracht. Per regio wordt de som gemaakt van het areaal landbouwbestemmingen die herbevestigd werden. De werkwijze is benaderend omdat de ruimteboekhoudingen de situatie van 1 januari of 1 juli (2011) weergeven en dus niet de situatie op het moment van goedkeuring van het HAG. Er wordt gerekend met de eerste ruimteboekhouding na goedkeuring van het HAG. Voor HAGs die in 2005 werden goedgekeurd is de eerst beschikbare ruimteboekhouding deze van 2007.

De mogelijke verliezen aan agrarisch gebied worden onderzocht door in de ruimteboekhoudingen van de jaren volgend op de goedkeuring van het HAG na te gaan of dit areaal nog steeds een landbouwbestemming heeft. Voor de RUP's die in 2009 werden goedgekeurd werden de ruimteboekhoudingen 2010 tot 2012 in aanmerking genomen en voor RUP's die al in 2005 werden goedgekeurd, werden de ruimteboekhoudingen 2007 tot 2012 beschouwd. Indien het een landbouwbestemming heeft, dan is het als het ware nogmaals herbevestigd door het RUP, indien het geen landbouwbestemming heeft, dan is het verloren gegaan als landbouwbestemming. Mogelijks werd er wel gecompenseerd via planologische ruil.

5.3 Herbestemmingen in HAG per buitengebiedregio

Tabel 12 geeft de resultaten weer van de evolutie van de herbevestigde landbouwbestemmingen volgens de benaderende werkwijze. Volgens onze (benaderende) berekeningen is er in 2012 nog 536.800 ha herbevestigd agrarisch gebied.

Tabel 12: areaal (ha) landbouwbestemmingen binnen herbevestigde agrarische gebieden in de periode tussen de goedkeuring van het HAG en de ruimteboekhouding 2012

Buitengebiedregio	BVR	Oorspronkelijk HAG	HAG in RBH2012	verschil
Antwerpse Gordel - Klein-Brabant	27.03.09	9.633	9.622	-11
Hageland	19.07.07	37.084	37.060	-24
Haspengouw - Voeren	05.12.05	40.974	40.908	-66
Kust-Polders-Westhoek	31.03.06	95.138	94.936	-202
Leiestreek	24.10.08	82.207	82.086	-121
Limburgse Kempen en Maasland	12.12.08	16.591	16.550	-41
Neteland	21.12.07	44.513	44.443	-70
Noorderkempen	12.12.08	31.269	31.168	-101
Schelde - Dender	28.11.08	21.841	21.803	-38
Veldgebied Brugge - Meetjesland	20.07.06	55.784	55.702	-82
Vlaamse Ardennen	08.05.09	28.757	28.757	0
Waasland	03.04.09	28.991	28.983	-8
Zenne-Dijle-Pajottenland	24.04.09	44.877	44.825	-52
Totaal		537.657	536.842	-815

Bron: AMS op basis van RWO. BVR: Besluit Vlaamse Regering; RBH: ruimteboekhouding; HAG: herbevestigd agrarisch gebied

In Tabel 13 wordt een overzicht gegeven van het areaal (ha) herbestemmingen per buitengebiedregio in de periode tussen de eerste ruimteboekhouding na de goedkeuring van het HAG en de ruimteboekhouding 01.01.2012. In de regio Vlaamse Ardennen, het laatst goedgekeurde HAG, is er nog (quasi) geen herbestemming gebeurd. De cijfers werden afgerond tot op de hectare.

Tabel 13: areaal (ha) herbestemmingen in HAG per buitengebiedregio in de periode tussen de goedkeuring van het HAG en de ruimteboekhouding 2012

Bestemming	(S)BPA	Gemeentelijk RUP	Provinciaal RUP	Gewestelijk RUP	Totaal	%
Antwerpse Gordel - Klein-Brabant	0	11	0	0	11	100%
Recreatie	0	1	0	0	1	9%
Overig groen	0	2	0	0	2	18%
Industrie	0	2	0	0	2	18%
Overige	0	6	0	0	6	55%
Hageland	6	14	0	4	24	100%
Recreatie	6	10	0	0	16	67%
Industrie	0	4	0	4	8	33%
Haspengouw-Voeren	14	41	0	11	66	100%
Wonen	0	6	0	0	6	9%
Recreatie	11	8	0	0	19	29%
Natuur en reservaat	0	3	0	3	6	9%
Overig groen	0	3	0	0	3	5%
Industrie	1	13	0	0	14	21%
Overige	2	8	0	8	18	27%
Kust-Polders-Westhoek	16	87	69	30	202	100%
Wonen	4	15	0	0	19	9%
Recreatie	1	10	14	0	25	12%
Natuur en reservaat	0	0	5	0	5	4%
Overig groen	0	4	6	0	10	5%
Industrie	10	50	44	16	120	59%
Overige	1	8	0	14	23	11%

Leiestreek	5	105	11	0	121	100%
Wonen	0	56	0	0	56	46%
Recreatie	0	20	0	0	20	17%
Overig groen	0	3	0	0	3	2%
Industrie	4	19	9	0	32	27%
Overige	1	6	2	0	9	8%
Limburgse Kempen en Maasland	0	31	0	10	41	100%
Wonen	0	4	0	0	4	10%
Recreatie	0	18	0	0	18	44%
Natuur en reservaat	0	0	0	9	9	22%
Industrie	0	3	0	0	3	7%
Overige	0	6	0	1	7	17%
Neteland	0	60	8	2	70	100%
Recreatie	0	44	0	0	44	63%
Industrie	0	16	8	2	26	37%
Noorderkempen	0	34	0	67	101	100%
Wonen	0	5	0	0	5	5%
Recreatie	0	18	0	0	18	18%
Industrie	0	5	0	0	5	5%
Overige	0	6	0	67	73	72%
Schelde-Dender	2	36	0	0	38	100%
Wonen	0	7	0	0	7	18%
Recreatie	2	15	0	0	17	45%
Bos	0	1	0	0	1	3%
Industrie	0	11	0	0	11	29%
Overige	0	2	0	0	2	5%
Veldgebied Brugge-Meetjesland	13	55	14	0	82	100%
Wonen	0	11	0	0	11	13%
Recreatie	2	12	0	0	14	17%
Overig groen	0	3	0	0	3	4%
Industrie	10	23	14	0	47	57%
Overige	1	6	0	0	7	9%
Waasland	0	5	3	0	8	100%
Wonen	0	1	0	0	1	12%
Recreatie	0	2	0	0	2	25%
Industrie	0	0	3	0	3	38%
Overige	0	2	0	0	2	25%
Zenne-Dijle-Pajottenland	0	34	2	16	52	100%
Wonen	0	1	0	3	4	1%
Recreatie	0	13	1	9	23	9%
Overig groen	0	13	0	2	15	6%
Industrie	0	5	1	2	8	3%
Overige	0	2	0	0	2	1%
Alle buitengebiedregio's	56	512	107	140	815	100%
Wonen	4	106	0	3	113	14%
Recreatie	22	171	15	9	217	27%
Natuur en reservaat	0	3	5	12	20	2%
Overig groen	0	28	6	2	36	5%
Bos	0	1	0	0	1	0%
Industrie	25	151	79	24	279	34%
Overige	5	52	2	90	149	18%

Bron: AMS op basis van RWO

Van de 537.657 ha herbevestigd agrarisch gebied is er 815 ha of 0,15% die een andere bestemming dan landbouw gekregen heeft (sinds de goedkeuringsdatum van het RUP tot 2012). Van de 815 ha die herbestemd

is naar een andere bestemming dan landbouw is het merendeel (568 ha) herbestemd via een gemeentelijk planningsproces (63% via een gemeentelijk RUP en 7% via een bijzonder plan van aanleg). Dertien procent of 107 ha is herbestemd via een provinciaal RUP en 17% of 140 ha via een gewestelijk RUP. Er werd in 34% (279 ha) van de gevallen herbestemd naar industrie, 27% naar recreatie (217 ha), 18% (149 ha) naar overige bestemmingen en 14% (113 ha) naar wonen. De grootste afname gebeurde in regio Kust-Polders-Westhoek (202 ha), de Leiestreek (121 ha) en de Noorderkempen (101 ha). Er dient echter opgemerkt te worden dat dit areaal kan gecompenseerd zijn via een planologische ruil.

In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de RUP's die hebben bijgedragen tot een herbestemming binnen herbevestigd agrarisch gebied.

6. OVERZICHT EVOLUTIE VAN DE PLANOLOGISCHE LANDBOEWBESTEMMING

De HAG's zijn goedgekeurd tussen eind 2005 en 2009. Het oorspronkelijk afgebakend HAG bedraagt volgens onze benaderende berekeningen 537.700 ha. Sinds de goedkeuringsdata zijn echter herbestemmingen gebeurd. In Tabel 14 wordt de evolutie weergegeven van het areaal landbouwbestemming binnen en buiten herbevestigd agrarisch gebied. Er is in de periode tussen de goedkeuring van de herbevestigde agrarische gebieden en de ruimteboekhouding van 2012 zo'n 815 ha (0,15%) HAG herbestemd. De daling van de landbouwbestemming in herbevestigde agrarische gebieden sinds 01.01.2010 bedraagt ca. 500 ha (opm. de 815 ha waarvan sprake in vorige paragrafen is sinds de goedkeuringsdatum van het HAG, dus er is voor 2010 nog eens 315 ha herbestemd). Buiten de herbevestigde agrarische gebieden is het areaal landbouwbestemming gedaald met 1.800 ha. Buiten de herbevestigde agrarische gebieden is de afname van landbouwbestemming dus groter. Er kan worden vastgesteld dat er binnen HAG minder herbestemmingen plaatsvinden.

Tabel 14: overzicht van de evolutie van het areaal (ha) landbouwbestemming binnen en buiten HAG, 2010-2012.

	HAG	Buiten HAG	Totaal
2010	537.300	253.000	790.300
2011	537.000	251.400	788.400
2012	536.800	251.200	788.000
Evolutie 2010-2012	-500	-1.800	-2.300

Bron: AMS op basis van RWO.

3. PLANOLOGISCH-JURIDISCHE CONTEXT VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL

1. INLEIDING

Elke landbouwer (= elkeen met een landbouwnummer, dus zowel de professionele landbouwers als andere landgebruikers) die een vorm van landbouwsteun (bedrijfstoelage, agromilieumaatregelen, beheerovereenkomsten, genetische diversiteit, gekoppelde steun (eiwithoudende gewassen, verwerkingssteun vlas, zoogkoeien, slachtpremie kalveren), voedselkwaliteitsregeling, bebossing van landbouwgronden, etc.) wenst aan te vragen, percelen dient aan te geven in het kader van een melkquotumregeling of aangifteplichtig is bij de Mestbank (alle bedrijven die 2 ha of meer cultuurgrond in Vlaanderen uitbaten, of die 300 kg P₂O₅ of meer per jaar dierlijke mest produceren, of die een bedrijf uitbaten met 50 are of meer groeimedium zijn aangifteplichtig) moet een verzamelaanvraag indienen.

In deze verzamelaanvraag dient de landbouwer al de percelen die hij in gebruik heeft aan te geven. Al deze percelen vormen samen het GBCS, het geïntegreerd beheers- en controlesysteem, dat beheerd wordt door het Agentschap voor Landbouw en Visserij. Het landbouwgebruiksareaal is het areaal dat elke landbouwer jaarlijks via zijn verzamelaanvraag doorgeeft. De eerste verzamelaanvraag dateert van 2007. Voordien werden de landbouwgebruikspercelen ook bijgehouden door de landbouwadministratie.

Het landbouwgebruiksareaal neemt de laatste jaren af. Maatschappelijke ontwikkelingen, bv. de aanleg van overstromingsgebieden, de ontwikkelingen binnen de landbouwsector zelf (steeds minder landbouwers, landbouwgrond wordt overgelaten aan niet-landbouwers) en verschillende transformatieprocessen zijn hiervan de oorzaak. In dit hoofdstuk wordt een evolutie van het landbouwgebruiksareaal weergegeven.

KADERSTUK: TRANSFORMATIEPROCESSEN IN DE OPEN RUIMTE

In de open ruimte doen zich verschillende transformatieprocessen voor. Het onderzoek van Bomans et al. (2008) identificeerde 18 transformatieprocessen in de open ruimte, nl. verpaarding, verstedelijking, vertuining, bos- en natuuruitbreiding, versnippering, toenemend multifunctioneel gebruik van de ruimte (verweving), diversificatie van de landbouw, vermindering van de visuele kwaliteit van het landschap, afname van areaal voor professionele landbouw, aanspraak op land voor biobrandstoffen, fragmentatie, vergroting van landbouwbedrijven, toename van recreatie in de open lucht, andere functies in voormalige landbouwgebouwen, toenemend belang van hobbylandbouw, concentratie van intensieve land- en tuinbouwactiviteiten, extensivering van landbouw en toename van braakliggende gronden en ten slotte transformatie door exploitatie van mineralen.

Een aspect van het verstedelijkingsproces is de verspreiding van stedelijke fragmenten over de open ruimte, waarbij de open ruimte grotendeels behouden blijft maar wel fundamenteel transformeert. In het onderzoek van Tempels et al. (2012) werden vijf transformaties van de open ruimte onderzocht die een gevolg zijn van verstedelijking. Een toename van het wonen in de open ruimte (transformatie residentialisering) heeft, behalve de toename in bebouwing, ook een impact op de inrichting van de open ruimte rond of in de omgeving van de bebouwing zelf. Met andere woorden transformaties als een toenemend privaat gebruik van de open ruimte (verpaarding, vertuining, etc.), economische diversificatie en het toenemend publiek karakter van de open ruimte (recreatieve infrastructuur zoals wegaanduidingen, picknickbanken, etc.) zijn volgers van de verstedelijking. De sterkste groei van de bebouwing in de open ruimte (Tempels,

2011) doet zich voor in de regio Roeselare-Kortrijk, ten oosten van Gent (Lochristi), ten westen van Antwerpen (Beveren-Kruibeke), ten zuidoosten van Antwerpen (Mechelen, Lier, Heist-op-den-Berg) en de Noorderkempen (Rijkevorsel, Brecht, Wuustwezel, Hoogstraten).

Ook functiewijzigingen in voormalige landbouwbedrijven (Verhoeve & De Roo, 2008) zijn een belangrijke vorm van transformatie. Binnen de andere bestemmingen kan via het stedenbouwkundig beleid een vergunning voor een zonevreemde functiewijziging zijn toegekend. Daarnaast kunnen oude hoeves en hoevegebouwen ook ingenomen worden door zonevreemde bedrijven. Uit het onderzoek van Verhoeve & De Roo (2008) in 17 gemeenten in de regio Roeselare-Tielt blijkt dat er 875 niet-agrarische bedrijven voorkomen in landbouwbestemming, hiervan zou slechts 15% vergunbaar zijn. 36% van deze bedrijven zijn gehuisvest in een oude hoeve, 64% in een ander gebouw. Uit tijdreeksen blijkt bovendien dat er de laatste jaren een sterke oprichtingsdynamiek is. De aard van de activiteiten varieert: 20% aannemers, 15% handelaars, 10% tuinaanleg, 10% transport, 9% houtbewerking, 8% garages, maar ook metaalbewerking, stapeling, elektriciteit, kantoren, grondwerken, kapsalon, voedselverwerking, wellness en (para) medische praktijken.

Volgens Dewaelheyne et al. (2011) is 3,7% van de agrarische gebieden ingenomen door tuin. Bovendien zijn tuinen volgers van harde verstedelijking. Uit historische analyse blijkt bovendien dat er 91km² tuin bijgekomen is in de periode 2002-2005 t.o.v. 1988-1990 en dat 82 km² hiervan gelegen is in voormalig landbouwareaal.

Volgens Bomans et al. (2011) is er 70.000 ha paardenweide in Vlaanderen en is ca. 85% gelegen in een landbouwbestemming. Een derde van het weiland in Vlaanderen zou paardenweide zijn. In de spreiding van de concentratie van paarden in Vlaanderen zijn 2 grote concentratiegebieden te situeren: een ten zuidoosten van Antwerpen en een tussen Brussel, Antwerpen en Gent. Hoe meer versnipperd het landbouwareaal, hoe meer verpaarding.

Volgens Tempels (2011) is het privaat gebruik van de open ruimte is ruimer op te vatten dan enkel het landelijk wonen. Verpaarding, vertuining leiden eveneens tot een privatisering van de open ruimte, maar het betreft evenzeer fenomenen als weekendhuisjes, privévisvijvers, privébossen, etc. Volgens Tempels (2011) is 12,7% van de open ruimte in Vlaanderen geprivatiseerd waarvan 7,8% hobbyweiden en 4,9% overig privaat gebruik. Daarnaast is er nog 13,3% niet-agrarische bebouwing. Bepalende factoren voor privatisering lijken te zijn: aanwezigheid van bebouwing, kleinere percelen en toegankelijkheid.

Daarnaast wordt nagegaan in welke planologische bestemming dit areaal gelegen is. Landbouwgebruiksareaal gelegen in een landbouwbestemming geeft de landbouwer een zeker gevoel van rechtszekerheid. Landbouwgebruiksareaal gelegen in andere bestemmingen is in principe zonevreemd (tenzij landbouw als neven- of ondergeschikte activiteit is aangeduid). Er wordt onderscheid gemaakt tussen landbouwers, de gewestelijke terreinbeherende organisaties (Natuurpunt vzw, Limburgs Landschap vzw en vzw Durme) en de terreinen in eigendom van de Vlaamse overheid (ANB en W&Z). Dit wil echter niet zeggen dat de categorie landbouwers alleen beroepslandbouwers betreffen. Er zitten in deze categorie o.a. ook paardenhouders, scholen, proefbedrijven, sociale tewerkstellingsplekken, provincie- en gemeentebesturen, etc. Dit is te wijten aan de brede definitie van de term 'landbouwer' (verordening (EG) Nr. 1782/2003), namelijk "eenieder die een landbouwactiviteit uitoefent". Met andere woorden tuinbouwers vallen ook onder de noemer landbouwer. Elke particulier, administratie, agentschap of instantie die een perceel in gebruik of beheer heeft, valt ook onder de noemer landbouwer (bv. door het laten brengen van mest op het perceel). Anders gezegd, elke natuurlijke persoon of rechtspersoon of groep van natuurlijke of rechtspersonen die percelen gebruikt of in beheer heeft of dieren zoals rundvee, varkens, pluimvee, paarden, konijnen, geiten, schapen en nertsen houdt of die planten teelt op groeimateriaal andere dan landbouwgrond, valt onder de term landbouwer ongeacht of dit op professionele manier is of als hobby (ALV, 2008).

2. METHODE

Voor de evolutie van het landbouwgebruiksareaal wordt gebruik gemaakt van de gegevens van het GBCS. Voor de jaren 2000, 2003 en 2005 en 2007 t.e.m. 2011 wordt de situatie per gewasgroep weergegeven. De gewasgroepen zijn afgestemd op de gewasgroepen opgenomen in de toelichting bij de verzamelaanvraag 2011 (ALV, 2011). Tevens wordt vanaf 2007 (voor de eerdere jaren is geen landbouwnummer ter beschikking) een onderscheid gemaakt tussen het areaal in handen van landbouwers en van TBO's. Naast de evolutie van het landbouwgebruiksareaal wordt eveneens het niet-meer geregistreerd landbouwgebruiksareaal in kaart gebracht. Dit gebeurt op basis van de landbouwgebruikskaart 2000-2010 van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling. Voor de percelen die in de periode 2000-2007 ooit zijn aangegeven, en sinds 2007 niet meer werd nagegaan in welke mate ruimtelijke planningsprocessen een oorzaak konden zijn voor het verdwijnen van dit areaal. In een tweede onderdeel wordt de planologische bestemming van het landbouwgebruiksareaal onderzocht. Dit wordt jaarlijks gedaan: voor een perceel in landbouwgebruik in 2007 wordt de bestemming uit de ruimteboekhouding van 2007 gehaald, etc. Zo wordt rekening gehouden met de planologische bestemming die het perceel had in het jaar dat het werd aangegeven in de verzamelaanvraag. De gegevens worden geaggregeerd per bestemmingscategorie en er werd een onderscheid gemaakt tussen landbouwers en terreinbeheerders. Voor de landbouwbestemming wordt nagegaan hoeveel HAG er is. In een derde onderdeel wordt de juridische context van het landbouwgebruiksareaal onderzocht. Concreet wordt nagekeken of het landbouwgebruiksareaal gelegen is binnen gebieden met juridische randvoorwaarden vanuit het natuur-, landschaps- of waterbeleid.

3. HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL

3.1 Evolutie van het landbouwgebruiksareaal tussen 2000-2011

Tabel 15: landbouwgebruiksareaal (ha) per gewasgroep van landbouwers (excl. terreinbeheerende organisaties)

Gewasgroepen	2000	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Aardappelen	39.819	34.142	39.382	42.131	37.754	42.110	44.647	44.474
Bieten	39.353	37.728	32.488	34.396	25.115	25.518	23.884	25.001
Eiwithoudende gewassen	242	286	221	331	192	193	193	346
Fruit	3.144	12.192	9.801	15.566	16.499	16.804	17.179	17.277
Graangewassen	97.121	85.601	91.222	95.138	95.223	92.193	94.925	79.795
Grasland	232.624	233.463	226.599	248.560	254.503	256.887	255.324	256.512
Houtachtige gewassen	23	142	234	2.380	864	3.082	2.106	3.133
Kruiden	-	46	263	387	408	577	571	616
Maïs	149.161	169.305	161.956	171.842	194.482	188.634	183.310	194.311
Noten	-	-	29	17	24	28	19	21
Objecten	-	-	712	12.044	15.786	15.910	16.241	16.280
Oliehoudende zaden	280	93	684	1.255	498	513	790	516
Overige gewassen	3.991	4.562	1.897	2.878	2.039	2.271	1.966	1.678
Overige groenbedekkers	-	-	-	72	44	220	494	173
Sierplanten	-	-	1.182	5.569	6.135	6.519	6.581	6.421
Verse en industriegroenten	21.410	24.653	25.889	28.065	27.359	27.971	27.825	28.034
Vlas en hennep	4.589	6.039	4.658	3.991	3.379	3.071	2.982	3.254
Voedergewassen	1.143	1.372	9.880	14.038	10.986	8.030	7.544	6.950
Zaad- en pootgoed	222	370	207	0	0	97	167	169
Andere	5.200	3.097	3.261	0	0	0	0	0
Totaal	598.222	613.091	610.565	678.658	691.290	690.628	686.749	684.960
Totaal excl. objecten en houtachtige gewassen	598.199	612.949	609.619	664.235	674.640	671.636	670.507	665.547

Bron: AMS op basis van het GBCS 2000, 2003, 2005 en 2007 t.e.m. 2011 (ALV). De cijfers vertonen een grote sprong in 2007, toen werd immers de verzamelaanvraag ingevoerd en waren de landbouwers verplicht al hun percelen aan te geven, vooral de tuinbouwcategorieën zijn daarom sterk toegenomen sinds 2007. Ook werden landbouwers verplicht hun stallen en gebouwen aan te geven, goed voor bijna 10.000 ha bijkomend areaal. De gewasgroepen zijn bepaald op basis van de groepen weergegeven in bijlage 2 van de 'toelichting bij de verzamelaanvraag 2011' (ALV, 2011).

Tabel 15 toont de evolutie van het totale landbouwgebruiksareaal in de periode 2000-2011. Het totaal aangegeven areaal is in de jaren 2000-2008 toegenomen van 598.200 tot 691.300 hectare (+93.100 ha). Dit is te wijten aan de betere registratie. Vooral het invoeren van de eenmalige perceelsregistratie in 2007 heeft geleid tot een grote areaaltoename (+68.100 ha). Sinds 2008 daalt het landbouwgebruiksareaal: van 691.000 ha in 2008 tot 685.000 in 2011. Het areaal aardappelen is in de periode 2000-2011 toegenomen. Het areaal bieten (suiker- en voederbieten) is sinds 2000 sterk afgenomen door (o.a.) de suikerherstructurering. Het areaal kruiden en fruit is sinds 2007 jaar na jaar gestegen. Het areaal graangewassen is in 2011 sterk gedaald. Het areaal voedergrassen (excl. gras en maïs) is sinds 2007 gedaald, maar het areaal maïs is sinds 2000 sterk gestegen. Het areaal van de gewasgroep "grasland" blijft min of meer stabiel sinds 2007.

Tabel 16 toont het areaal dat wordt aangegeven door de terreinbeherende organisaties. De grillige evolutie in arealen van de terreinbeherende organisaties heeft te maken met de manier van aangifte (aangifte als spontane bedekking wordt niet aanzien als landbouwgebruiksareaal, terwijl grassen in natuurbeheer wel worden aanzien als landbouwgebruiksareaal) en het overbrengen van (natuur)percelen (die niet meer zullen wijzigen) in een zogenaamde passieflaag. Over dit areaalverloop kunnen we weinig uitspraken doen.

Tabel 16: landbouwgebruiksareaal (ha) per gewasgroep van terreinbeherende organisaties

	2007	2008	2009	2010	2011
Eiwithoudende gewassen	0	1	0	0	0
Fruit	0	0	0	2	0
Graangewassen	0	14	0	60	62
Grasland	390	5.305	1.595	5.908	7.001
Houtachtige gewassen	0	366	0	1.680	1.287
Maïs	0	30	0	0	0
Objecten	26	27	0	9	7
Overige gewassen	34	0	0	41	38
Sierplanten	0	0	0	4	4
Verse en industriegroenten	0	0	0	4	0
Voedergrassen	0	14	0	0	0
Totaal	449	5.758	1.595	7.709	8.400
Totaal excl. objecten en houtachtige gewassen	423	5.364	1.595	7.700	7.106

Bron: AMS op basis van ALV (2007 t.e.m. 2011).

3.2 Het niet meer geregistreerd landbouwareaal sinds 2007

Er is 6.500 ha die in 2007 was aangegeven in de registratie, maar in de latere (campagne)jaren (2008-2011) niet meer is opgedoken in de perceelsregistratie. Er was ca. 250 ha spontane bedekking en ca. 6.230 ha landbouwgebruiksareaal. 62% hiervan bestond uit grasland, 14% uit maïs, 7% uit graangewassen en 5% uit objecten (stallen, gebouwen, poelen, houtkanten en -wallen).

Tabel 17: areaal (ha) bestemmingen van het niet meer geregistreerd landbouwgebruiksareaal na 2007

Bestemmingen	RBH94	RBH2007	RBH2009	RBH2010	RBH2011	1994-2007	2007-2011	1994-2011
Wonen	756	756	756	756	754	0	-2	-2
Recreatie	56	61	64	68	74	5	13	18
Natuur en reservaat	322	415	433	433	447	93	32	125
Overig groen	190	192	185	190	187	2	-5	-3
Bos	70	96	100	101	104	26	8	34
Landbouw	4.216	4.036	4.005	3.999	3.976	-180	-60	-240
Industrie buiten poorten	249	339	347	349	354	90	15	106
Industrie binnen poorten	131	125	125	125	125	-6	0	-6
Overige	240	209	213	208	207	-31	-2	-33
Totaal	6.229	6.229	6.229	6.229	6.229	0	0	0

Bron: AMS op basis van RWO (2011) en ADLO (2011). RBH = ruimteboekhouding.

De planologische bestemming van dit areaal in 2007 was als volgt verdeeld (zie [Tabel 17](#)): 65% in landbouwbestemming, 11% in groene bestemming (natuur en reservaat, overig groen en bos) en 24% in harde bestemmingen.

Tijdens de eerste planperiode van het RSV (1998-2007) komt dit areaal wel nog in de registratie voor. Tijdens deze periode zijn echter geen spectaculaire herbestemmingen gebeurd: 180 ha landbouwbestemming en 30 ha overige bestemmingen van de 6.500 ha zijn herbestemd ten voordele van groene bestemmingen, recreatie en industrie. Ook tussen de eerste en tweede planperiode (2007-2011) zijn weinig grote herbestemmingen gebeurd. Van het areaal dat sinds 2007 niet meer in de registraties is opgedoken, heeft 64% nog steeds een landbouwbestemming.

Mogelijke oorzaken van het verdwijnen van dit areaal uit de registratie zijn:

- Een verbeterde intekening van de percelen door de landbouwers, bv. het verdwijnen van niet-subsidiabele elementen (beken, grachten, kapellen) uit de verzamelaanvraag. [Figuur 13](#) geeft een voorbeeld weer: de rode elementen zitten sinds 2007 niet meer in de verzamelaanvraag. Het betreft beekkanten, wegkanten, een perceeltje met bomen.

[Figuur 13](#): voorbeeld van een betere registratie

Bron: AMS op basis van AGIV (2002) en ADLO (2011)

- Een ander gebruik van het uit de registratie verdwenen landbouwgebruiksareaal in landbouwbestemming (zonevreemd ruimtegebruik). Dit zijn de transformatieprocessen in de open ruimte (zie kaderstuk bij de inleiding van hoofdstuk 3)
- Een ander gebruik van het uit de registratie verdwenen landbouwgebruiksareaal in andere bestemmingen dan landbouw (verdwijnen van mogelijk zonevreemde landbouw ten voordele van zone-eigen gebruik), bv. 67 ha van de 288 ha stallen en gebouwen en andere gebouwen die uit de registratie verdwenen zijn sinds 2007, is gelegen in een woonbestemming. In de woonbestemming is een functiewijziging naar wonen vergunbaar.
- Kleine werken van algemeen belang waarvoor juridisch gezien geen bestemmingswijziging noodzakelijk is.

Het is belangrijk te kunnen garanderen dat gebieden met een landbouwbestemming hun agrarische functie maximaal kunnen behouden en ontwikkelen. Er dient vermeden te worden dat de landbouwbestemmingen worden uitgehold en dat er verder ongewenste transformatieprocessen als gevolg van verstedelijking plaatsvinden. Een aanpassing van de codex RO voor wat betreft het aspect functiewijzigingen lijkt daarom aangewezen.

4. PLANOLOGISCHE BESTEMMING VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL

4.1 Planologische hoofdbestemming van het landbouwgebruiksareaal

In [Tabel 18](#) wordt de planologische bestemming van het landbouwgebruiksareaal weergegeven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen landbouwers en terreinbeherende organisaties.

Tabel 18: areaal (ha) planologische bestemming van het landbouwgebruiksareaal, 2007-2011

Bestemming	Landbouwers				TBO			
	2007	2009	2010	2011	2007	2009	2010	2011
Wonen	18.139	18.091	17.834	17.529	0	2	49	49
Recreatie	1.886	2.067	1.988	2.113	0	4	65	67
Natuur en reservaat	23.444	27.667	25.104	25.923	359	976	4.610	5.179
Overig groen	7.099	7.262	7.048	7.045	2	45	206	232
Bos	5.277	5.795	5.486	5.487	12	225	430	593
Landbouw	605.436	613.059	612.936	609.904	75	285	1.421	1.353
Industrie buiten de poorten	4.011	4.268	4.307	4.228	0	0	34	30
Industrie binnen de poorten	2.912	2.493	2.542	2.610	0	0	48	46
Overige	10.455	9.925	9.502	10.121	1	58	847	849
Totaal	678.658	690.628	686.749	684.960	449	1.595	7.709	8.400

Bron: AMS, op basis van ALV (2011) en RWO (2011) – TBO= erkende gewestelijke terreinbeherende organisaties, Agentschap voor natuur en bos en Waterwegen en Zeekanaal.

609.904 ha of 89% van het totaal landbouwgebruiksareaal (excl. TBO) in 2011 is gelegen in een landbouwbestemming, 6% is gelegen in een groene bestemming, 3% in een woonbestemming, 1% in een industriële bestemming en 1% binnen de overige bestemmingen. De percentages veranderen doorheen de jaren nauwelijks.

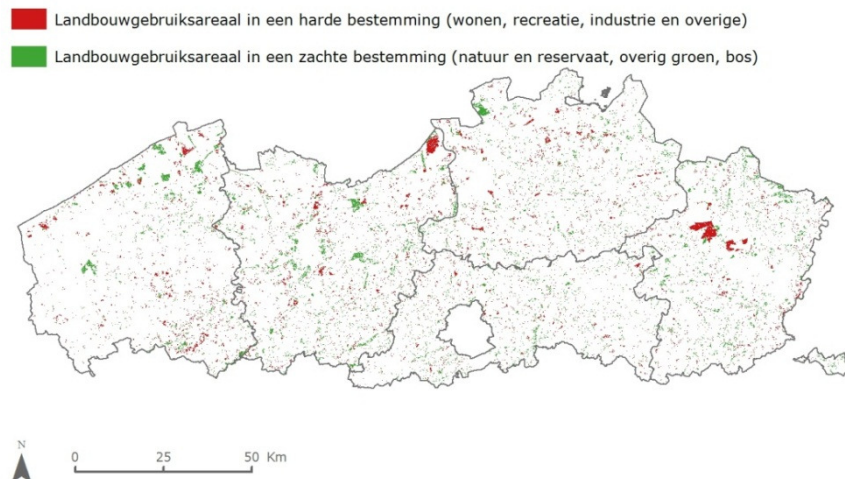
In totaal is ongeveer 75.000 ha (2011) of 11% landbouwgebruiksareaal (excl. TBO) niet in een landbouwbestemming gelegen. Ongeveer de helft hiervan ligt binnen een groene bestemming (natuur en reservaat, overig groen en bos) en de andere helft binnen de harde bestemmingen zoals wonen en industrie. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat dit niet hoeft te betekenen dat dit areaal volledig zonevreed is, bbv. landbouw is een neven- of ondergeschikte functie in woongebied met landelijk karakter, parkgebieden en gemengde open ruimtegebieden, stallen en gebouwen in landelijke woongebieden of houtachtige gewassen in bosgebieden. Om het belang hiervan te kunnen inschatten is in bijlage 4 de bestemming per gewasgroep weergegeven. Er is 35 ha bebossing gelegen in bosgebied en 1.610 ha stallen en gebouwen en andere gebouwen in woongebied. Anderzijds is er ook 408 ha bebossing gelegen in agrarisch gebied (zonevreed bos).

Uit [Tabel 18](#) blijkt dat er in 2011 8.400 ha of 1,2% van het landbouwgebruiksareaal in gebruik was bij de erkende gewestelijke terreinbeherende organisaties, Agentschap voor Natuur en Bos en Waterwegen en Zeekanaal. Daarvan zijn de meeste gronden (71%) logischerwijs gelegen in een groene bestemming. 16% van de gronden in hun beheer ligt in een landbouwbestemming, 10% ligt binnen de overige bestemmingen, 1% binnen woonbestemming, 1% binnen recreatieve bestemming en 1% binnen een industriële bestemming. Door de jaren heen is het aandeel gelegen in landbouwbestemming min of meer gelijk gebleven.

Van de zogenaamde passieve laag van 2011 (percelen in eigendom en gebruik van terreinbeherende organisaties, niet opgenomen in de tabel) is 82,5% gelegen in een groene bestemming, 13,5% is gelegen in agrarisch gebied, dit is ca. 1.400 ha (van de 10.300 ha). Ongeveer 72 ha ligt in herbevestigd agrarisch gebied. Hierbij dient nog opgemerkt te worden dat er daarnaast nog terreinen in eigendom zijn van terreinbeherende organisaties die gebruiksovereenkomsten sluiten met landbouwers. In [Tabel 18](#) zitten bij de categorie "landbouwers" dus ook nog terreinen die in eigendom zijn van terreinbeherende organisaties.

Het landbouwgebruiksareaal dat buiten een landbouwbestemming gelegen is wordt weergegeven op [Figuur 14](#). Enkele grotere gebieden vallen meteen op o.a. de Blankaart, de havengebieden van Zeebrugge, Gent, Antwerpen, de polders in West-Vlaanderen, de militaire domeinen (o.a. Koksijde, Leopoldsburg-Beringen-Houthalen-Helchteren) en de Moervaartvallei.

Figuur 14: ligging van het (zonevreemd) landbouwgebruiksareaal buiten een landbouwbestemming, 2011

Bron: AMS, op basis van ALV (2011) en RWO (2011)

4.2 Landbouwgebruiksareaal in herbevestigd agrarisch gebied

In [Tabel 19](#) wordt het landbouwgebruiksareaal – zoals aangegeven in de verzamelaanvraag van het betreffende jaar – gelegen in herbevestigd agrarisch gebied weergegeven. Deze berekening werd enkel voor de jaren 2010 en 2011 uitgevoerd aangezien de laatste HAG's pas werden vastgesteld in mei 2009.

Van het landbouwgebruiksareaal van 2010 (686.749 ha) heeft 436.515 ha of 64% ooit in herbevestigd agrarisch gebied gelegen. 436.351 ha of 64% ligt nog steeds in HAG. Dit wil zeggen dat 164 ha landbouwgebruiksareaal dat ooit in HAG gelegen was nu een andere bestemming gekregen heeft: 61% heeft een industriebestemming, 8% een woonbestemming, 21% een recreatiebestemming, 2% een groene bestemming en 9% een bestemming 'overige'. Ongeveer 64% van het landbouwgebruiksareaal is gelegen in herbevestigd agrarisch gebied.

Van het landbouwgebruiksareaal (684.960 ha) van 2011 heeft 434.986 ha of 64% ooit in herbevestigd agrarisch gebied gelegen. 434.698 ha of 63% ligt nog steeds in HAG. Dit wil zeggen dat 288 ha landbouwgebruiksareaal dat ooit in HAG gelegen was nu een andere bestemming gekregen heeft: 34% heeft een industriebestemming, 7% een woonbestemming, 23% een recreatiebestemming, 4% een groene bestemming en 32% een bestemming 'overige'. Ongeveer 63% van het landbouwgebruiksareaal is gelegen in herbevestigd agrarisch gebied. Daarnaast was 89% van het landbouwgebruiksareaal gelegen in een landbouwbestemming.

Tabel 19: landbouwgebruiksareaal (ha) binnen herbevestigde agrarische gebieden dat werd herbestemd

Bestemming	2010		2011	
	Landbouwers	TBO	Landbouwers	TBO
in het oorspronkelijk goedgekeurde HAG (1)	436.515	62	434.986	55
in HAG (2)	436.351	62	434.698	55
in herbestemd HAG (1-2)	164	0	288	0

Bron: AMS, op basis van ALV (2011) en RWO (2011).

4.3 Overzicht: landbouwgebruik vs. landbouwbestemming

Tabel 20 geeft een overzicht van het landbouwgebruik vs. de landbouwbestemming. Uit de tabel blijkt dat er in 2010 zo'n 686.800 ha in landbouwgebruik was. Hiervan ligt 64% in HAG, 25% in een landbouwbestemming buiten HAG en is 11% (73.800 ha) van het landbouwgebruiksareaal zonevreed. Tevens blijkt uit de tabel dat er 100.900 ha bestemd is als HAG maar niet door de landbouw wordt gebruikt (dus niet geregistreerd in het GBCS). In totaal is 103.500 ha of 13% van de landbouwbestemming niet in gebruik door de landbouw. Dit zijn de zonevreedde functies in het agrarisch gebied, zoals zonevreedde woningen, tuinen, paardenweiden, zonevreedde bedrijvigheid, etc. Ook het landbouwgebruiksareaal (ca. 7.700 ha) in handen van terreinbeherende organisaties zit hierin en de planologische tarra (zie 1.4) zitten hierin vervat.

Tabel 20: kruistabel landbouwgebruik vs. landbouwbestemming, 2010-2011

	2010			2011		
	Landbouwgebruik	Geen landbouwgebruik	Totaal	Landbouwgebruik	Geen landbouwgebruik	Totaal
HAG	436.400	100.900	537.300	434.700	102.300	537.000
Landbouwbestemming buiten HAG	176.600	76.400	253.000	175.200	76.200	251.400
Andere bestemming	73.800	-	-	75.100	-	-
Totaal	686.800	103.500	790.300	685.000	103.400	788.400

Bron: AMS, op basis van ALV (2011) en RWO (2011). Opmerking: bij 'geen landbouw' zitten o.a. ook de percelen van de terreinbeherende organisaties.

In 2011 is het landbouwgebruiksareaal gedaald met 1.800 ha tot 685.000 ha, waarvan 75.100 ha of 11% zonevreedde landbouw. Het areaal landbouwbestemming daalde met 1.900 ha (300 in HAG en 1.600 buiten HAG) dus is het zonevreedde gebruik van de landbouwbestemming slechts beperkt gewijzigd. De afname van landbouwgebruiksareaal doet zich dus vooral voor in de landbouwbestemmingen, terwijl het areaal zonevreedde landbouwgebruiksareaal toeneemt. Aangezien het HAG-areaal met 300 ha is afgenomen (waarvan ca. 50% in landbouwgebruik was) in de periode 2010-2011, is de afname van het landbouwgebruiksareaal in HAG (-1.700 ha) vooral te wijten aan de daling van het landbouwgebruiksareaal op zich. Er is meer landbouwbestemming buiten HAG verloren gegaan (-1.600 ha); de daling van het landbouwgebruiksareaal is hier ongeveer even groot.

5. JURIDISCHE CONTEXT VAN HET LANDBOUWGEBRUIKSAREAAL

In dit onderdeel wordt de juridische context van het landbouwgebruiksareaal van 2011 in gebruik bij landbouwers (excl. terreinbeherende organisaties) verder onderzocht. Er wordt onderscheid gemaakt tussen randvoorwaarden vanuit het natuurbesleid, het landschapsbesleid en het waterbesleid. Er dient opgemerkt te worden dat naast de doorgerekende juridische randvoorwaarden, het landbouwgebruiksareaal nog te maken heeft met andere beperkingen zoals erosiegevoeligheid, overstromingsgevoeligheid of biologische waarde (bv. historisch permanente graslanden), etc. Deze aspecten zijn niet meegenomen in de analyse.

5.1 Landbouwgebruik en natuurbesleid

Inzake natuurbesleid wordt onderscheid gemaakt tussen het Europees besleid met de Natura 2000-gebieden en het Vlaams besleid met de afbakening van de VEN- en IVON-gebieden en de gebieden beschermd door het duinendecreet.

5.1.1 Natura 2000-gebieden

In uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn werden in Vlaanderen gebieden afgebakend als speciale beschermingszone. Concreet betreft het 24 vogelrichtlijngebieden (met in totaal 98.243 ha) en 38 habitatrichtlijngebieden (104.888 ha). Tabel 21 geeft een overzicht van de bestemmingen en het landbouwgebruiksareaal binnen de Natura 2000-gebieden.

Van de vogelrichtlijngebieden heeft 36% een groene bestemming en 22% een harde bestemming (waarvan 10% militaire domeinen). Dit betekent dat 42% van de vogelrichtlijngebieden een landbouwbestemming heeft. Van de habitatrichtlijngebieden is 65% gelegen in een groene bestemming en 17% in een harde bestemming (waarvan 11% militair domein). 18% van de habitatrichtlijngebieden heeft een landbouwbestemming. Rekening houdend met overlappingen tussen vogel- en habitatrichtlijngebieden heeft 33% van de Natura 2000-gebieden in Vlaanderen een landbouwbestemming, 50% een groene bestemming en 17% een harde bestemming, waarvan 7% militair domein.

Van het landbouwgebruiksareaal van landbouwers (684.960 ha) ligt 46.014 ha of 6,7% in een vogelrichtlijngebied. De meerderheid van deze percelen heeft een landbouwbestemming. 25.282 ha is gelegen in een habitatrichtlijngebied. 47% van dit areaal is gelegen in een landbouwbestemming en 40% is gelegen in een groene bestemming.

Tabel 21: areaal (ha) in Natura 2000 en het landbouwgebruiksareaal (ha) in Natura 2000 per bestemming, 2011

	Vogelrichtlijngebied		Habitatrichtlijngebied	
	Totaal SBZV	Landbouwgebruik	Totaal SBZH	Landbouwgebruik
Areaal (ha)	98.243	46.014	104.888	25.282
Groene bestemming	35.367	8.435	68.177	10.006
Landbouwbestemming	41.262	32.399	18.880	11.774
Harde bestemming	21.613	5.180	17.831	3.501

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Ongeveer 1.950 ha vogelrichtlijngebied is gelegen in herbevestigd agrarisch gebied. In eerste instantie zijn speciale beschermingszones een uitsluitend criterium voor de afbakening van HAG, tenzij een voortoets van het ANB aangaf dat de speciale beschermingszone in aanmerking kwam voor HAG. De voortoets was een screening van de landbouwsituatie t.o.v. de natuurdoelstellingen. Uiteindelijk zijn er 5 gebieden waarin HAG voorkomt. Ze zijn allen gelegen in de regio's Noorderkempen en Neteland.

5.1.2 VEN en IVON-gebieden

De natuurlijke structuur in Vlaanderen bestaat in de eerste plaats uit de gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en de natuurverwevingsgebieden en natuurverbindingsgebieden van het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON). Het VEN bestaat uit de Grote Eenheden Natuur (GEN) en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (GENO). Zoals gesteld in 5.1 dient er in uitvoering van het RSV een taakstelling m.b.t. landbouw, natuur en bos te worden gerealiseerd en werd gewerkt in twee fasen. In de eerste fase werden VEN-gebieden afgebakend waarvoor geen wijziging van de onderliggende bestemming nodig was (= procedure volgens het natuurdecreet). In de tweede fase (sinds 2004) wordt de procedure volgens de ruimtelijke ordening toegepast voor de afbakening van de resterende natuur- en bosgebieden.

Eind 2011 bedroeg het areaal Vlaams Ecologisch Netwerk ongeveer 89.318 ha. In [Tabel 22](#) worden de bestemmingen weergegeven. De Grote Eenheden Natuur moeten volgens het natuurdecreet in volgende bestemmingscategorieën gelegen zijn: groengebieden, parkgebieden, buffergebieden, bosgebieden, gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen met als overdruk overstromingsgebied of wachtbekken, militaire domeinen en de met een van deze gebieden vergelijkbare bestemmingsgebieden, en de beschermde duingebieden. Bovenvermelde bestemmingscategorieën (groen-, park-, buffer-, bosgebied, etc.) kunnen ook als GENO worden aangeduid, alsmede de ontginningsgebieden en ermee vergelijkbare bestemmingsgebieden voor zover zij een welbepaalde nabestemming hebben en de valleigebieden, de brongebieden, de agrarische gebieden met ecologisch belang of ecologische waarde, de agrarische gebieden met bijzondere waarde, de bosuitbreidingsgebieden en de natuurontwikkelingsgebieden, en de met een van deze gebieden vergelijkbare bestemmingsgebieden.

Van de Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling is ongeveer 58% gelegen in een landbouwbestemming (maar niet zo veel meer in landbouwgebruik), 26% in een harde bestemming en 16% een groene bestemming. Ongeveer 18% van de Grote Eenheden Natuur en 28% van de Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling zijn nog in landbouwgebruik (excl. terreinbeherende organisaties).

Het afgebakend natuurverwevingsgebied bedroeg 3.974 ha in 2011. 46% van de natuurverwevingsgebieden hebben een groene bestemming, 40% ligt in een landbouwbestemming en 14% in een harde bestemming (dit is bijna volledig recreatie). Ongeveer 45% van de natuurverwevingsgebieden wordt nog gebruikt door de landbouw.

Tabel 22: areaal (ha) in VEN en IVON en het landbouwgebruiksareaal (ha) in VEN en IVON per bestemming, 2011

	GEN		GENO		NVWG (IVON)	
	Totaal	LBG	Totaal	LBG	Totaal	LBG
Areaal (ha)	85.844	15.700	3.473	972	3.974	1.771
Groene bestemming	84.996	15.522	556	300	1.828	493
Landbouwbestemming	29	8	2.014	572	1.590	1.228
Harde bestemming	819	170	903	100	556	49

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. GEN= grote eenheid natuur. GENO= grote eenheid natuur in ontwikkeling, NVWG = natuurverwevingsgebied. VEN = GEN + GENO. IVON= Integraal verweving- en ondersteunend netwerk. LBG= landbouwgebruiksareaal.

5.1.3 Gebieden beschermd door het duinendecreet

Er is in Vlaanderen 1.076 ha beschermd door het duinendecreet, hiervan is er 308 ha beschermd duinengebied en 769 ha voor duinengebied belangrijk landbouwgebied. Het beschermd duinengebied heeft voor 37% een groene bestemming, 1% een landbouwbestemming en 62% een harde bestemming (waarvan 52 ha militair domein). Het voor duinengebied belangrijk landbouwgebied heeft overwegend een landbouwbestemming (94%) en voor 5% een groene bestemming. Een deel van deze gebieden met landbouwbestemming is bovendien herbevestigd, nl. 121 van de 718 ha of 17%. Van de 646 ha in landbouwgebruik ligt 540 ha of 84% in een landbouwbestemming.

Tabel 23: areaal (ha) in gebieden beschermd door het duinendecreet en het landbouwgebruiksareaal (ha) in gebieden beschermd door het duinendecreet per bestemming, 2011

	Beschermd duinengebied		Landbouwgebied*		Totaal	
	Totaal	LBG	Totaal	LBG	Totaal	LBG
Areaal (ha)	308	71	769	575	1.076	646
Groene bestemming	114	27	38	33	151	60
Landbouwbestemming	3	1	723	539	721	540
Harde bestemming	191	43	8	3	204	46

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. *: voor duinengebied belangrijk landbouwgebied. LBG: landbouwgebruiksareaal

5.2 Landbouwgebruik en beleid inzake onroerend erfgoed

Met betrekking tot het beleid inzake onroerend erfgoed wordt onderscheid gemaakt tussen monumenten, landschappen en dorpszichten; ankerplaatsen en erfgoedlandschappen en archeologische vindplaatsen.

5.2.1 Monumenten, landschappen en dorpsgezichten

Via de wet op het behoud van monumenten en landschappen van 1931 is het mogelijk om landschappelijke gehelen te beschermen. Een landschap kan worden beschermd als de waarde ervan van algemeen belang is.

Tabel 24: areaal (ha) in beschermd onroerend erfgoed en het landbouwgebruiksareaal (ha) in beschermd onroerend erfgoed per bestemming, 2011

	Beschermd monumenten, landschappen en dorps- en stadsgezichten	
	Totaal	Landbouwgebruik
Areaal (ha)	65.619	19.944
Groene bestemming	41.340	4.697
Landbouwbestemming	19.030	14.698
Harde bestemming	5.250	549

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Door deze wetgeving worden kleinschalige landschappen, oude polders, valleigebieden, etc. beschermd. Daarnaast is het eveneens mogelijk dat hoeves of hoevegebouwen worden beschermd als monument of gelegen zijn in een beschermd dorpsgezicht. Er zijn in Vlaanderen ca. 11.000 beschermde monumenten, 700 beschermde landschappen en 1.550 beschermde dorps- en stadsgezichten. Van het areaal dat in landbouwgebruik is, is driekwart gelegen in een landbouwbestemming. Ongeveer 6.319 ha van de 14.698 ha of 43% is herbevestigd agrarisch gebied.

5.2.2 Ankerplaatsen en erfgoedlandschappen

In 1996 werd een decreet betreffende de landschapszorg goedgekeurd. Het decreet werd verschillende malen gewijzigd en in 2004 werd aan dit decreet (o.a.) een hoofdstuk over het behoud van de erfgoedlandschappen toegevoegd. Eind 2004 ratificeerde België het Europese Landschapsverdrag (Conventie van Firenze) en werd een nieuw spoor voor de bescherming van landschappen geïntroduceerd, nl. de aanduiding van ankerplaatsen en de latere doorvertaling naar erfgoedlandschappen in de ruimtelijke uitvoeringsplannen. Ankerplaatsen worden aangeduid op basis van de landschapsatlas en vertegenwoordigen steeds een geheel van landschappelijke, bouwkundige en archeologische waarden en kenmerken. Bij omzetting naar een erfgoedlandschap in een Ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP) worden deze erfgoedwaarden en -kenmerken doorvertaald naar stedenbouwkundige voorschriften (Onroerend Erfgoed, 2012). Op 7 juni 2012 waren er 46 definitief aangeduide ankerplaatsen. Hiervan waren er 4 aangeduid als erfgoedlandschap in de ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Tabel 25: areaal (ha) in ankerplaatsen en erfgoedlandschappen en het landbouwgebruiksareaal (ha) in ankerplaatsen en erfgoedlandschappen per bestemming, 2011

	Ankerplaatsen		Erfgoedlandschappen	
	Totaal	Landbouwgebruik	Totaal	Landbouwgebruik
Areaal (ha):	52.563	31.399	819	238
Groene bestemming	5.256	3.797	98	77
Landbouwbestemming	32.063	26.774	524	158
Harde bestemming	4.731	828	197	3

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Ongeveer 60% van de aangeduide ankerplaatsen zijn in landbouwgebruik. Van het areaal in landbouwgebruik is 85% gelegen in een landbouwbestemming. 14.099 ha van de 26.774 ha of 52% is herbevestigd agrarisch gebied.

Ongeveer 29% van de erfgoedlandschappen is in landbouwgebruik. 158 ha van de 238 ha in landbouwgebruik ligt in een landbouwbestemming. Er ligt geen enkele are in herbevestigd agrarisch gebied.

5.2.3 Archeologische vindplaatsen

Sinds de goedkeuring van het decreet houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium kunnen waardevolle archeologische zones worden beschermd. Op 7 juni 2012 waren er volgens de GIS-databank 10 definitief beschermde archeologische sites in Vlaanderen.

Tabel 26: areaal (ha) in archeologische vindplaatsen en het landbouwgebruiksareaal (ha) in archeologische vindplaatsen per bestemming, 2011

	Archeologische vindplaatsen	
	Totaal	Landbouw
Areaal (ha):	299	154
Groene bestemming	111	20
Landbouwbestemming	147	125
Harde bestemming	42	9

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Iets meer dan de helft van de beschermde archeologische vindplaatsen is in landbouwgebruik. 81% van het areaal in landbouwgebruik is in een landbouwbestemming gelegen. 42 ha van de 125 ha is herbevestigd.

5.3 Landbouwgebruik en waterbeleid

Met betrekking tot het waterbeleid wordt onderscheid gemaakt tussen de oppervlaktewater- en grondwaterwingebieden en de overstromingsgevoelige gebieden van de watertoets.

5.3.1 Oppervlakte- en grondwaterwingebieden ten behoeve van drinkwaterwinning

Er zijn drie grote oppervlaktewaterwinningen in Vlaanderen, nl. Kluizen (44.726 ha), Blankaart (44.114 ha) en Bossuit (1.831 ha). Ze zijn allen gelegen in Oost- en West-Vlaanderen. Bovendien zijn er 93 grondwaterwinningen voor drinkwaterproductie, met daarrond talrijke grondwaterbeschermingszones.

Tabel 27: areaal (ha) in oppervlakte- en grondwaterwingebieden en het landbouwgebruiksareaal (ha) in oppervlakte- en grondwaterwingebieden per bestemming, 2011

	Oppervlaktewaterwingebieden		Grondwaterwingebieden	
	Totaal	Landbouwgebruik	Totaal	Landbouwgebruik
Areaal (ha)	100.671	76.737	31.431	14.290
Groene bestemming	6.040	2.010	7.543	1.422
Landbouwbestemming	83.557	72.879	16.344	12.187
Harde bestemming	11.074	1.848	7.543	681

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Van het totaal areaal oppervlaktewaterwingebied is driekwart in landbouwgebruik. Voor wat betreft de grondwaterwingebieden is dit 45%. 95% van wat in landbouwgebruik is in de oppervlaktewaterwingebieden, is gelegen in een landbouwbestemming, voor de grondwaterwinningen bedraagt dit percentage 85%. 7.603 ha van de 12.187 ha of 62% van het landbouwgebruiksareaal in grondwaterwingebieden is gelegen in herbevestigd agrarisch gebied. 58.222 ha van de 72.879 of 80% van het landbouwgebruiksareaal in oppervlaktewaterwingebieden is gelegen in herbevestigd agrarisch gebied.

5.3.2 Afgebakende overstromingsgebieden en oeverzones

Met de vaststelling van de bekkenbeheerplannen heeft de Vlaamse Regering 13 overstromingsgebieden en 2 oeverzones afgebakend. Voor deze gebieden gelden een recht van voorkoop, de aankoopplicht en een gebruikersvergoeding in het kader van het integraal waterbeleid. Oeverzones maken deel uit van het watersysteem en vormen de plaats waar water en land elkaar raken. De aanduiding van de omvang of breedte van de oeverzones gebeurt in de bekkenbeheersplannen of in de deelbekkenbeheersplannen. Een natuurlijk functionerende oeverzone langs oppervlaktewater leidt tot een meer natuurlijke werking van het watersysteem en draagt bij tot het beschermen tegen erosie of inspoeling van sedimenten, bestrijdingsmiddelen of meststoffen.

Tabel 28: areaal (ha) in overstromingsgebieden en oeverzones en het landbouwgebruiksareaal (ha) in overstromingsgebieden en oeverzones per bestemming, 2011

	Overstromingsgebieden		Oeverzones	
	Totaal	Landbouwgebruik	Totaal	Landbouwgebruik
Areaal (ha)	616	250	92	35
Groene bestemming	142	140	70	25
Landbouwbestemming	462	110	17	10
Harde bestemming	12	0	6	0

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Van de 616 ha afgebakend overstromingsgebied, is 250 ha of 41% in landbouwgebruik. Van deze 250 ha in landbouwgebruik is 44% gelegen in landbouwbestemming. 32 ha van de 110 ha is herbevestigd agrarisch gebied.

Van de 92 ha afgebakende oeverzone is 35 ha of 38% in landbouwgebruik. 25 van de 35 ha (71%) oeverzone in landbouwgebruik is gelegen in een landbouwbestemming, hiervan is 1 ha herbevestigd agrarisch gebied.

5.4 Besluit juridische context van het landbouwgebruik

5.4.1 Overzichtstabel en ligging van de gebieden met juridische randvoorwaarden

In Tabel 29 wordt een overzicht gegeven van de juridische context van het landbouwgebruiksareaal in 2011 dat in gebruik is bij landbouwers (excl. terreinbeherende organisaties). Er wordt nagegaan hoeveel ha landbouwgebruiksareaal er gelegen is binnen speciale beschermingszones, VEN-gebieden, aangeduide ankerplaatsen, etc. en wat de planologische bestemming hiervan is.

Tabel 29: planologische-juridische context van het landbouwgebruiksareaal (excl. TBO), 2011

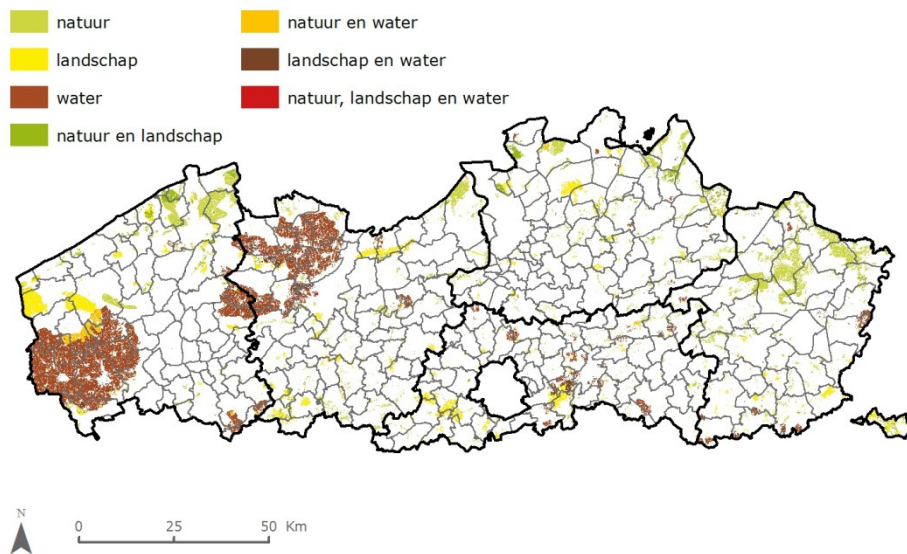
Bestemming	Natuurbeleid						Landschapsbeleid				Waterbeleid			
	SBZ-V	SBZ-H	GEN	GE-NO	NVWG	DD	ANK	ERF	ARC	MLD	OWW	GWV	OZ	OG
Wonen	202	34	19	0	0	22	116	0	1	153	979	375	0	0
Recreatie	180	71	3	0	49	16	79	2	0	102	56	63	0	0
Natuur en reservaat	7.311	8.788	14.023	196	204	57	2.654	69	9	3.387	1.311	891	25	140
Overig groen	467	361	484	0	132	3	167	7	11	965	364	271	0	0
Bos	657	857	1.016	105	156	0	976	1	0	345	335	260	0	0
Landbouw	32.399	11.774	8	572	1.228	540	26.744	158	125	14.698	72.879	12.187	10	110
Industrie	66	13	1	0	0	0	11	0	0	4	235	73	0	0
Industrie binnen poorten	1.456	29	2	0	0	0	0	0	0	3	258	0	0	0
Overige	3.276	3.354	145	100	0	9	622	1	8	287	320	170	0	0
Totaal	46.014	25.282	15.700	972	1.771	646	31.399	238	154	19.944	76.737	14.290	35	250

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. SBZ-V: speciale beschermingszone – vogelrichtlijngebied; SBZ-H: speciale beschermingszone – habitatrictlijngebied; VEN: Vlaams ecologisch Netwerk; GEN: grote eenheid natuur; GENO: grote eenheid natuur in ontwikkeling; NVWG: natuurverweingsgebied; DD: duinendecreet; ANK: aangeduide ankerplaats; ERF: erfgoedlandschap; ARC: beschermde archeologische site; MLD: beschermde monumenten, landschappen en dorpszichten, OWW: oppervlaktewaterwingebied; GWV: grondwaterwingebied en beschermingszones; OZ: afgebakende oeverzone; OG: afgebakend overstromingsgebied.

De cijfers in bovenstaande tabel mogen niet zomaar worden opgeteld, want er zijn overlappingen tussen bv. vogel- en habitatrictlijngebieden. 182.871 ha of 27% van het landbouwgebruiksareaal heeft één of meerdere juridische randvoorwaarden

- 52.666 ha of 8% heeft een juridische randvoorwaarde enkel vanuit het natuurbeleid (= in SBZ-V, SBZ-H, GEN, GENO, NVWG of DD)
- 30.112 ha of 4% heeft een juridische randvoorwaarde enkel vanuit het landschapsbeleid (= in ANK, ERF, ARC, MLD)
- 79.860 ha of 12% heeft een juridische randvoorwaarde enkel vanuit het waterbeleid (= in OWW, GWV, OZ of OG)
- 10.431 ha of 2% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en landschapsbeleid
- 4.786 ha of 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en waterbeleid
- 4.400 ha of 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het landschaps- en waterbeleid
- 585 ha of 0,09% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur-, landschaps- en waterbeleid

Figuur 15: ligging landbouwgebruiksareaal met juridische randvoorwaarden, 2011

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

5.4.2 Mogelijke gevolgen van de ligging van landbouwgebruiksareaal binnen deze gebieden

In onderstaande paragrafen wordt een overzicht gegeven van de mogelijke gevolgen van de ligging van landbouwgebruiksareaal in gebieden met juridische beperkingen. Deze paragrafen hebben niet de intentie volledig te zijn. Bijkomende of meer specifieke informatie is terug te vinden in de desbetreffende wetgeving. De gevolgen moeten bovendien gebiedsgericht onderzocht worden.

De planologisch-juridische context is zeer belangrijk voor de rechtszekerheid van de landbouwbedrijven en -exploitaties. Bedrijven of exploitaties die buiten de geëigende bestemmingszone gelegen zijn of randvoorwaarden hebben vanuit andere regelgeving kunnen immers gevolgen ondervinden bij het verkrijgen (of vernieuwen) van stedenbouwkundige of milieuvergunningen. De aard van de gevolgen hangt af van de sectorale regelgeving alsook van de landbouw-subsector. Zo zal de beperking vanuit het waterbeleid vaak meer impact hebben op de grondgebonden landbouw, via beperkingen die worden opgelegd door het mestdecreet, terwijl intensieve veehouderijen gelegen in landschappelijk waardevolle gebieden vaker uitbreidingsproblemen zullen ondervinden omwille van de storende impact op het landschap.

Bij stedenbouwkundige of milieuvergunningsaanvragen (ook bij vernieuwing van de milieuvergunning) gelegen in of nabij VEN-gebieden of speciale beschermingszones dient bij de vergunningsaanvraag respectievelijk een verscherpte natuurtoets of (voortoets) passende beoordeling te gebeuren. Deze (voortoets) passende beoordeling of verscherpte natuurtoets gaat na of het project of de activiteit een aantasting van de natuurwaarden kan betekenen. Indien men in de (voortoets) passende beoordeling niet kan aantonen dat de vergunningsaanvraag geen significant negatief effect veroorzaakt op de natuurwaarden, kan de activiteit geweigerd worden of kunnen extra voorwaarden worden opgelegd. Bovendien gelden in de VEN-gebieden reeds beperkingen voor de landbouw inzake het gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen en het wijzigen van kleine landschapselementen en de waterhuishouding. Voor de speciale beschermingszones worden de instandhoudingsdoelstellingen momenteel opgemaakt. Ook hier kan verwacht worden dat dit extra beperkingen of randvoorwaarden voor de landbouw met zich mee zal brengen.

Ook de wetgeving inzake onroerend erfgoed kan beperkingen of extra voorwaarden opleggen aan de landbouwer, die kunnen gaan tot verbod van uitbreiding van een landbouwbedrijf teneinde een zichtas te bewaren, lokale teeltbeperking, etc. Indien een bedrijf een stedenbouwkundige vergunning nodig heeft, is advies van Onroerend Erfgoed in die gebieden immers verplicht, anders volstaat een machtiging. Ten derde kan ook het decreet integraal waterbeheer beperkingen of extra voorwaarden opleggen: zo is er de watertoets bij het afleveren van stedenbouwkundige vergunningen, de gebruiksbeperkingen binnen afgebakende oeverzones en een bemestingsverbod in de waterwingebieden.

Tevens zijn in het natuur- en waterbeleid nog enkele financiële instrumenten voorzien zoals een onteigening, recht van voorkoop en de opkoopregel. Ook worden vergoedingen of tegemoetkomingen gegeven voor landbouwers die de doelstellingen uit het natuur-, water- of landschapsbeleid mee helpen realiseren, bv. de beheerovereenkomsten.

Voor landbouwers die sterk getroffen worden door plannen van de overheid kan het flankerend landbouwbeleid soelaas bieden. Het flankerend landbouwbeleid bestaat uit talrijke maatregelen die de gevolgen voor de getroffen landbouwers moeten verzachten. Deze maatregelen gaan van extra tijd om het landbouwbedrijf om te vormen tot financiële compensaties en ruilgronden. Vormen van flankerend landbouwbeleid zijn:

- Aanpassen van plannen op basis van landbouwgevoeligheidsstudies
- Herstructureringsaanbod (uitruilen van gronden via een lokale grondenbank of via een ruilverkavelingsproject)
- Wijkersstimulus (een vergoeding aan de getroffen landbouwer in zoek- of projectgebied om het gebruik stop te zetten)
- Toeslag voor het vrijwillig beëindigen van landbouwgebruik (een vergoeding aan niet-getroffen landbouwer in zoekgebied om het gebruik stop te zetten)
- Eigenaarstoeslag (een vergoeding aan de eigenaar in zoek- of projectgebied om zijn goed te verkopen)
- Toeslag voor bedrijfsverplaatsing (een vergoeding aan de eigenaar voor de stopzetting van zijn bedrijf in het projectgebied en de hervestiging op een plaats waar hij zijn bedrijf duurzaam kan ontwikkelen)
- Uitstel van betaling (biedt de gebruiker (niet voor eigenaar-gebruiker die uitgeruild wordt) de mogelijkheid om bij aankoop van een grond buiten projectgebied de aankoopprijs gespreid te betalen)
- Pachtaanvaardingsvergoeding (een vergoeding om de eigenaar te stimuleren een nieuwe door de VLM aangeduide pachter op zijn goed te aanvaarden)
- Beheerovereenkomsten, omvormingscontracten, etc.
- Steunmaatregelen, bv. staatssteun voor investeringen en opleiding

In de praktijk wordt echter weinig tot geen gebruik gemaakt van dit flankerend beleid voor de provinciale of gemeentelijke RUP's.

4. PLANOLOGISCH-JURIDISCHE CONTEXT VAN DE LANDBOUWBEDRIJFSZETELS

1. INLEIDING

In het vorige hoofdstuk werd cijfermatig aangetoond dat het landbouwgebruiksareaal niet steeds in een landbouwbestemming gelegen is. Een bijkomend probleem kan zich voordoen indien het de landbouwbedrijfszetel is die niet in de geëigende bestemmingszone gelegen is. De landbouwbedrijfszetel bevat gewoonlijk, naast de bedrijfswoning, de voor de bedrijfsvoering noodzakelijke gebouwen zoals stallen, schuren, loodsen en andere bijhorende constructies (bv. melkhuisje, mestopslag, voedersilo's). Een zonevreemde ligging gaat meestal gepaard met allerlei administratieve, juridische en praktische problemen bij het aanvragen en verkrijgen van stedenbouwkundige en milieuvergunningen. De aard van deze problemen hangt gewoonlijk samen met de bestemming waarbinnen de zonevreemde bedrijfszetel gelegen is. Zeker voor landbouwexploitaties waar dieren voorkomen bepaalt deze ligging in grote mate de toekomstmogelijkheden van deze bedrijven. Ten eerste wordt daarom onderzocht in welke bestemming de bedrijfszetel gelegen is. Ten tweede wordt de juridische context van de bedrijfszetels en exploitaties met dieren onderzocht.

2. METHODE

Aangezien er geen up-to-date GIS-bestand beschikbaar is van de landbouwbedrijfszetels wordt benaderend te werk gegaan. Er wordt uitgegaan van het bestand bedrijfszetels (BZ_2009), opgemaakt door ADLO. Van het bestand bedrijfszetels werd een puntenbestand gemaakt op basis van het geometrisch middelpunt. Dit bestand werd afgestemd met de lijst van landbouwers die in 2011 een verzamelaanvraag indienden⁵. Indien geen bedrijfszetel werd aangegeven door de landbouwer in zijn verzamelaanvraag, werd het opgegeven adres als bedrijfszetel beschouwd. Sommige landbouwers hebben echter geen bedrijfszetel in Vlaanderen, maar wel in Brussel, Wallonië of in Nederland. Deze laag is omwille van deze beperkingen zeker niet volledig correct, maar is de best beschikbare laag.

Omdat vooral intensieve veehouderijen problemen ondervinden inzake het verkrijgen van milieu- en stedenbouwkundige vergunningen, werd bovenstaande bewerking herhaald op de uit de Mestbankaangifte bekende exploitaties met dieren.

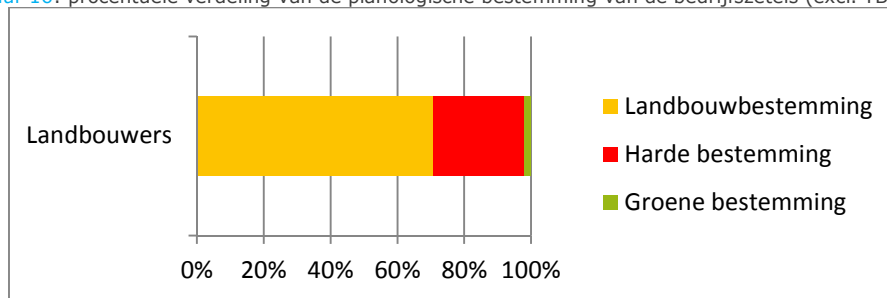
3. PLANOLOGISCHE BESTEMMING VAN BEDRIJFSZETELS

3.1 Bedrijfszetels

Uit [Figuur 16](#) blijkt dat 27.506 (70%) landbouwbedrijfszetels in een landbouwbestemming, 10.703 zetels (28%) in een harde bestemming (waarvan 9.918 in een woonbestemming) en 724 zetels (2%) in een groene bestemming gelegen zijn. Het grote aantal bedrijfszetels in een woonbestemming is deels te verklaren door de gebruikte methodiek, nl. een puntenbestand op basis van het opgegeven adres voor die landbouwers die geen gebouwen hebben opgegeven in de verzamelaanvraag. Ook de bedrijfszetels in de 'landelijke woongebieden' (behorend tot de gebiedscategorie 'wonen') worden als zonevreemd aanzien, terwijl landbouw en wonen beide nevengechikte functies zijn.

⁵ Er werden geen terreinbeherende organisaties in de analyse meegenomen.

Figuur 16: procentuele verdeling van de planologische bestemming van de bedrijfszetels (excl. TBO), 2011

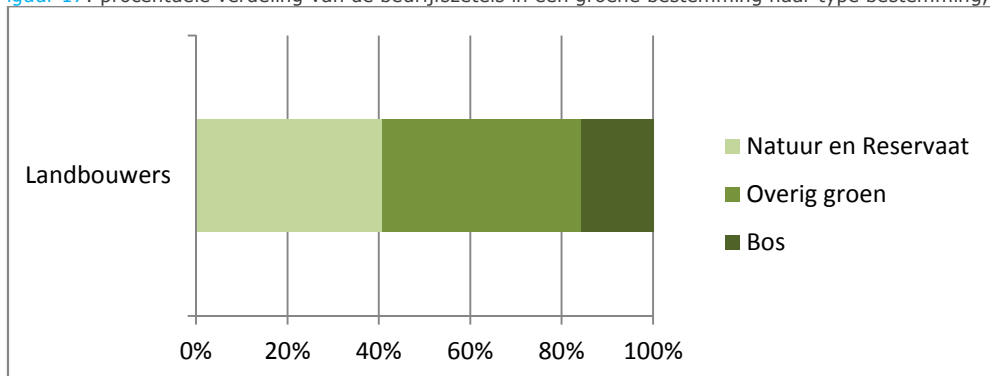

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

In wat volgt wordt dieper ingegaan op zonevrije landbouwbedrijfszetels gelegen in groengebied, aangezien deze - meer dan andere - met stopzetting geconfronteerd worden ten gevolge van het bestaande bouwverbod in groengebieden. Conform de wetgeving op de ruimtelijke ordening kunnen zonevrije gebouwen en constructies in ruimtelijk kwetsbaar gebied, uitgezonderd parkgebied, immers niet herbouwen en/of uitbreiden.

In totaal zouden 724 bedrijfszetels gelegen zijn in een groene bestemming. In Figuur 17 wordt de onderverdeling naar type bestemming weergegeven. Het is belangrijk op te merken dat in de 'overig groen'-bestemmingen landbouwactiviteit wel een neven- of ondergeschikte functie kan hebben en dus niet noodzakelijk zonevrij is.

Figuur 17: procentuele verdeling van de bedrijfszetels in een groene bestemming naar type bestemming, 2011

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

In bijlage 5 is een verdere onderverdeling gemaakt naar bestemming. Er zijn 295 bedrijfszetels gelegen in natuur- en reservaatgebieden, 223 in parkgebieden en 114 in bosgebieden.

Volgens Tabel 30 zijn er 657 bedrijfszetels met de goedkeuring van de gewestplannen of gewestplanwijzigingen gelegen in een groene bestemming. 8 bedrijfszetels zijn via een bijzonder plan van aanleg in een groene bestemming komen te liggen, 59 bedrijfszetels zijn via een ruimtelijk uitvoeringsplan in een groene bestemming komen te liggen. In bepaalde gevallen werd/wordt geprobeerd een oplossing te vinden voor deze zonevrijheid (b.v. door het bedrijf te trachten te herlokaliseren), maar het is niet geweten of dit voor alle bedrijven gebeurd is.

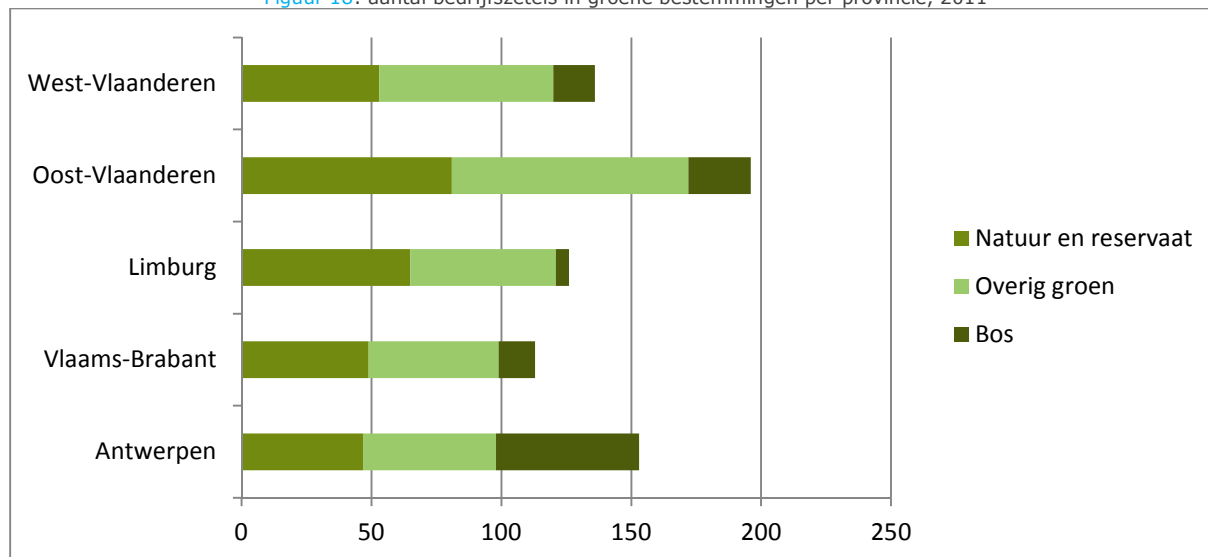
Tabel 30: aantal bedrijfszetels en procentuele verdeling in een groene bestemming per type planningsproces

Soort plan	Aantal landbouwers	%
Bijzonder plan van aanleg	8	1%
Gemeentelijk RUP	1	0%
Gewestelijk RUP	57	8%
Provinciaal RUP	1	0%
Gewestplan	657	91%
Eindtotaal	724	100%

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Figuur 18 geeft de onderverdeling van het aantal bedrijfszetels in een groene bestemming. De meeste bedrijfszetels in een groene bestemming zijn te vinden in Oost-Vlaanderen, gevolgd door Antwerpen. In Antwerpen is een groot deel landbouwbedrijfszetels gelegen in bosgebied.

Figuur 18: aantal bedrijfszetels in groene bestemmingen per provincie, 2011

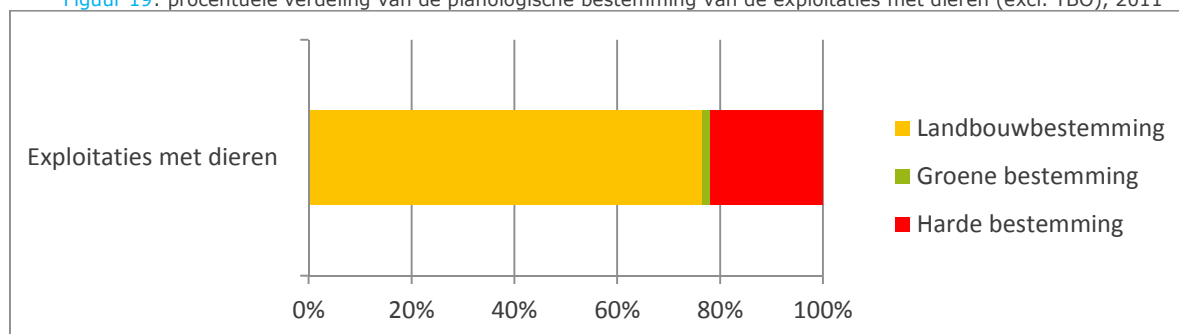

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

3.2 Exploitaties met dieren

Figuur 19 geeft de planologische bestemming van de exploitaties met dieren weer. Volgens de Mestbank waren er in Vlaanderen 25.121 landbouwexploitaties met dieren (excl. de 41 exploitaties van terreinbeherende organisaties).

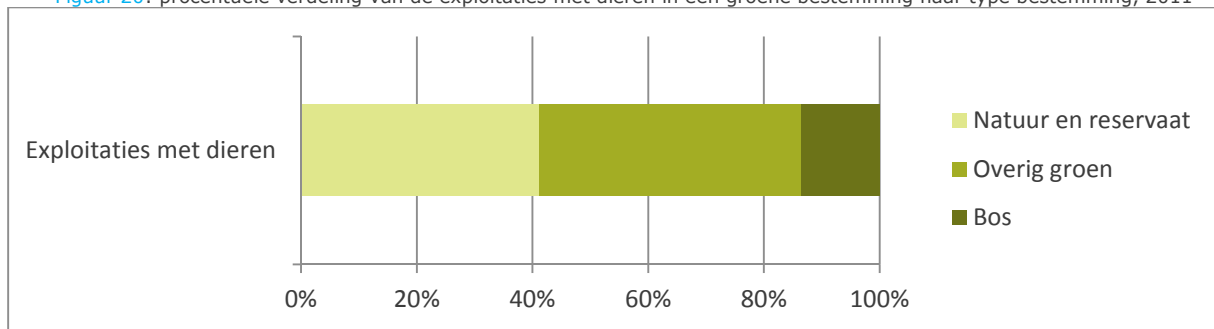
Figuur 19: procentuele verdeling van de planologische bestemming van de exploitaties met dieren (excl. TBO), 2011

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

19.221 (76%) exploitaties zijn gelegen in een landbouwbestemming en 5.507 (22%) in een harde bestemming, waarvan 5.106 (20%) in een woonbestemming. In totaal zijn 393 (2%) landbouwexploitaties met dieren gelegen in een groene bestemming. In **Figuur 20** **Figuur 17** wordt de onderverdeling naar type bestemming weergegeven. In bijlage 6 is een verdere onderverdeling gemaakt naar bestemming.

Figuur 20: procentuele verdeling van de exploitaties met dieren in een groene bestemming naar type bestemming, 2011

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Tabel 31 geeft het soort plan weer dat aanleiding gaf tot de groene bestemming. 360 van de 393 exploitaties met dieren liggen in een groene bestemming door het gewestplan of een gewestplanwijziging. 3 exploitaties zijn door een gemeentelijk bijzonder plan van aanleg in een groene bestemming komen te liggen en 30 exploitaties zijn zonevreemd geworden door een gewestelijk RUP.

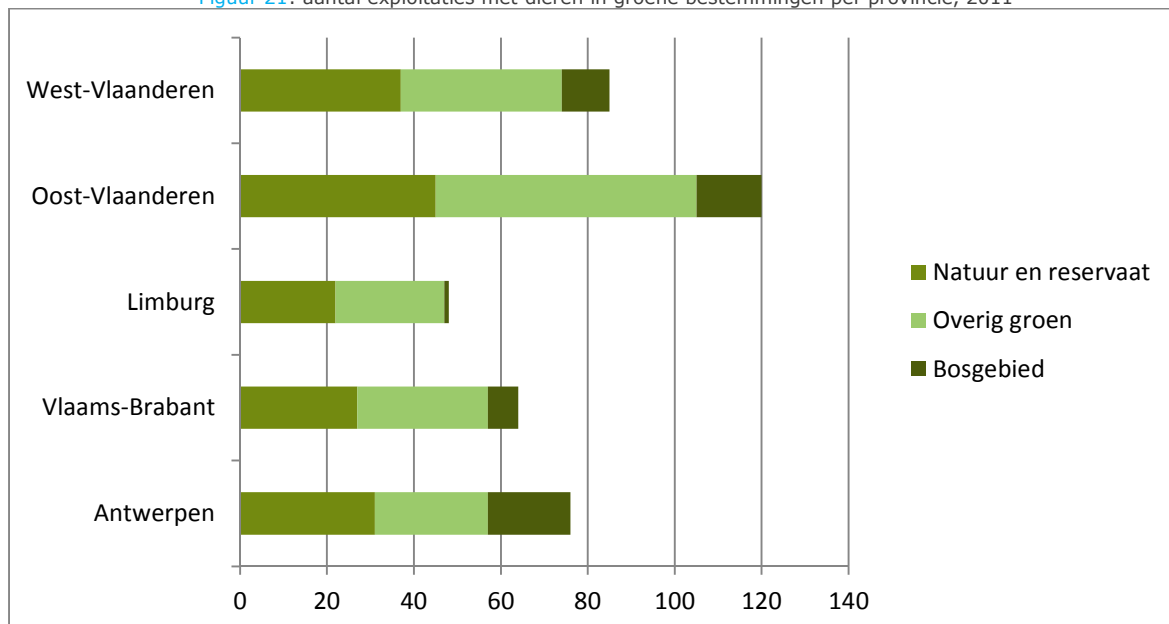
Tabel 31: aantal exploitaties met dieren in een groene bestemming volgens type planningsproces

Soort plan	Aantal exploitaties
Bijzonder plan van aanleg	3
Gewestelijk RUP	30
Gewestplan	360

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

Figuur 21 geeft de onderverdeling van het aantal exploitaties met dieren in een groene bestemming weer. De meeste exploitaties met dieren in een groene bestemming zijn te vinden in Oost-Vlaanderen, gevolgd door West-Vlaanderen. In Oost-Vlaanderen is een groot aandeel gelegen in de bestemmingscategorie 'overig groen'. In Limburg vinden we wel exploitaties terug in bosgebied, terwijl dit bij de bedrijfszetels niet het geval was. Dit komt omdat er meerdere exploitaties kunnen behoren tot eenzelfde landbouwnummer en de bedrijfszetel op basis van de perceelsaangifte werd toegekend.

Figuur 21: aantal exploitaties met dieren in groene bestemmingen per provincie, 2011

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.

4. JURIDISCHE CONTEXT VAN DE LANDBOUWBEDRIJFZETELS EN EXPLOITATIES MET DIEREN

In dit onderdeel wordt een overzicht gegeven van de juridische context van de landbouwgebruikszetels en exploitaties met dieren. De zetels of exploitaties van terreinbeherende organisaties werden niet beschouwd. Er wordt nagegaan hoeveel zetels of exploitaties gelegen zijn binnen speciale beschermingszones, VEN-gebieden, aangeduide ankerplaatsen, etc. en wat de planologische bestemming hiervan is. Er dient opgemerkt te worden dat naast de doorgetrekkende juridische randvoorwaarden, het landbouwgebruiksareaal nog te maken heeft met andere beperkingen zoals erosiegevoeligheid, overstromingsgevoeligheid of biologische waarde (bv. historisch permanente graslanden), etc. Deze aspecten zijn niet meegenomen in de analyse.

4.1 Landbouwbedrijfszetels

Tabel 32 geeft de planologisch-juridische bestemming van de landbouwbedrijfszetels. Er zijn 1.524 landbouwbedrijfszetels gelegen in vogelrichtlijngebieden (of RAMSAR) en 222 in habitatrichtlijngebieden. Van de bedrijfszetels in vogelrichtlijngebieden is driekwart van de bedrijven gelegen in een landbouwbestemming. Van de bedrijven in habitatrichtlijngebied is ongeveer 1/3 gelegen in een groene bestemming en ongeveer 2/3 in een landbouwbestemming. 103 bedrijfszetels zijn gelegen in een VEN-gebied. Driekwart ligt in een 'grote eenheid natuur' en op een na is dit in een groene bestemming.

828 landbouwbedrijfszetels zijn gelegen in een aangeduide ankerplaats, 80% is gelegen in een landbouwbestemming. 3 bedrijfszetels zijn gelegen in een erfgoedlandschap. 686 landbouwbedrijfszetels zijn gelegen in een beschermd monument, landschap of dorpszicht. 170 landbouwbedrijfszetels liggen in een beschermd monument.

4.198 landbouwbedrijfszetels zijn gelegen binnen een oppervlaktewaterwingebied en 609 zijn gelegen binnen een grondwaterwingebied of -beschermingszone. De meerderheid ligt in een landbouwbestemming. Er is geen enkele bedrijfszetel gelegen in afgebakende oeverzones of overstromingsgebieden. Er zijn 485 bedrijfszetels gelegen in effectief overstromingsgevoelige gebieden (niet opgenomen in de tabel).

Tabel 32: planologisch-juridische context van de landbouwbedrijfszetels (uitgedrukt in aantal bedrijfszetels)

Bestemming	Natuurbeleid						Landschapsbeleid				Waterbeleid			
	SBZ-V	SBZ-H	GEN	GENO	NVWG	DD	ANK	ERF	ARC	MLD	OWW	GWV	OZ	OG
Wonen	228	1	0	0	0	1	96	0	1	122	411	209	0	0
Recreatie	5	2	0	0	1	1	5	1	0	9	7	5	0	0
Natuur en reservaat	55	55	63	0	0	1	16	1	0	28	12	14	0	0
Overig groen	19	9	5	0	7	0	18	0	0	66	20	16	0	0
Bos	16	8	5	0	1	0	21	0	0	13	3	2	0	0
Landbouw	1.155	145	0	7	13	38	667	1	4	437	3.704	357	0	0
Industrie	11	0	0	0	0	0	2	0	0	1	33	3	0	0
Industrie binnen poorten	32	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	0	0	0
Overige	3	2	1	0	0	0	3	0	1	9	3	3	0	0
Totaal	1.524	222	74	7	22	41	828	3	6	686	4.198	609	0	0

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. SBZ-V: speciale beschermingszone - vogelrichtlijngebied; SBZ-H: speciale beschermingszone - habitatrichtlijngebied; VEN: Vlaams ecologisch Netwerk; GEN: grote eenheid natuur; GENO: grote eenheid natuur in ontwikkeling; NVWG: natuurverwevingsgebied; DD: duinendecreet; ANK: aangeduide ankerplaats; ERF: erfgoedlandschap; ARC: beschermde archeologische site; MLD: beschermde monumenten, landschappen en dorpszichten, OWW: oppervlaktewaterwingebied; GWV: grondwaterwingebied en beschermingszones; OZ: afgebakende oeverzone; OG: afgebakend overstromingsgebied.

De cijfers in bovenstaande tabel mogen niet zomaar worden opgeteld, want er zijn overlappingen tussen bv. vogel- en habitatrichtlijngebieden. Er zijn 7.468 unieke landbouwbedrijfszetels met een juridische randvoorwaarde:

- 1.529 bedrijfszetels of 20% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het natuurbeleid
- 1.057 bedrijfszetels of 14% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het landschapsbeleid
- 4.457 bedrijfszetels of 60% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het waterbeleid

- 152 bedrijfszetels of 2% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en landschapsbeleid
- 84 bedrijfszetels of 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en waterbeleid
- 185 bedrijfszetels of 2% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het landschaps- en waterbeleid
- 4 bedrijfszetels of 0% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur-, landschaps- en waterbeleid

4.2 Exploitaties met dieren

Tabel 33 geeft de planologisch-juridische context van de exploitaties met dieren weer. 994 exploitaties zijn gelegen in een vogelrichtlijngebied (of RAMSAR) en 114 exploitaties zijn gelegen in een habitatrichtlijngebied. 48 exploitaties zijn gelegen in een VEN-gebied en 29 exploitaties zijn gelegen in een gebied beschermd door het duinendecreet.

Tabel 33: planologisch-juridische context van de exploitaties met dieren, 2011 (uitgedrukt in aantal exploitaties)

Bestemming	Natuurbeleid						Landschapsbeleid				Waterbeleid			
	SBZ-V	SBZ-H	GEN	GENO	NVWG	DD	ANK	ERF	ARC	MLD	OWW	GWV	OZ	OG
Wonen	94	1	0	0	0	1	55	0	2	71	194	130	0	0
Recreatie	4	0	0	0	1	1	3	1	0	6	7	2	0	0
Natuur en reservaat	30	19	31	0	0	0	9	1	0	14	5	8	0	0
Overig groen	6	4	4	0	4	0	10	0	0	42	15	12	0	0
Bos	1	3	0	0	0	0	5	0	0	4	1		0	0
Landbouw	839	87	0	2	6	27	525	2	3	325	2.924	227	0	0
Industrie	4	0	0	0	0	0	2	0	0	0	12	0	0	0
Industrie binnen poorten	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
Overige	1	0	0	0	0	0	3	0	0	8	4	2	0	0
Totaal	994	114	35	2	11	29	612	4	5	470	3.166	381	0	0

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. SBZ-V: speciale beschermingszone – vogelrichtlijngebied; SBZ-H: speciale beschermingszone – habitatrichtlijngebied; VEN: Vlaams ecologisch Netwerk; GEN: grote eenheid natuur; GENO: grote eenheid natuur in ontwikkeling; NVWG: natuurverwevingsgebied; DD: duinendecreet; ANK: aangeduide ankerplaats; ERF: erfgoedlandschap; ARC: beschermde archeologische site; MLD: beschermde monumenten, landschappen en dorpszichten, OWW: oppervlaktewaterwingebied; GWV: grondwaterwingebied en beschermingszones.

612 exploitaties zijn gelegen binnen een aangeduide ankerplaats en 4 binnen een erfgoedlandschap. Vijf exploitaties zijn gelegen binnen een beschermde archeologische site en 470 exploitaties zijn gelegen binnen een beschermd landschap.

3.166 exploitaties met dieren zijn gelegen in een oppervlaktewaterwingebied en 381 exploitaties zijn gelegen binnen een grondwaterwingebied. Er is geen enkele exploitatie met dieren gelegen in een afgebakend overstromingsgebied of een afgebakende oeverzone. Er zijn 284 exploitaties met dieren gelegen in effectief overstromingsgevoelige gebieden.

De cijfers in Tabel 33 mogen niet zomaar worden opgeteld, want er zijn overlappingen tussen bv. vogel- en habitatrichtlijngebieden. Er zijn 5.306 unieke exploitaties met dieren met een juridische randvoorwaarde:

- 980 exploitaties of 18% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het natuurbeleid
- 759 exploitaties of 14% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het landschapsbeleid
- 3.267 exploitaties of 62% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het waterbeleid
- 86 exploitaties of 2% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en landschapsbeleid
- 64 exploitaties of 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en waterbeleid
- 147 exploitaties of 3% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het landschaps- en waterbeleid
- 3 exploitaties of 0% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur-, landschaps- en waterbeleid

4.3 Mogelijke gevolgen van de ligging van de landbouwbedrijfszetels of exploitaties binnen deze gebieden

Naast de mogelijke gevolgen die beschreven zijn in 5.4.2 gelden voor bedrijfszetels specifiek nog enkele mogelijke gevolgen. De gevolgen moeten gebiedsgericht onderzocht worden.

Land- en tuinbouwbedrijven die (gedeeltelijk) zonevreemd zijn en rechtszekerheid op de bestaande locatie willen of die willen uitbreiden of herbouwen maar geen stedenbouwkundige vergunning kunnen verkrijgen omdat de bestemming van de locatie dat niet toelaat of waarvan de bestemming van uw bedrijfslocatie de verlening van uw milieuvergunning bemoeilijkt, kunnen een planologisch attest aanvragen.

Het planologisch attest wordt opgemaakt door de bedrijfsleiders zelf en geeft hierin een korte en lange termijnvisie weer van het bedrijf. Over de aanvraag wordt afhankelijk van de omvang, de aard en de ligging van het bedrijf en van de met de aanvraag beoogde ontwikkelingen beslist door de gemeenteraad, de deputatie of de Vlaamse regering.

Bij de afgifte van een deels goedgekeurd planologisch attest moet de overheid zelf een RUP opmaken voor het bedrijf, conform het resultaat van het planologisch attest. Het planologisch attest vermeldt of een bedrijf kan behouden blijven op de plaats waar het gevestigd is. Als het kan behouden blijven, worden eveneens de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden op korte en lange termijn vermeld. Aan het behoud en de ontwikkeling kunnen voorwaarden gekoppeld zijn. Tevens wordt vermeld of een procedure tot opmaak of wijziging van een RUP of plan van aanleg zal worden opgestart. Voor landbouwbedrijven in woongebieden is dit vaak de gemeentelijke overheid, voor landbouwbedrijven in natuur- of bosgebieden wordt de planningscontext naderbij bekeken, bedrijfszetels in VEN of SBZ geven daarbij in principe automatisch aanleiding tot de gewestelijke procedure. In een aanvraag voor een planologisch attest dient eveneens een voortoets of passende beoordeling opgenomen te worden indien dit vereist is vanuit het natuurdecreet.

Er zijn slechts negen aanvragen tot planologisch attest voor landbouwbedrijven bekend op gewestelijke niveau (bron: www.vlacoro.be). Vooralsnog is voor geen enkele van de overige bovenvermelde gevallen een RUP goedgekeurd.

5. VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN

1. VASTSTELLINGEN UIT DE ANALYSES

Vaststelling 1: in de planperiode van het RSV is het areaal landbouwbestemming minder snel afgenomen dan gepland, maar de AGNAS-planningsprocessen zijn nog niet achter de rug

Het RSV voorzag in de periode 1994-2007 een afname van 56.000 ha landbouwbestemming. Tijdens deze eerste planperiode (1998-2007) is netto 11.000 ha landbouwgrond herbestemd: 60% werd herbestemd naar een groene bestemming, 20% naar industrie, 10% naar overige (waarvan 1/3 lijninfrastructuur), 6% naar recreatie en 5% naar wonen.

Bij de herziening van het RSV werd de planperiode verlengd tot 2012, de taakstellingen werden niet bijgesteld. In deze planperiode is netto ca. 7.000 ha landbouwareaal herbestemd: 50% werd herbestemd naar een groene bestemming, 22% naar industrie, 11% naar recreatie, 9% naar overige bestemming en 8% naar wonen.

Uit de ruimteboekhoudingen blijkt dat er in de periode 1994-2012 een totale afname van 19.600 ha landbouwbestemming was, wat merkkelijk minder is dan de vooropgestelde 56.000 ha. 38% van de herbestemming was te wijten aan de opmaak van gewestelijk ruimtelijke uitvoeringsplannen, 3% aan de opmaak van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen, 19% aan de opmaak van gemeentelijke plannen (RUP, BPA, APA) en de overige 40% gebeurde via gewestplanwijzigingen.

Het moeilijke AGNAS-afbakeningsproces ligt mee aan de basis van het niet bereiken van de taakstellingen voor natuur, bos en landbouw. De taakstellingen per buitengebiedregio liggen vast, deze worden nu één voor één in ruimtelijke uitvoeringsplannen gegoten.

Vaststelling 2: in HAG gaat de afname van landbouwbestemming trager dan erbuiten

In het kader van het AGNAS-planningsproces besliste de Vlaamse regering op 17 december 2004 tot een beleidsmatige herbevestiging van de landbouwbestemmingen waarover consensus bestond tussen de natuur- en landbouwsector. De afbakening gebeurde per buitengebiedregio. Midden 2009 was ca. 538.000 ha herbevestigd agrarisch gebied (HAG) vastgelegd. Volgens onze benaderende berekening was er in 2012 nog 536.800 ha HAG. Tussen 2010 en 2012 is 815 ha HAG herbestemd, voornamelijk naar harde bestemmingen (93%). Het zijn voornamelijk gemeentelijke planningsprocessen die insnijden op HAG (70%). Er dient echter opgemerkt te worden dat een deel van dit areaal gecompenseerd is via planologische ruil.

Indien we de landbouwbestemmingen tussen 2010 en 2012 bekijken, dan geldt dat er in deze periode 500 ha HAG is herbestemd en 1.800 ha buiten HAG. In herbevestigde agrarische gebieden gaat de afname trager, waardoor de HAG-afbakening toch effectief lijkt voor het behoud van de landbouwbestemming.

Vaststelling 3: 89% van het landbouwgebruiksareaal ligt binnen een landbouwbestemming – de afname in landbouwgebruiksareaal en areaal landbouwbestemming houden gelijke tred

De landbouwadministratie houdt sinds 2000 het landbouwgebruik bij. Sinds 2007 beschikt het agentschap voor Landbouw en Visserij over een uitgebreide databank waarbij de landbouwgebruikspercelen van iedereen die landbouwsteun wenst te ontvangen of mestbankaangifteplichtig is, zijn opgenomen.

Momenteel is 89% van het landbouwgebruiksareaal gelegen in een landbouwbestemming (waarvan 63% in HAG), 6% in een groene bestemming en 5% in harde bestemmingen. 1,2% van het landbouwgebruiksareaal is in gebruik van terreinbeherende organisaties. Hiervan is 16% gelegen in landbouwbestemming, 71% in groene bestemming en 13% in harde bestemmingen.

In 2011 was er 685.000 ha landbouwgebruiksareaal, 1.800 ha minder dan in 2010. Daarentegen was er in 2011 788.400 ha landbouwbestemming, 1.900 ha minder dan in 2010. De afname van landbouwbestemming en landbouwgebruiksareaal houden dus gelijke tred.

Vaststelling 4: 2% van de bedrijfszetels en exploitaties met dieren zijn gelegen in een groene bestemming.

70% van de landbouwbedrijfszetels is gelegen in een landbouwbestemming en 2% in een groene bestemming. In totaal zijn 724 bedrijfszetels gelegen in een groene bestemming. Het is belangrijk op te merken dat in de 'overig groen'-bestemmingen landbouw wel een neven- of ondergeschikte functie kan hebben en dus niet noodzakelijk zonevreed is. Het hoogste aantal bedrijfszetels met een groene bestemming ligt in Oost-Vlaanderen, het laagste aantal bedrijfszetels in Vlaams-Brabant.

Voor de exploitaties met dieren geldt dat 76% gelegen is in een landbouwbestemming en 2% in een groene bestemming. De meeste exploitaties met dieren in een groene bestemming zijn terug te vinden in Oost-Vlaanderen, het laagste aantal in Limburg. Er zijn 393 exploitaties met dieren gelegen in een groene bestemming. Ongeveer de helft van de exploitaties is gelegen in 'overig groen', 40% in natuur en reservaten en 10% in bos.

Vaststelling 5: ongeveer één vijfde van het landbouwgebruiksareaal, de bedrijfszetels en exploitaties hebben één of meerdere juridische randvoorwaarden

Ongeveer 27% van het landbouwgebruiksareaal of 182.871 ha heeft een of meerdere juridische randvoorwaarden. Ongeveer 8% heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het natuurbeleid, 4% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het landschapsbeleid, 12% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het waterbeleid, 2% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en landschapsbeleid, 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit het natuur- en waterbeleid en 1% heeft juridische randvoorwaarden vanuit alle drie de beleidsvelden.

Van alle bedrijfszetels zijn er 7.468 of 19% met een juridische randvoorwaarde, de grote meerderheid heeft juridische randvoorwaarden vanuit het waterbeleid (oppervlaktewaterwinning), ligt in een vogelrichtlijngebied of in een ankerplaats.

5.306 of 21% van de exploitaties met dieren hebben een juridische randvoorwaarden. Twee derde hiervan heeft een juridische randvoorwaarde vanuit het waterbeleid.

Vaststelling 6: de planologisch-juridische context heeft ingrijpende gevolgen voor het landbouwbedrijf

De planologisch-juridische context van de bedrijven en exploitaties is zeer belangrijk voor de rechtszekerheid van de bedrijven. Bedrijven die buiten de geëigende bestemmingszone gelegen zijn of bezwaard zijn vanuit andere regelgeving kunnen immers gevolgen ondervinden bij het verkrijgen (of vernieuwen) van stedenbouwkundige of milieuvergunningen. Bij aanvragen gelegen in of nabij VEN-gebieden of speciale beschermingszones dient bij de vergunningsaanvraag een verscherpte natuurtoets resp. passende beoordeling te gebeuren. Deze verscherpte natuurtoets en/of passende beoordeling gaan na of het project of de activiteit een aantasting van de natuurwaarden kan betekenen. Indien dit het geval is zal de activiteit geweigerd worden of zullen extra voorwaarden worden opgelegd. Bovendien gelden in de VEN-gebieden reeds beperkingen voor de landbouw inzake het gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen en het wijzigen van kleine landschapselementen en de waterhuishouding. Voor de speciale de beschermingszones worden momenteel instandhoudingsdoelstellingen opgemaakt. Ook hier kan verwacht worden dat dit extra beperkingen of randvoorwaarden voor de landbouw met zich mee zal brengen. Ook de wetgeving inzake onroerend erfgoed kan beperkingen of extra voorwaarden opleggen aan de landbouwer, die kunnen gaan tot verbod van uitbreiding van een landbouwbedrijf teneinde een zichtas te bewaren, lokale teeltbeperking, enz..... Indien de landbouwer een stedenbouwkundige vergunning nodig heeft is advies van Onroerend Erfgoed in die gebieden immers verplicht, anders volstaat een machtiging. Ten derde kan ook het decreet integraal waterbeleid beperkingen of extra voorwaarden opleggen: zo is er de watertoets bij het afleveren van stedenbouwkundige vergunningen, de gebruiksbeperkingen binnen afgebakende oeverzones en een bemestingsverbod in de waterwingebieden.

In het natuur- en waterbeleid zijn nog enkele financiële instrumenten voorzien zoals een onteigening, recht van voorkoop en de opkoopregel. Daarentegen worden ook vergoedingen of tegemoetkomingen gegeven voor landbouwers die de doelstellingen uit het natuur-, water- of landschapsbeleid mee helpen realiseren, bv. via de beheerovereenkomsten.

In de ruimtelijke ordening biedt het 'planologisch attest' een uitweg voor bedrijven die buiten de geëigende bestemming gelegen zijn, dus ook voor landbouwbedrijven. Het planologisch attest wordt opgemaakt door de bedrijfsleiders zelf en geeft hierin een korte en lange termijnvisie weer van het bedrijf. Bij de afgifte van een deels goedgekeurd planologisch attest moet de overheid zelf een RUP opmaken voor het bedrijf, conform de uitslag van het planologisch attest.

Voor landbouwers die sterk getroffen worden door plannen van de overheid kan het flankerend landbouwbeleid soelaas bieden. Het flankerend landbouwbeleid bestaat uit talrijke maatregelen die de gevolgen voor de getroffen landbouwers moeten verzachten. In de praktijk wordt echter weinig tot geen gebruik gemaakt van dit flankerend beleid voor de provinciale of gemeentelijke RUP's.

2. AANBEVELINGEN

Aanbeveling 1: verdere monitoring van het landbouwgebruiksareaal en de landbouwbestemmingen

Het is belangrijk de relatie tussen het landbouwgebruiksareaal en de landbouwbestemming te blijven monitoren. Via een dergelijke monitoring is het mogelijk om in te schatten hoe snel het landbouwgebruik verdwijnt na een herbestemming en welke transformaties er plaatsvinden in de open ruimte. Soms zal het landbouwgebruik pas enige tijd na de herbestemming verdwijnen (gefaseerd) en soms zal het landbouwgebruik al voorafgaand aan een herbestemming stoppen. Door dit te onderzoeken voor verschillende cases kan mogelijks een patroon worden afgeleid. Dit zou heel nuttig zijn om inzicht te krijgen in dit vertragingsspatroon, het speculatief karakter op deze gronden en het voorbereiden van flankerend landbouwbeleid in deze gebieden.

Aanbeveling 2: vooruitkijken naar de toekomst – een duidelijk behoeftenonderzoek voor landbouw als voorbereiding voor het nieuw Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

Bij de opmaak van het RSV is voor elke bestemmingscategorie (wonen, werken, groen) een uitgebreid behoeftenonderzoek uitgevoerd. Het areaal dat men nodig had voor deze taakstelling, werd afgetrokken van het areaal landbouwbestemming. Er is echter bij de opmaak van het RSV nooit een behoeftenonderzoek gedaan voor landbouw. In het kader van de opmaak van het nieuw Beleidsplan Ruimte Vlaanderen wordt voorgesteld dat onderzoek gedaan wordt naar de hoeveelheid landbouwgrond die we theoretisch zouden nodig hebben om de Vlaming op duurzame wijze te voeden.

Aanbeveling 3: een oplossing zoeken voor zonevreemde bedrijfszetels in het AGNAS-proces

Zonevreemde bedrijfszetels kunnen bestendigd worden via de procedure van het planologisch attest. Tot nog toe worden deze los van het AGNAS-proces behandeld, maar idealiter zouden deze daarin moeten opgenomen worden (in een soort van versnelde procedure) om een gebiedsoplossing te vinden. Vaak is het zone-eigen maken van de zetel alleen geen oplossing; zolang ook de huiskavel zonevreemd blijft is de bestendiging van het bedrijf immers zeer twijfelachtig. Een afwegingskader kan opgemaakt worden, bv. bestendigen van bedrijven op een locatie met een afsprakenkader (bv. versneld inzetten op verbreding) of herlokaliseren.

Aanbeveling 4: een aanpassing van de codex RO om ongewenste ruimtelijke transformaties binnen de landbouwbestemmingen af te remmen

Het is belangrijk te kunnen garanderen dat gebieden met een landbouwbestemming hun agrarische functie maximaal kunnen behouden en ontwikkelen. Er dient vermeden te worden dat de landbouwbestemmingen worden uitgehold en dat er ongewenste transformatieprocessen plaatsvinden. Een aanpassing van de codex RO voor wat betreft het aspect functiewijzigingen lijkt daarom aangewezen.

FIGURENLIJST

Figuur 1: voorbeeld planologische tarra.....	6
Figuur 2: ligging van gronden met landbouwbestemming in Vlaanderen in 2011.....	10
Figuur 3: verschil in percentage landbouwbestemming per gemeente in de periode 1994-2011.....	11
Figuur 4: netto-evolutie van de landbouwbestemming per gemeente, 1998-2007.....	13
Figuur 5: netto-evolutie van de landbouwbestemming per gemeente, 2007-2011.....	14
Figuur 6: areaal (ha) landbouwbestemming naar woonbestemming per gemeente, 1994-2011	15
Figuur 7: areaal (ha) landbouwbestemming naar groene bestemming per gemeente, 1994-2011	16
Figuur 8: areaal (ha) landbouwbestemming naar recreatiebestemming per gemeente, 1994-2011	16
Figuur 9: areaal (ha) landbouwbestemming naar industriële bestemming per gemeente, 1994-2011	17
Figuur 10: areaal (ha) landbouwbestemming naar 'overige bestemming' per gemeente, 1994-2011	17
Figuur 11: nieuw bijgekomen landbouwbestemmingen sinds 1994 per gemeente, 1994-2011.....	18
Figuur 12: ligging van de 13 buitengebiedregio's in Vlaanderen.....	19
Figuur 13: voorbeeld van een betere registratie	29
Figuur 14: ligging van het (zonevreemd) landbouwgebruiksareaal buiten een landbouwbestemming, 2011.....	31
Figuur 15: ligging landbouwgebruiksareaal met juridische randvoorwaarden, 2011.....	38
Figuur 16: procentuele verdeling van de planologische bestemming van de bedrijfszetels (excl. TBO), 2011...	41
Figuur 17: procentuele verdeling van de bedrijfszetels in een groene bestemming naar type bestemming, 2011	41
Figuur 18: aantal bedrijfszetels in groene bestemmingen per provincie, 2011	42
Figuur 19: procentuele verdeling van de planologische bestemming van de exploitaties met dieren (excl. TBO), 2011.....	42
Figuur 20: procentuele verdeling van de exploitaties met dieren in een groene bestemming naar type bestemming, 2011.....	43
Figuur 21: aantal exploitaties met dieren in groene bestemmingen per provincie, 2011.....	43

TABELLENLIJST

Tabel 1: benaming van landbouwbestemmingen in de gewestplannen	2
Tabel 2: begroting van de te voorziene ruimte (ha) - kwantitatieve taakstellingen betreffende bestemmingscategorieën	4
Tabel 3: benaming van landbouwbestemmingen in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen	5
Tabel 4: areaal (ha) landbouwbestemming volgens soort bestemming, 1994-2011	9
Tabel 5: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 1998-2007.....	12
Tabel 6: areaal (ha) van andere bestemming naar landbouwbestemming, 1998-2007.....	12
Tabel 7: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 2007-2011.....	13
Tabel 8: areaal (ha) van andere bestemming naar landbouwbestemming, 2007-2011.....	14
Tabel 9: areaal (ha) van landbouwbestemming naar andere bestemming, 1994-2011.....	15
Tabel 10: areaal (ha) herbestemmingen van andere bestemmingen (1994) naar landbouw (2011).....	18
Tabel 11: indicatieve richtcijfers voor de afbakeningsprocessen van de buitengebiedregio's en het areaal HAG (ha)	20
Tabel 12: areaal (ha) landbouwbestemmingen binnen herbevestigde agrarische gebieden in de periode tussen de goedkeuring van het HAG en de ruimteboekhouding 2012.....	22
Tabel 13: areaal (ha) herbestemmingen in HAG per buitengebiedregio in de periode tussen de goedkeuring van het HAG en de ruimteboekhouding 2012	22
Tabel 14: overzicht van de evolutie van het areaal (ha) landbouwbestemming binnen en buiten HAG, 2010-2012.....	24
Tabel 15: landbouwgebruiksareaal (ha) per gewasgroep van landbouwers (excl. terreinbeherende organisaties)	27
Tabel 16: landbouwgebruiksareaal (ha) per gewasgroep van terreinbeherende organisaties.....	28
Tabel 17: areaal (ha) bestemmingen van het niet meer geregistreerd landbouwgebruiksareaal na 2007.....	28
Tabel 18: areaal (ha) planologische bestemming van het landbouwgebruiksareaal, 2007-2011	30
Tabel 19: landbouwgebruiksareaal (ha) binnen herbevestigde agrarische gebieden dat werd herbestemd.....	31
Tabel 20: kruistabel landbouwgebruik vs. landbouwbestemming, 2010-2011	32
Tabel 21: areaal (ha) in Natura 2000 en het landbouwgebruiksareaal (ha) in Natura 2000 per bestemming, 2011.....	33
Tabel 22: areaal (ha) in VEN en IVON en het landbouwgebruiksareaal (ha) in VEN en IVON per bestemming, 2011.....	34
Tabel 23: areaal (ha) in gebieden beschermd door het duinendecreet en het landbouwgebruiksareaal (ha) in gebieden beschermd door het duinendecreet per bestemming, 2011.....	34
Tabel 24: areaal (ha) in beschermd onroerende erfgoed en het landbouwgebruiksareaal (ha) in beschermd onroerend erfgoed per bestemming, 2011	34
Tabel 25: areaal (ha) in ankerplaatsen en erfgoedlandschappen en het landbouwgebruiksareaal (ha) in ankerplaatsen en erfgoedlandschappen per bestemming, 2011	35
Tabel 26: areaal (ha) in archeologische vindplaatsen en het landbouwgebruiksareaal (ha) in archeologische vindplaatsen per bestemming, 2011	35
Tabel 27: areaal (ha) in oppervlakte- en grondwaterwingebieden en het landbouwgebruiksareaal (ha) in oppervlakte- en grondwaterwingebieden per bestemming, 2011.....	36
Tabel 28: areaal (ha) in overstromingsgebieden en oeverzones en het landbouwgebruiksareaal (ha) in overstromingsgebieden en oeverzones per bestemming, 2011	36
Tabel 29: planologische-juridische context van het landbouwgebruiksareaal (excl. TBO), 2011	37
Tabel 30: aantal bedrijfszetels en procentuele verdeling in een groene bestemming per type planningsproces	41
Tabel 31: aantal exploitaties met dieren in een groene bestemming volgens type planningsproces	43
Tabel 32: planologisch-juridische context van de landbouwbedrijfszetels (uitgedrukt in aantal bedrijfszetels).....	44
Tabel 33: planologisch-juridische context van de exploitaties met dieren, 2011 (uitgedrukt in aantal exploitaties).....	45

BRONNENLIJST

Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (2012) <http://www.agiv.be>

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2011) *Toelichting bij de verzamelaanvraag*, Brussel.

Agentschap voor Natuur en Bos (2012) <http://www.natuurenbos.be>

Beleidsdomein Landbouw en Visserij (2012) <http://www.vlaanderen.be/landbouw>

Bomans, K., Dewaelheyns, V. & Gulincx, H. (2011). Pasture for horses: an underestimated land use class in an urbanized and multifunctional area. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 6/2, 195-211.

Departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed (2012) <http://www.ruimtelijkeordering.be>

Departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed (2012) <http://www.rsv.vlaanderen.be>

Dewaelheyns, Bomans & Gullinckx (eds.) (2011) *The powerful garden. Emerging views on the garden complex*, Garant, Antwerpen

Onroerend Erfgoed (2012) <http://www.onroenderfgoed.be>

Ugent- Vakgroep Geografie (2006) *Kwantificeren van de fout bij de integrale berekening van de ruimteboekhouding ten gevolge van de cartografische onnauwkeurigheden en schaalverschillen tussen de gebruikte geodatalagen*, in opdracht van Departement RWO, Afdeling Ruimtelijke Planning, Brussel.

UGent - Vakgroep Landbouweconomie, Ugent - Vakgroep Civiele Techniek, KULeuven, KULeuven-ABNL en Studiegroep Omgeving (2007) *Analyse van de huidige en toekomstige ruimtebehoefte voor land- en tuinbouw en de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen binnen landbouw*, in opdracht van Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Verhoeve A. & De Roo N. (2008) *Economische dynamiek en ruimtelijke kwaliteit op het platteland. Onderzoek in de regio Roeselare-Tielt*. Academia Press, Gent. |

Waterwegen en Zeekanaal (s.d.) *Sigmaplan. Flankerend landbouwbeleid. Begeleiding van actieve landbouwers in Sigmagebieden*, Waterwegen en Zeekanaal, Antwerpen.

Wetgeving

Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen en wijzigingen

Decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten en wijzigingen.

Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium en wijzigingen

Besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium en wijzigingen.

Decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg en wijzigingen

Besluit van de Vlaamse Regering van 9 mei 2008 tot bepaling van nadere regels voor de zorgplicht betreffende definitief aangeduide ankerplaatsen en erfgoedlandschappen **.Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, B.S., 10 januari 1998 en wijzigingen.

Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, B.S., 10 september 1998 en wijzigingen.

Decreet van 13 februari 2004 houdende maatregelen tot behoud van de erfgoedlandschappen, B.S. 18 maart 2004.

Omzendbrief betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en gewestplannen (B.S.23/08/1997)

Decreet betreffende het integraal waterbeleid (B.S.14/11/2003)

Gecoördineerde decreten Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (B.S.20/08/2009) en wijzigingen

Kaartmateriaal

Nationaal Geografisch Instituut (2006) *Administratieve grenzen van fusiegemeenten, provincies, arrondissementen en gewesten*, verspreid door het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2007) *Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem. Eenmalige Perceelsregistratie. Versie 2007*. GIS-bestand. Brussel.

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2008) *Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem. Eenmalige perceelsregistratie. Versie 2008*. GIS-bestand. Brussel.

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2009) *Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem. Eenmalige perceelsregistratie. Versie 2009*. GIS-bestand. Brussel.

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2010) *Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem. Eenmalige perceelsregistratie. Versie 2010*. GIS-bestand. Brussel.

Agentschap voor Landbouw en Visserij (2011) *Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem. Eenmalige perceelsregistratie. Versie 2011*. GIS-bestand. Brussel.

Agentschap voor Natuur en Bos (2002) *Vectoriële versie van de Habitatrichtlijngebieden, toestand 2008*, verspreid door het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Agentschap voor Natuur en Bos (2005) *Vectoriële versie van de Vogelrichtlijngebieden, toestand 22/07/2005*, verspreid door het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Agentschap voor Natuur en Bos (2006) *Vectoriële versie van het Vlaams Ecologisch Netwerk en het Integraal Ondersteunend en Verwevend Netwerk, toestand augustus 2008*, verspreid door het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Departement Ruimtelijke Ordening Wonen en Onroerend Erfgoed (2011) *Ruimteboekhoudingen dd. 1 januari 1994, 1 januari 1998, 1 januari 2007, 1 januari 2009, 1 januari 2010, 1 juli 2011*. GIS-bestand. Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening Wonen en Onroerend Erfgoed (2012) *Ruimteboekhoudingen dd. 1 januari 2012*. GIS-bestand. Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2002) *Vectoriële versie van de gewestplannen toestand 2002*, verspreid door het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2012) *HAG-contouren*, verspreid via de RWO-PUB-geodatabank, Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2012) *aangeduide ankerplaatsen*, verspreid via de RWO-PUB-geodatabank, Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2012) *beschermde monumenten, landschappen en stads- en dorpsgezichten*, verspreid via de RWO-PUB-geodatabank, Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2012) *beschermde archeologische vindplaatsen*, verspreid via de RWO-PUB-geodatabank, Brussel.

Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, afdeling Ruimtelijke Planning (2012) *erfgoedlandschappen*, verspreid via de RWO-PUB-geodatabank, Brussel.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2005) Gebieden beschermd door het duinendecreet, verspreid via de Mercator-geodatabank, Brussel.

Vlaamse Landmaatschappij (2000) *Oppervlaktewaterwingebieden drinkwater, toestand 25/07/1996*, verspreid door Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Vlaamse Milieumaatschappij, afdeling operationeel waterbeheer (2006) *Beschermingszones van grondwaterwingebieden, toestand 06/07/2006*, verspreid door Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

Vlaamse Milieumaatschappij (2001) *Vectoriële versie van de overstromingsgevoelige gebieden 2011*, verspreid door Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen, Gent.

AFKORTINGENLIJST

Afkorting	Betekenis
ADLO	Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling
AGIV	Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen
AGNAS	Afbakening van de Gebieden van de Natuurlijke en Agrarische Structuur
ALV	Agentschap voor Landbouw en Visserij
AMS	Afdeling Monitoring en Studie
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
APA	Algemeen Plan van Aanleg
BPA	Bijzonder Plan van Aanleg
GBCS	Geïntegreerd Controle- en Beheerssysteem
BO	Beheerovereenkomst
GEN	Grote Eenheid Natuur
GENO	Grote Eenheid Natuur in Ontwikkeling
HAG	Herbevestigd Agrarisch Gebied
IHD	Instandhoudingsdoel
IVON	Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk
LBG	Landbouwgebruiksareaal
NVWG	Natuurverwevingsgebied
OUP	Operationeel Uitvoeringsprogramma
PRUP	Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan
RBH	Ruimteboekhouding
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RUP	Ruimtelijk Uitvoeringsplan
RWO	Departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed
sBPA	Sectoraal BPA
SBZ-H	Speciale beschermingszone i.k.v. de Habitatrichtlijn
SBZ-V	Speciale beschermingszone i.k.v. de Vogelrichtlijn
TBO	Terreinbeherende organisatie
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VLM	Vlaamse Landmaatschappij

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: GEWESTELIJKE RUIMTELIJKE UITVOERINGSPLANNEN DIE AANLEIDING HEBBEN GEGEVEN TOT EEN HERBESTEMMING VAN EN NAAR LANDBOUWBESTEMMING TUSSEN 1998-2007

De gewestelijke RUP's waarbij in de periode 1998-2007 landbouwbestemming werd herbestemd naar een andere bestemming zijn:

- Historisch gegroeide bedrijven: Jonckvansteen (Zonnebeke), Terca (Zonnebeke), Willy Naessens Construct (Wortegem-Petegem), Aertssen (Stabroek), D'Ieteren (Kortenbergh), Cordeel (Bilzen), Spano (Oostrozebeke), Lotus Bakeries (Kaprijke),
- Bestaande regionale bedrijven: Bomaco (Zellik), Wijckmans (Ham),
- Gemengd bedrijventerrein: Broekooi (Asse)
- Golfterrein Hof ter Hille (Koksijde)
- Grote Eenheden Natuur: Assebroekse meersen tot Bergbeekvallei (Brugge), Bos van Ranst, Bossen van Averbode (Laakdal, Tessenderlo), Boven- en middenloop van de Zwarte beek (Hechtel-Eksel), Demervallei ten oosten van Aarschot, gebieden van de overgang van de polders naar de zandstreek langs het kanaal Brugge-Oostende (Jabbeke), Grensmaas (Dilsen-Stokkem), Hoegaardse valleien, Hoge Kempen (Dilsen-Stokkem), Ieperboog (Ieper), Kindernouw- en Visbeekvallei (Beerse, Lille), Meetjesland-Krekengebied (Sint-Laureins), Midden- en benedenloop Zwarte beek (Halen, Lummen), Oosterzeelse bossen (Oosterzele), samenvloeiing Rupel, Dijle, Nete (Mechelen), Schulensbroek (Herk-de-Stad, Lummen), Stropersbos (Sint-Gillis-Waas, Stekene), vallei van de Grote Nete benedenstrooms (Heist-op-den-Berg, Herenthout, Hulshout, Nijlen), Vlaamse Ardennen van de Kluisberg tot de Koppenberg (Kluisbergen, Ronse), Wijgmaalbroek-Kwellenberg-Gevel (Rotselaar, Leuven), Wijnendalebos en vallei van de waterhoenbeek (Ichtegem, Torhout)
- Infrastructuur: aardgasleiding Weelds-Zandhoven, E313/E314 verkeerswisselaar Lummen, opheffen reservatie- en erfdienstbaarheidsstrook voor Duwvaartkanaal Oelegem-Zandvliet, hoogspanningsstation Kinrooi-Maaseik, hoogspanningsstation Meerhout, leidingsstraat Dilsen-Lommel, leidingsstraat Herentals-Zandhoven-Zoersel, noordelijke ontsluiting van de luchthaven van Zaventem, Oosterweelverbinding (Antwerpen, Zwijndrecht, Beveren), park and ride Melsele (Beveren), schakelpunt N49 (Moerbeke), stopplaats Noorderkempen en ringweg (Brecht), zone voor windturbines in Kruibeke en Beveren
- Afbakening stedelijke gebieden: Gent, Kortrijk, Aalst, Turnhout
- Afbakening Zeehaven Gent, Waaslandhaven fase 1 (Beveren, Zwijndrecht)
- Berggrindontginning Kempens plateau in As, Dilsen-Stokkem en Maasmechelen, oppervlaktedelfstoffenplan Leem Zuid-Limburg (Hasselt, Nieuwerkerken, Hoeselt, Bilzen, Riemst, Lanaken)
- Gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde

De gewestelijke RUP's waarin andere bestemming werden herbestemd naar een landbouwbestemming zijn:

- Afbakening stedelijke gebieden: Aalst, Kortrijk en Turnhout
- Gemengd bedrijventerrein Broekooi (Asse)
- Gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde
- Waaslandhaven fase 1 (Beveren, Zwijndrecht)
- Afbakening Zeehaven Gent
- Noordelijke ontsluiting van de luchthaven van Zaventem
- Historisch gegroeid bedrijf D'Ieteren (Kortenbergh)
- Bouwvrij Agrarisch gebied Jongemansbos (Peer),
- Agrarisch gebied met natuurverweving Appensvoorde (Lovendegem)
- Oppervlaktedelfstoffenplan Leem Zuid-Limburg (Hasselt, Nieuwerkerken, Hoeselt, Bilzen, Riemst, Lanaken)

BIJLAGE 2: GEWESTELIJKE RUIMTELIJKE UITVOERINGSPLANNEN DIE AANLEIDING HEBBEN GEGEVEN TOT EEN HERBESTEMMING VAN EN NAAR LANDBOUWBESTEMMING TUSSEN 2007-2011

De gewestelijke RUP's die in de periode 2007-2011 geleid hebben tot een afname van de landbouwbestemming zijn:

- Bos-, natuur- en landbouwgebieden Schelfheide (Nieuwerkerken, Geetbets), Blankaart-Merkembroek (Diksmuide, Houthulst), Jongenbos en vallei van de Mombeek van Wintershoven tot Wimmertingen (Diepenbeek, Kortesse, Hasselt), Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk (Wervik, Menen, Wevelgem, Kortrijk, Zweveg, Harelbeke, Waregem), Winterbeek Sint-Huibrechts-Hern, Schalkhoven en Romershoven (Hoeselt), Vinne-Galgenveld (Zoutleeuw)
- Strand, Middenkust-west m.i.v. IJzermonding (Nieuwpoort)
- Vallei van de Herk en Mombeek (Hasselt, Alken, Herk-de-Stad)
- Gebieden van het geactualiseerd sigmaplan: cluster Dijlemonding (Mechelen, Willebroek, Rumst), Durmevallei (Waasmunster, Hamme, Temse), Kalkense meersen (Wetteren, Laarne, Wichelen, Berlare), intergetijdengebied Wijmeers deel 2 (Wichelen), Vlassenbroek, Wal-Zwijn en Groot Schoor (Dendermonde, Hamme)
- Afbakening stedelijk gebied: Roeselare deelplan 6,7, 11 (Roeselare), Roeselare (Roeselare, Ardooie, Izegem) , Brugge (Brugge, Oostkamp, Beernem, Damme), Antwerpen (Wommelgem, Aartselaar, Kruibeke, Beveren), Gent- deelproject Parkbos (De Pinte, Gent, Sint-Martens-Latem), Turnhout – deelplan 4 (Oud-Turnhout), Oostende (Oostende, Middelkerke)
- Afbakening Zeehavengebied Zeebrugge (Brugge),
- Golfsterrein Winge (Tielt-Winge), Golfsterrein Millennium Park (Beringen)
- Infrastructuur: Albertkanaal (Wijnegem), transport, distributie en logistieke zone te Meise en Londerzeel, aardgasleiding Ranst-Lier (Ranst, Lier, Lint, Boechout), aardgasleiding VTN2 (Landen, Linter, Tienen, Glabbeek, Lubbeek, Boutersem), hoogspanningsstation Wijgmaal (Leuven), Noord-zuidverbinding N74 (Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren), ondergrondse aardgasopslag Loenhout (Wuustwezel, Rijkvorsel, Hoogstraten, Brecht), op- en afrittencomplex Geel-west (Geel), spartacus – lijn Hassel-Maastricht (Diepenbeek, Bilzen), spoorlijn 50A tussen Brussel en Ternat (Ternat, Dilbeek), spoorweginfrastructuur en natuurpark "oude landen" Ekeren (Antwerpen), VRT Zendmast (Sint-Pieters-Leeuw), communicatieknooppunt Belgacom (Liedekerke), leidingstraat Dilsen (Dilsen-Stokkem, Maasmechelen), leidingstraat Heers-Tongeren, leidingstraat Lommel-Ham-Tessenderlo (ook Balen-Hechtel-Eksel), leidingstraat voor hoofdtransportleidingen Brakel-Haaltert (ook Lied, Ninove, Geraardsbergen), leidingstraat Zandhoven-Ranst.
- Historisch gegroeid bedrijf: Belgomilk (Langemark-Poelkapelle), Bouwmaterialen De Doncker, Vennootschap Van der Straeten (Roosdaal), Sarens NV (Meise), Agristo (Harelbeke), Orotex (Oostrozebeke), Pasfrost (Zonnebeke), nv Bovin (Kortenaken)
- Bestaand regionaal bedrijf: Houtzagerij Peleman (Puurs), Stoeterij Domein Zangersheide (Lanaken)
- Gemengd regionaal bedrijventerrein Ravenshout-Noord (Beringen), specifiek regionaal bedrijventerrein groengroothandel Peeters (Bilzen), regionaal bedrijventerrein Heirenbroek – ENA (Herentals), regionaal bedrijventerrein Liessel – ENA (Geel), regionaal bedrijventerrein Zwartenhoeke – ENA (Ham), specifiek regionaal bedrijventerrein voor transport, distributie en logistiek "Genenbos" (Ham, Tessenderlo),
- Oppervlaktedelfstoffen Klei van de Kempen (Hoogstraten, Rijkvorsel, Merksplas, Brecht)
- Gesloten jeugdinstituut Everberg (Kortenberg), Gevangenis Beveren

De gewestelijke RUP's waarin andere bestemmingen werden herbestemd naar een landbouwbestemming zijn:

- Bos-, natuur- en landbouwgebieden Blankaart-Merkembroek (Diksmuide, Houthulst), Jongenbos en vallei van de Mombeek van Wintershoven tot Wimmertingen (Diepenbeek, Kortesse, Hasselt), Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk (Wervik, Menen, Wevelgem, Kortrijk, Zweveg, Harelbeke, Waregem), Winterbeek Sint-Huibrechts-Hern, Schalkhoven en Romershoven (Hoeselt), Vinne-Galgenveld (Zoutleeuw)
- Strand, Middenkust-west m.i.v. IJzermonding (Nieuwpoort)
- Vallei van de Herk en Mombeek (Hasselt, Alken, Herk-de-Stad)
- Gebieden van het geactualiseerd sigmaplan: cluster Dijlemonding (Mechelen, Willebroek, Rumst),
- Afbakening stedelijk gebied: Roeselare deelplan 6,7, 11 (Roeselare), Roeselare (Roeselare, Ardooie, Izegem) , Brugge (Brugge, Oostkamp, Beernem, Damme), Gent- deelproject Parkbos (De Pinte, Gent, Sint-Martens-Latem), Oostende (Oostende, Middelkerke)
- Oppervlaktedelfstoffen Klei van de Kempen (Hoogstraten, Rijkvorsel, Merksplas, Brecht)

BIJLAGE 3: RUIMTELIJKE UITVOERINGSPLANNEN DIE AANLEIDING GAVEN TOT EEN AFNAME VAN LANDBOUWBESTEMMING BINNEN HERBEVESTIGD AGRARISCH GEBIED

	Wonen	Recreatie	Natuur	Overig groen	Bos	Industrie	Overige	Totaal
Antwerpse Gordel - Klein-Brabant	0	1	0	2	0	2	6	11
Lier								
Sectoraal BPA Zonevreemde bedrijven Lier						X		
Puurs								
RUP Arboretum				2				
Lokaal bedrijventerrein Winning						X		
Ranst								
Campus Vesta (opleidingscentrum)			X			2	4	
Het Loo		X						
Sint-Amands								
Recreatiezone Oppuurs	X	X						
Stabroek								
Sint-Michielsvelden (uitbreiding RVT)							2	
Zandhoven								
Ambachtelijke brouwerij Heistraat		X						
Limburgse Kempen en Maasland	4	18	9	0	0	3	7	41
As								
Zonevreemde sport en recreatie		X						
Bocholt								
Passantenhaven	X			X				
Sportzone Damburg		12						
Sportzone Kaulille		2						
verblijfsrecreatie bergerheide		2			X			
Bree								
SBPA Weldimo - Martens Tractor - Heidevink						X		
PRUP afbakening kleinstedelijk gebied Bree						X		
Dilsen-Stokkem								
Zorgcentrum Stokkem							6	
Gew RUP Leidingstraat Dilsen (Telling Boslaan)							1	
Hamont-Achel								
Coenjaerts						X		
Houthalen-Hechteren								
GewRUP Noord-Zuidverbinding N74			9					
Kinrooi								
Zonevreemde bedrijven (Vandendijk)						3		
Woonbeleid	4							
Lommel								
zonevr sport, rec, jeugd, FC KOLONIE		X						
Maaseik								
jeugdverblijfscentra Houtenveld				X				

lokaal bedrijventerrein jagersborg						X		
Meeuwen-Gruitrode								
Centrum Neerglabbeek	X						X	
Noorderkempen	5	18	0	0	0	5	73	101
Beerse								
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"			X				X	
Brecht								
Brecht centrum	5					X	4	
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"			X				23	
Essen								
Begraafplaats Hoek							X	
Nieuwstraat-Oost							2	
Sport en Recreatie		5						
Uitbreiding Industrieterrein						5		
Hoogstraten								
Meirberg						X		
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"			X				27	
Sportvelden Heistraat		X						
Kalmthout								
Sportpark Heikant		9						
Malle								
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"							16	
Merksplas								
PRUP Merksplas kolonie			X					
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"							X	
Ravels								
SBPA Algemene bouwonderneming Frans W.						X		
Steenweg op Baarle		4						
Rijkevorsel								
Gew RUP Oppervlakte delfstoffenzone "Klei van de Kempen"			X					
Regio Hageland	0	16	0	0	0	8	0	24
Begijnendijk								
Zonevreemde bedrijven						1		
Boutersem								
Zonevreemde sport en recreatie		6						
Halen								
toeristisch recreatief steunpunt Rotemse Molen		X		X				
zonevreemde recreatie Bloemendaal		X						
Holsbeek								
Kortenaken								
Gew RUP NV Bovin						4		
Lubbeek								
Schepenseheuvel-Zichem								
Zonevreemde bedrijven	X					2		

Zonevrije recreatie	X	6						
Centrumgebied Averbode						1		
Tessenderlo								
Zonevrije recreatie en horeca in de open ruimte		4						
Tienen								
Bosschelstraat							X	
Regio Haspengouw - Voeren	6	19	5	3	0	14	18	65
Alken								
Gew RUP Vallei van Herk en Mombeek van Alken tot Herk-de-Stad			X					
Bilzen								
Gew RUP Spartacus : lijn Hasselt - Maastricht tussen Diepenbeek en Bilzen							3	
Oppervlaktedelfstoffenplan Leem in Zuid-Limburg							X	
Borgloon								
Functiecluster Bommershoven							2	
Diepenbeek								
Zonevrije recreatie terreinen Ganzestraat		1						
Gew RUP Spartacus : lijn Hasselt - Maastricht tussen Diepenbeek en Bilzen							4	
Geetbets								
Zonevrije sport, recreatie en jeugdinfrastructuur (KSK Rummen)		3						
Gew RUP Schelfheide					X			
Gingelom								
School Kleurenboom - Montenaken	1	1					X	
School Groeiboom - Jeuk							1	
Dorpskouter en woonbeleid	5							
Hasselt								
Gew RUP Vallei van Herk en Mombeek van Alken tot Herk-de-Stad			X					
Gew RUP Jongensbos en de vallei van de Mombeek van Wintershoven tot Wimmertingen			2					
Gew RUP Oppervlaktedelfstoffenplan Leem in Zuid-Limburg			X					
Heers								
Aardgasleiding VTN2							X	
Kortessem								
Recreatie en toerisme		3						
Gew RUP Jongensbos en de vallei van de Mombeek van Wintershoven tot Wimmertingen			X		X			
Landen								
RWZI Rumsdorp							1	
Nieuwerkerken								
RWZI Wijer							1	
uitbreiding lokaal bedrijven terrein begijnenbos						6		
Riemst								
Vlijtingen 3		4						
Sectoraal BPA Bouwwerken Louis Reynders						1		
Drankengroothandel Jansen						1		
Op't reek II						5		
containerpark + compensatie landbouwgebied 2							1	

Gew RUP Oppervlaktedelstoffenplan Leem in Zuid-Limburg							X	
Sint-Truiden								
Dorpengeheel Groot-Gelmen, Engelmanshoven en Gelinden			3			1	1	
Tongeren								
BPA centrum-west partiële herziening		4						
Gew RUP Aardgasleiding VTN2							X	
Wellen								
Sportpark		3		3				
Regio Kust-Polders-Westhoek	19	25	5	10	0	120	23	202
Alveringem								
BPA lokaal bedrijventerrein						4		
Brugge								
Gew RUP afbakening zeehavengebied Zeebrugge							5	
Gew RUP Afbakening regionaalstedelijk gebied Brugge							6	
Damme								
SBPA Cocquyt Etienne en Koen						X		
Diksmuide								
Centrum	X						1	
Gistel								
De Koolaerd						X		
Activiteitenstrip Snaaskerke		2						
Heuvelland								
SBPA zonevreemde bedrijven fase 2 (covameat, bouwgroep R&T)						1		
Kern Wijtschate	X					X	1	
Kern Westouter	X							
Ieper								
Nr. 1 Brandhoek	1					X		
Hoge akker II						9		
Boezinge centrum	1							
Vijverbeek		1						
Vuile beek Vlamertinge	2							
Zonevreemde bedrijven						8		
PRUP Afbakening kleinstedelijk gebied Ieper						11		
Koksijde								
Zonevreemde constructies (duin-polder overgang)	1							
Munitiedepot						1		
Langemark-Poelkapelle								
Donkerweg						8		
Gew RUP Belgomilk						12		
Lo-Reninge								
Schaerdeke fase 2	3			2				
Woonzone Pollinkhove II	1							
Nieuwpoort								
BPA Ramskapelle-Dorp		1	X					

Oudenburg								
Zonevremde bedrijven						X		
Poperinge								
Bedrijf Regheere B.v.b.a.								
Dorpskern Watou	2							
Lijssenthoek							X	
Ouderdomseweg-sportzone							1	
Proven Centrum	2					3		
Waterzuiveringsstation Proven								
RWZI Watou						2	X	
Vanhaste bvba						6		
Zonevr. bedr. (Aveve, Buseyne Eddy, Busschaert, Cayzele Bart, Covemaeker, Nevejan BVBA, Pauwelyn, Petraver NV, Quaghebeur Hugo, Six Jan, 't Fruithuis, Wyffels Bernard, made in inox, Agro-Fyto)	X					7		
PRUP Eurofreez						2		
PRUP regionaal bedrijf Sint-Bernardus		1				1		
PRUP afbakening kleinstedelijk gebied Poperinge		12	5	6		29		
Veurne								
Sportif	1	X						
PRUP Myosotis						1		
Zonnebeke								
Sportveld Geluveld		2						
De Zonnebeek		5		2			1	
Polderhoek Uitbreiding II						3	1	
Zonevremde bedrijven						4		
Albertstraat-Noord						3		
Gew RUP Gemengd regionaal bedrijventerrein Polderhoek						4		
Zuienkerke								
Afbakening regionaalstedelijk gebied Brugge							3	
Zonevr. Constucties binnen deelr. N371						2		
Regio Leiestreek	56	20	0	3	0	32	9	120
Anzegem								
Steenhaut						X		
Ardoos								
Roobeek - Eeckhoutstraat			X					
PRUP regionaal bedrijf Ardo						3		
Avelgem								
PRUP Woodstar NV te Avelgem						X		
De Pinte								
RUP Functionele Cluster		11						
Deerlijk								
Evangelieboomstraat				X				
Sportvelden Sint-Lodewijk		2						
Sint-Lodewijk centrum	1							

Dentergem							
Zonevremde bedrijven					3		
Pellerijkouter II						1	
Harelbeke							
Landelijk gebied rond Bavikhove en Hulste	22						
Hoog-Walegem – Klein-Harelbeke	21						
Harelbeekse houtzagerij - Omniplex					2		
Hooglede							
SBPA zonevremde economische activiteiten					X		
PRUP Turbo's Hoet					3		
Ingelmunster							
Kortrijkstraat - Zuid	X				X		
Kortemark							
SBPA Zonevremde bedrijven					X		
Den Huilaert					X		
Kruishoutem							
fase 1a vh sect. BPA zonevr. bedr. Vindevogel nv, Biest NV en Metalen Van Thuyne, Flandria NV					4		
Nr. 5 Zonevremde bedrijven					5		
Nr. 9 Speelterrein Marolle						1	
Ledegem							
Centrum Noord	X						
Lo-zone Vierschaere					6		
Lichtervelde							
Bollestraat	1					1	
Menen							
Rekkem-centrum	1						
Meulebeke							
SBPA Zonevremde bedrijven						1	
PRUP Kleiputten Meulebeke						2	
Moorslede							
Arkemolen					1		
Nevele							
Bulkengebied Moerstraat					1		
Oostrozebeke							
Kleiputten Meulebeke						X	
Oudenaarde							
PRUP afbakening kleinstedelijk gebied Oudenaarde					X		
Staden							
Gebroeders Buyse Elektro					X		
Blommerswijk	4						
Open Agrarisch gebied Staden N.O.	X					4	
Wervik							
Witte poortlaan	X						

PRUP Vanheede te Wervik						2		
Wielsbeke								
Leieland	X							
Wingene								
uitbreiding Sportpark Zwevezele		4		3				
Zingem								
RWZI Ouwegem							1	
Zwevegem								
Zonevreeemde sportterreinen Heestert		2						
Landelijk Gebied Kreupel-Knokke	5							
Regio Neteland	0	44	0	0	0	26	0	70
Arendonk								
Zonevreeemde bedrijven - Fase 2 (02. Baelus - Luyten / 04. Frans Janssens bvba / 09. Jef Proost bvba / 10. Vic Slegers bvba/12 Eigenbak bvba/13. Dirk Maris nv)						1		
Zonevreeemde jeugd-en sportinfrastructuur (02. FC Broekkant / 04. Postelboer / 05. Chiro Den Bemd)		3						
Balen								
Bedrijvigheid B1 Ollevier en co			X					
Zonevreeemde sport en recreatie (03. RH Sportief - Rosselaar / 07. FC Schoorheide sport / 09. Zwaluwen Olmen / 10. Olmen Sport / 13. De Netedraers / 15. RH Sportief - Ossenberg)		15						
Geel								
PRUP autobusonderneming KAV Coppens						1		
Gew RUP Gemengd regionaal bedrijventerrein Liessel - ENA						2		
Hechtel-Eksel								
Zonevreeemde bedrijven						2		
Heist-op-den-Berg								
Zonevreeemde recreatie		6						
Zonevreeemde bedrijven						2		
Herenthout								
Noordelijke uitbreiding 't Kapelleke		1						
Zonevreeemde bedrijven (5. Happyland)						X		
Hulshout								
Sportpark Joris Verhaegen		X						
Kasterlee								
Ark Van Noë		5						
Zonevreeemde verenigingen		1						
Laakdal								
Zonevreeemde bedrijven						X		
Lier								
Gero-meubelen						2		
PRUP Bouwmaterialen Van den Broeck te Lier						5		
PRUP BW Trailers te Lier						2		
PRUP Stijlbeton NV						1		
Meerhout								
Zonevreeemde infrastructuur (1. De Kronkeling / 5. Reynders - Stessens)		X				X		

Nijlen								
Zonevrije sport- en recreatieterreinen		2						
Olen								
Zonevrije recreatie		9						
Putte								
Zonevrije bedrijven						4		
Zonevrij bedrijf Frans Jules NV						2		
Retie								
Zonevrije bedrijven (1 Houtbedrijf Van Den Broeck NV / 2 De Wissel / 6 Smets BVBA)						2		
Tessenderlo								
Zonevrije sport en recreatie		2						
Regio Schelde - Dender	7	17	0	0	1	11	2	38
Berlare								
Sportpark Overmere		1						
Lokaal bedrijventerrein Overmere						5		
Buggenhout								
Zonevrije gebouwen en terreinen in de kern van Opdorp en Opstal	3				1			
RUP Hardware De Kinder nv	X					2		
Dendermonde								
Zonevrije sport- en jeuginfrastructuur		4						
Destelbergen								
Zonevrije sport bis - Manege De Lathouwer		2						
Hamme								
RUP Planologische attestaten						4		
Laarne								
Schrapping woonuitbreidingsgebied				X				
Lebbeke								
Sport-, recreatie- en jeugdvoorzieningen		9						
RUP Dienstenerf							2	
RUP Zonevrije woonkorrels Lebbeke	4							
Wetteren								
Aslan bvba						X		
Zeie								
Sport en recreatie Ter Heide		1						
Regio Veldgebied Brugge - Meetjesland	11	14	0	3	0	47	7	82
Aalter								
Steenweg op Deinze						1		
PRUP regionaal bedrijventerrein						1		
Beernem								
SBPA zonevrije economische activiteiten						1		
Damme								
SBPA Zonevrije bedrijven						1		
Diksmuide								
PRUP Stock Americain						X		

Eeklo								
SBPA Tondat						X		
De Waai							3	
Evergem								
Bedrijfsgrup NV Dewa						1		
Ichtegem								
Zonevreemde bedrijven						3		
Jabbeke								
Martens						X		
Kaprijke								
Sportcentrum		4						
KMO-zone – containerpark - technische dienst – brandweer						5	2	
Knesselare								
Moerakker						6		
Koekelare								
BPA RWZI Koekelare							1	
NV Joost						X		
Uitbreiding ambachtelijke zone						4	1	
PRUP Leugenboombos te Koekelare	X							
Steven Pleysier						X		
Kortemark								
SBPA Schaakstraat						2		
Braem						2		
Regionaal bedrijf WVD Bedrijvengroep						4		
Lovendegem								
RUP Woonlinten in agrarisch gebied	9							
Maldegem								
SBPA Zonevreemde bedrijven fase 2						1		
PRUP Bedrijvenpark Krommewege						7		
Sint-Laureins								
Lokaal bedrijventerrein en recreatiegebied	1	4		3		6		
Recreatiegebieden (voetbalterreinen)		3						
Torhout								
SBPA zonevreemde bedrijven						X		
BPA zonevreemde terreinen en gebouwen voor sport		1						
Vlaamse Ardennen	0	0	0	0	0	0	0	0
Lierde								
Lokaal bedrijventerrein Wolfsveld	X					X		
Waesland	1	2	0	0	0	3	2	8
Beveren								
RUP Peerkenwegel		2						
PRUP Halfweg Kieldrechtsebaan te Beveren						3		
Sint-Gillis-Waas								
Vinderhout	X					X	2	

Zonevrije woningen	1							
Zenne-Dijle-Pajottenland	4	23	0	15	0	8	2	252
Asse								
Zonevr. bedrijven fase 2 (Garage Van Boom nv - Vandevelde Beton)						2		
Gew RUP Afbakening van het VSGB en aansluitende open ruimtegebieden				X				
Gooik								
De Koornmolen		3						
Kaesemans						X		
RWZI Letterbeek							X	
Kasteel-Hoeve Oplombeek				5				
Kasteel van Saffelberg				6				
PRUP NV Hof ter Molleken te Gooik		1						
PRUP Tuincentrum De Wolf te Gooik						1		
Herent								
Herbestemmingen fase 3 (RUP nr. 3 Reservatiestrook)	1			1		1		
Zonevrije bedrijven						X		
Zonevrije woningen (zonder woongebieden - perimeterplan)								
Gew RUP Cargill Malt				1		1		
Kampenhout								
Zonevr. bedr. deelplan 1 Haachtsesteenweg Z/N (Imbrechts - Geert De Coninck) / deelplan 10 Beemdstraat 10 (Haesaerts) / deelplan 11 H. Tobbackstraat 70 (Pira) / deelplan 12 Aarschotsebaan 140 (Houtzagerij Peeters) / deelplan 2 Haachtsesteenweg 137-149 en 151 (Poels - Gevelers)				X		2		
Kortenbergh								
NV Deconinck						1		
Londerzeel								
zonevr. sport- en jeugdinfrastructuur (SK Londerzeel)		2						
Meise								
Herziening Uitbreiding Corona Lotus								
Opwijk								
Klaarstraat		3						
Tervuren								
Centrale Sportinfrastructuur								
Zaventem								
Gew RUP Afbakening van het VSGB en aansluitende open ruimtegebieden	3	9						
Zemst								
KWZI Bosstraat							1	
Zonevrije infrastructuur		5					1	

Bron: AMS op basis van Alv (2011) en RWO (2011). X = oppervlakte < 1 ha

BIJLAGE 4: BESTEMMINGEN PER GEWASGROEP (2011)

	Wonen	Recreatie	Natuur	Overig groen	Bos	Landbouw	Industrie	Overig	Totaal
aardappelen	642	69	410	241	267	42.168	350	326	44.474
bieten	285	28	224	82	70	23.885	183	244	25.001
eiwithoudende gewassen	6	0	1	1	0	338	0	1	346
fruit	251	14	178	157	23	16.480	68	105	17.277
graangewassen	1.150	177	892	404	258	75.527	658	729	79.795
grasland	8.101	1.171	18.694	4.127	2.796	213.635	3.422	4.567	256.512
houtachtige gewassen	5	0	686	76	35	434	3	1.895	3.133
kruiden	5	1	1	9	17	576	2	6	616
maïs	4.777	441	3.979	1.543	1.691	178.615	1.510	1.754	194.311
noten	0	0	2	0	0	19	0	0	21
objecten	1.613	85	121	138	37	13.891	268	126	16.280
oliehoudende zaden	21	0	5	2	7	471	5	6	516
overige gewassen	19	2	15	5	5	1.613	2	18	1.678
overige groenbedekkers	5	0	8	1	3	155	0	1	173
sierplanten	140	24	156	29	44	5.950	33	44	6.421
verse en industriegroenten	287	50	177	90	94	27.073	154	108	28.034
vlas en hennep	47	4	18	14	20	3.101	28	22	3.254
voedergewassen	174	46	356	123	119	5.812	149	170	6.950
zaad- en plantgoed	2	1	0	0	0	163	2	1	169
Eindtotaal	17.529	2.113	25.923	7.045	5.487	609.904	6.838	10.122	684.960

Bron: AMS op basis van ALV (2011) en RWO (2011)

BIJLAGE 5: BEDRIJFSZETELS IN GROENE BESTEMMINGEN

Bestemming 2011	Aantal landbouwers
Natuur en Reservaat	295
Natuurgebied (GewRUP)	22
Natuurgebied	258
Natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat	15
Overig groen	315
Randstedelijk groengebied (GewRUP)	1
Gemengd openruimtegebied (GewRUP)	3
Gemengd open ruimte met cultuurhistorische waarde (GewRUP)	2
Gemengd buffergebied (GewRUP)	3
Koppelingsgebied (GewRUP)	5
Park (GewRUP)	10
Zone voor park (natuureducatieve en laagdynamische recreatie) (GewRUP)	1
Parkgebied	191
Parkgebied met semi-agrarische functie	21
Bufferzones	43
Reservegebied voor bufferzone	17
Groengebied	18
Bos	114
Bosgebied (GewRUP)	10
Bosgebieden	79
Bosgebied met ecologisch belang	14
Bosuitbreidingsgebied	11
Totaal	724

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV. GewRUP = gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan

BIJLAGE 5: EXPLOITATIES MET DIEREN IN GROENE BESTEMMINGEN

Bestemming (detail)	Aantal exploitaties met dieren
Natuur en reservaat	162
Natuurgebied (GewRUP)	11
Natuurgebieden	147
Natuurgebieden met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat	4
Overig groen	178
Gemengd open ruimtegebied (GewRUP)	2
Gemengd open ruimte met cultuurhistorische waarde (GewRUP)	1
Gemengd buffergebied (GewRUP)	3
Koppelingsgebied (GewRUP)	1
Park (GewRUP)	6
Parkgebieden	104
Parkgebieden met semi-agrarische functie	15
Bufferzones	16
Reservegebied voor bufferzones	16
Groengebieden	14
Bos	53
Bosgebied (GewRUP)	6
Bosgebieden	40
Bosuitbreidingsgebied	7

Bron: AMS op basis van ALV (2011), RWO (2011) en AGIV.